

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului

Dreptul la un recurs efectiv (o cale de atac efectivă)

Actualizat la 30 aprilie 2020

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic (Web) să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerile în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați documentul [Traduceri în curs](#).

Prezentul ghid a fost întocmit de Direcția Jurisconsultului Curții și nu obligă Curtea. Poate suferi modificări de formă.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba franceză. Prezentul ghid este actualizat periodic. Prezenta actualizare a fost finalizată la 30 aprilie 2020.

Ghidul poate fi descărcat de la următoarea adresă: www.echr.coe.int (Jurisprudență – Analiză jurisprudențială – Ghiduri privind jurisprudența). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de twitter al Curții: https://twitter.com/ECHR_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei / Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2020

Cuprins

În atenția cititorilor.....	5
I. Principii generale.....	6
A. Sensul art. 13 din Convenție.....	6
1. Capăt de cerere justificabil	7
2. O instanță națională	11
3. O cale de atac efectivă.....	13
B. Sfera de aplicare a art. 13 din Convenție	20
C. Sfera de aplicare a art. 13 din Convenție	22
1. Acte ale administrației sau puterii executive.....	22
2. Acte ale puterii legislative.....	22
3. Acte ale puterii judecătorești	23
4. Acte ale persoanelor particulare	24
II. Art. 13 din Convenție și alte clauze normative din Convenție și protocoalele la aceasta.....	25
A. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 2.....	25
Pretinse încălcări ale dreptului la viață.....	25
a. Principii generale	25
i. Anchete detaliate și efective	26
ii. Despăgubire.....	27
iii. Accesul la informații	27
b. Câteva exemple	27
B. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 3.....	29
1. Acuzații de tortură.....	29
a. Principii generale	29
i. Anchete detaliate și efective	29
ii. Despăgubire.....	30
b. Câteva exemple	30
2. Condiții de detenție	31
a. Principii generale	31
i. Căi de atac preventive	32
ii. Căi de atac compensatorii	33
b. Câteva exemple	33
3. 4) Expulzare și extrădare	34
a. Principii generale	34
b. Câteva exemple	35
C. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 4.....	37
D. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 5.....	38
1. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 5 § 1.....	38
2. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 5 § 4 și § 5.....	39
E. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 6.....	40
1. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 1.....	40
a. Principii generale	40
i. Nerespectarea dreptului la judecarea cauzei într-un termen rezonabil	41

ii. Căi de atac preventive și căi de atac compensatorii	41
b. Câteva exemple	44
i. Durata unei proceduri penale.....	44
ii. Durata unei proceduri civile	45
iii. Durata unei proceduri administrative.....	45
iv. Durata unei proceduri de executare	45
2. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 2.....	46
F. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 7	46
G. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 8.....	47
1. Respectarea vieții private	48
a. Circulație.....	48
b. Privarea de libertate	48
c. Mediu	48
d. Faliment.....	48
e. Magistratură	49
f. Orientarea sexuală	49
g. Reputația	49
H. Reședința	49
i. g. Supravegherea secretă și păstrarea datelor cu caracter personal.....	49
j. Utilizarea și divulgarea de date cu caracter personal	50
2. Respectarea vieții de familie.....	51
3. Respectarea domiciliului.....	53
4. Respectarea corespondenței	54
5. Azil și expulzare	54
H. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 9.....	56
I. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 10.....	57
J. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 11.....	59
K. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 12.....	60
L. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 34.....	61
M. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1	62
N. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1	65
O. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1	66
P. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 2 din Protocolul nr. 4	68
Q. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 4 din Protocolul nr. 4	69
R. Art. 13 din Convenție și art. 46.....	71
1. Procedura hotărârii-pilot.....	71
2. Executarea hotărârilor.....	73
Lista cauzelor citate	75

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. În situația de față, prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența referitoare la art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului („Convenția” sau „Convenția europeană”). Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost aleasă dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente*.

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu judecarea cărora aceasta a fost investită, ci servesc, de asemenea, în mai mare măsură, la a clarifica, a proteja și a dezvolta normele Convenției; astfel, acestea contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interes public, probleme care țin de ordinea publică, ridicând normele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), nr. 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI].

Prezentul ghid include referințe pentru cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele sale adiționale. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o [Listă de cuvinte-cheie](#), care provin dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași direct (în cea mai mare parte) din textul Convenției și din protocoalele la aceasta.

[Baza de date HUDOC](#) a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Astfel, căutarea după aceste cuvinte-cheie vă permite să găsiți un grup de documente având conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a documentului. Veți găsi toate explicațiile necesare în [manualul de utilizare a HUDOC](#).

* Jurisprudența citată poate fi într-una din cele două limbi oficiale sau în ambele (franceză și engleză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” semnalează că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu sunt definitive la data prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

I. Principii generale

Art. 13 din Convenție – Dreptul la un recurs efectiv

„Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Dreptul la un recurs efectiv (o cale de atac efectivă) (13) – Recurs efectiv (cale de atac efectivă) (13) – Instanță națională – Capăt de cerere justificabil (13)

A. Sensul art. 13 din Convenție

1. În conformitate cu art. 1 din Convenție, statele contractante «recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al [...] Convenției». punerea în aplicare și apărarea drepturilor și libertăților garantate de Convenție revin în primul rând autorităților naționale. Mecanismul de soluționare a plângerilor în fața Curții prezintă, așadar, un caracter subsidiar în raport cu sistemele naționale de apărare a drepturilor omului. Această subsidiaritate se reflectă în art. 13 și art. 35 § 1 din Convenție¹ (*Cocchiarella împotriva Italiei* [MC], 2006, § 38 ; *Scordino împotriva Italiei (nr.º 1)* (MC), 2006, pct. 140]. Jurisprudența referitoare la art. 35 § 1 din perspectiva chestiunii neepuizării căilor de atac interne este o sursă bogată de exemple concrete de căi de atac efective: *Mendrei împotriva Ungariei* (dec.), 2018 (recurs constituțional în contestarea validității unei legi care afectează în mod direct o persoană particulară); *Saygılı împotriva Turciei* (dec.), 2017 (acțiune civilă în despăgubire pentru atingerile aduse dreptului la reputație); *Atanasov și Apostolov împotriva Bulgariei* (dec.), 2017 (acțiune preventivă și compensatorie în contestarea condițiilor de detenție); *Di Sante împotriva Italiei* (dec.), 2004 (recurs în casație în cazul contestării cuantumului despăgubirii plătite în temeiul „Legii Pinto” pentru prejudiciul moral).

2. Astfel cum rezultă din Lucrările pregătitoare ale *Convenției europene a drepturilor omului*², scopul art. 13 este de a oferi un mijloc prin intermediul căruia justițiabilii pot obține, la nivel național, reparație pentru încălcările drepturilor lor garantate de Convenție, înainte de activarea mecanismului internațional de plângere în fața Curții [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 152]. Art. 13 privește, așadar, în principiu, capete de cerere referitoare la încălcarea materială a dispozițiilor Convenției. Enunțând în mod explicit obligația statelor de a proteja drepturile omului în primul rând în propria ordine juridică, art. 13 stabilește în beneficiul justițiabililor o garanție suplimentară pentru respectarea efectivă a drepturilor în discuție (*ibidem*, pct. 152).

3. Aplicarea incompletă a garanțiilor de la art. 13 ar afecta funcționarea caracterului subsidiar al Curții în cadrul mecanismului Convenției, și, în general, ar face ca sistemul de protecție a drepturilor omului creat prin Convenție să piardă din eficacitate, atât pe plan național, cât și pe plan internațional [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 155]. Prin urmare, un control incomplet privind existența și funcționarea căilor de atac interne ar slăbi și ar face iluzorii garanțiile de la art. 13, deși Convenția are ca scop protejarea unor drepturi care nu sunt teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 192]. Prin urmare, principiul subsidiarității nu înseamnă că

¹ . A se vedea [Ghid practic cu privire la admisibilitate](#), în special chestiunea neepuizării căilor de atac interne.

² . Culegere de Lucrări pregătitoare ale Convenției europene a drepturilor omului, vol. II, pag. 485 și 490, și vol. III, pag. 651.

trebuie să se renunțe la controlul privind căile de atac interne [*Hans-Adam II de Liechtenstein împotriva Germaniei* (MC), 2001, pct. 45; și *Riccardi Pizzati împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 82].

4. De asemenea, reclamantul care a neglijat să exercite căile de atac interne utile și relevante nu se poate prevala de art. 13, singur sau în coroborare cu alt articol (Slimani împotriva Franței, 2004, pct. 39-42; *Sultan Öner și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 117).

5. Art. 13 garantează că orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale. Termenul francez „*octroi*” nu are corespondent în textul în limba engleză al art. 13, care prevede: „*everyone... shall have an effective remedy*”.

6. Consecința art. 13 așadar este că acesta impune o cale de atac internă în fața unei „instanțe naționale competente” care să ofere posibilitatea de a obține examinarea conținutului unui „capăt de cerere justificabil” bazat pe Convenție [Boyle și Rice împotriva Regatului Unit, 1988, pct. 52; Powell și Rayner împotriva Regatului Unit, 1990, pct. 31; M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), 2011, pct. 288; De Souza Ribeiro împotriva Franței (MC), 2012, pct. 78; Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României (MC), 2014, pct. 148] și acordarea unei reparații corespunzătoare, chiar dacă statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește maniera de a se conforma obligațiilor pe care li le impune această dispoziție (*Vilvarajah și alții împotriva Regatului Unit*, 1991, pct. 122; *Chahal împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 145; *Smith și Grady împotriva Regatului Unit*, 1999, pct. 135).

7. Astfel, având în vedere marja de apreciere recunoscută statelor contractante cu privire la modul în care trebuie să se conformeze obligațiilor pe care li le impune art. 13, protecția acordată de această dispoziție nu merge chiar până la a impune o anumită formă a căii de atac (*Boudaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 190).

Art. 13 nu merge nici până la a impune integrarea Convenției în dreptul intern (*Smith și Grady împotriva Regatului Unit*, 1999, pct. 135). Însă, în prezent statele membre au inclus Convenția în ordinea lor juridică internă. Astfel, normele Curții sunt direct aplicabile

8. Art. 13 nu garantează dreptul de a obține urmărirea penală și condamnarea unor terți sau dreptul la răzbunare personală (*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 147).

9. Cerințele prevăzute la art. 13, ca și celelalte dispoziții ale Convenției, sunt de ordinul unei garanții, nu al simplei bunăvoințe sau acordului practic [*Čonka împotriva Belgiei*, 2002, pct. 83; *Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, 2007, pct. 66; *Singh și alții împotriva Belgiei*, 2012, pct. 98; *A.C. și alții împotriva Spaniei*, 2014, pct. 95; *Allanazarova împotriva Rusiei*, 2017, pct. 97]. Aceasta este o consecință a preeminenței dreptului, unul dintre principiile fundamentale ale unei societăți democratice, inerent tuturor articolelor din Convenție.

1. Capăt de cerere justificabil

10. Art. 13 nu poate fi interpretat ca impunând o cale de atac internă pentru orice doleanță, oricât de nejustificată ar fi, pe care o persoană poate să o formuleze în temeiul Convenției: trebuie să existe un capăt de cerere „justificabil” în raport cu aceasta [Boyle și Rice împotriva Regatului Unit, 1988, pct. 52; Maurice împotriva Franței (MC), 2005, pct. 106].

11. Art. 13 garantează că existența, în dreptul intern, a unei căi de atac care permite prevalarea de drepturile și libertățile din Convenție astfel cum pot fi consacrate în aceasta [*Rotaru împotriva României* (MC), 2000, pct. 67]. Art. 13 **nu are o existență independentă**; acesta nu face decât să completeze celelalte clauze normative din Convenție și protocoalele la aceasta [*Zavoloka împotriva Letoniei*, 2009, pct. 35 lit. a)]. Acesta nu poate fi aplicat decât în coroborare cu sau în raport cu unul sau mai multe articole din Convenție sau protocoalele la aceasta a căror încălcare a fost invocată.

Pentru a putea recurge la art. 13, reclamantul trebuie totodată să aibă o pretenție justificabilă, bazată pe o altă dispoziție din Convenție.

12. În cazul în care un reclamant formulează un capăt de cerere justificabil, potrivit căruia a fost încălcat un drept garantat de Convenție, ordinea juridică internă trebuie să asigure o cale de atac efectivă [*Costello-Roberts împotriva Regatului Unit*, 1993, pct. 39; *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 138].

13. **Curtea nu consideră necesar să dea o definiție abstractă noțiunii de „justificabilitate”** (în franceză: „défendabilité”). Se impune însă să cerceteze, prin prisma situației în fapt ca și a naturii problemei sau problemelor juridice în discuție, dacă fiecare alegație de încălcare aflată la originea unui capăt de cerere formulat în temeiul art. 13 poate fi justificat și, în caz că da, dacă cerințele acestui text sunt îndeplinite pentru aceasta [*Boyle și Rice împotriva Regatului Unit*, 1988, pct. 55; *Plattform „Ärzte für das Leben” împotriva Austriei*, 1988, pct. 27; *Esposito împotriva Italiei* (dec.), 2007].

14. **În cazul în care caracterul justificabil cu privire la fondul capătului de cerere nu intră în discuție**, Curtea consideră aplicabil art. 13 (*Vilvarajah și alții împotriva Regatului Unit*, 1991, pct. 121; *Chahal împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 147).

15. În cazul în care Curtea a constatat **încălcarea articolului** din Convenție sau protocoalele la aceasta cu privire la capătul de cerere pentru care problema încălcării dreptului la o cale de atac efectivă este ridicată în raport cu art. 13, Curtea consideră justificabil capătul de cerere formulat în temeiul art. 13.

În cauza *Bati și alții împotriva Turciei*, 2004 (pct. 138), având ca obiect durata procedurii pentru a face plângere privind abuzurile săvârșite în timpul arestării preventive asupra unor tineri și a unei femei însărcinate, consecința fiind eliberarea persoanelor responsabile pe motivul prescripției, Curtea a considerat statul pârât răspunzător în raport cu art. 3 din Convenție pentru tortura suferită de reclamantii. Capetele de cerere formulate de reclamantii erau, prin urmare, „justificabile” în sensul art. 13.

În cauza *Camenzind împotriva Elveției*, 1997 (pct. 53), având ca obiect caracterul efectiv al căii de atac pentru a face plângere împotriva unei percheziții domiciliare, caracterul „justificabil” al capătului de cerere formulat în temeiul art. 8 din Convenție nu era neîndoielnic, întrucât Curtea a hotărât că percheziția în litigiu se interpretează ca o ingerință în exercitarea dreptului reclamantului la respectarea domiciliului său, respectiv o încălcare a art. 8.

16. Curtea poate **considera prima facie că este justificabil capătul de cerere**. Așa s-a întâmplat în cauzele având ca obiect caracterul efectiv al căii de atac pentru a face plângere privind durata procedurilor, având în vedere că Curtea a examinat mai întâi capătul de cerere întemeiat pe art. 13 și apoi capătul de cerere întemeiat pe art. 6 § 1 din Convenție. În cauza *Panju împotriva Belgiei*, 2014 (pct. 52), fără a anticipa examinarea chestiunii dacă exista sau nu o depășire a termenului rezonabil, Curtea a considerat capătul de cerere formulat de reclamant cu privire la durata cercetării judecătorești ca fiind *prima facie* un capăt de cerere „justificabil”, durata fiind mai mare de 11 ani. Reclamantul avea așadar dreptul la o cale de atac efectivă în acest sens [a se vedea, de asemenea, *Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), 2006, pct. 102], având ca obiect durata de peste 16 ani a unui proces civil; *Valada Matos das Neves împotriva Portugaliei*, 2015, pct. 74, având ca obiect durata de peste 9 ani a unui proces civil; *Olivieri și alții împotriva Italiei*, 2016, pct. 48, având ca obiect durata de peste 18 ani a unui proces administrativ; *Brudan împotriva României*, 2018, pct. 70, având ca obiect durata de peste 14 ani a unui proces penal].

Curtea a constatat, de asemenea, aplicabilitatea art. 13 întrucât reclamantul avea *prima facie* un capăt de cerere justificabil de susținut în fața instanțelor naționale în raport cu art. 3 din Convenție. În cauza *Yengo împotriva Franței*, 2015 (pct. 64), Curtea și-a bazat concluzia pe lectura recomandărilor

formulate în regim de urgență de o autoritate națională independentă în materie de supraveghere a condițiilor de detenție. Curtea a constatat totodată încălcarea art. 13 în raport cu art. 3 și nu a avut în vedere numai problema încălcării art. 3.

17. **Faptul că un capăt de cerere a fost declarat admisibil poate să indice că acesta poate fi considerat „justificabil”.** În cauza *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003 (pct. 137), Curtea nu a constatat încălcarea art. 8 din Convenție, însă a considerat că trebuia să admită caracterul justificabil al capătului de cerere întemeiat pe această dispoziție.

18. În plus, **inadmisibilitatea unui capăt de cerere poate să indice inaplicabilitatea art. 13 sau neîncălcarea acestuia.** În cauza *Boyle și Rice împotriva Regatului Unit*, 1988 (pct. 54), Curtea a considerat că, potrivit sensului obișnuit al termenilor, este greu de identificat modul în care o plângere „vădit nefondată” poate totuși să se justifice și viceversa. Astfel, o respingere cu motivarea „vădită lipsă de temeii” înseamnă în esență că nu există nici măcar aparența unui capăt de cerere justificat împotriva statului pârât (a se vedea, de asemenea, *Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 18; *Gökçe și Demirel împotriva Turciei*, 2006, pct. 69-70).

În cauza *Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, 1990 (pct. 33), Curtea a precizat că, pentru a soluționa caracterul „justificabil” al pretensei încălcări a clauzelor normative, venise timpul să examineze faptele și natura chestiunilor de drept ridicate, în special prin prisma deciziilor Comisiei cu privire la admisibilitate și motivarea acestora. Dar un capăt de cerere nu devine neapărat justificabil deoarece, înainte de a-l declara inadmisibil, Comisia i-a dedicat o analiză atentă, ca și faptelor care l-au determinat (a se vedea, de asemenea, *Boyle și Rice împotriva Regatului Unit*, 1988, pct. 68-76 și 79-83; *Plattform „Ärzte für das Leben” împotriva Austriei*, 1988, pct. 28-39). Curtea ar putea să judece, așadar, orice chestiune de fapt sau de drept referitoare la capetele de cerere care i-au fost sesizate în temeiul art. 13, inclusiv caracterul „justificabil” sau nu al unor pretense încălcări ale clauzelor normative. Deși nu este determinantă, decizia Comisiei cu privire la admisibilitatea capetelor de cerere de bază prezenta, în dispozitivul său și în motivarea sa, indicații utile privind caracterul lor justificabil în sensul art. 13.

În cauza *Walter împotriva Italiei* (dec.), 2006, pretențiile materiale au fost declarate inadmisibile pentru lipsa vădită de temeii deoarece nu a existat nici măcar aparența unui capăt de cerere justificat împotriva statului pârât. Astfel, art. 13 nu se aplică, iar această parte a cererii este incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

În cauza *Al-Shari și alții împotriva Italiei* (dec.), 2005, considerațiile privind elementele de fapt care au determinat Curtea să respingă capetele de cerere ale reclamantilor în raport cu clauza normativă invocată au determinat-o să concluzioneze, în raport cu art. 13, că nu era vorba de un capăt de cerere justificabil. Prin urmare, art. 13 nu se aplică, iar această parte a cererii este inadmisibilă ca vădit lipsită de temeii.

În cauza *Kiril Zlatkov Nikolov împotriva Franței*, 2016 (pct. 71-72), Curtea a hotărât că un capăt de cerere care a fost declarat inadmisibil pentru lipsa unui prejudiciu important în sensul art. 35 § 3 lit. b) din Convenție, chiar dacă poate părea că nu este vădit nefondat, nu este „justificabil” în sensul jurisprudenței privind art. 13 [a se vedea de asemenea *Kudlička împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2015]. Rezultă că art. 13 nu se aplică și că această parte a cererii este vădit nefondată.

19. **Constatarea încălcării unei alte dispoziții din Convenție nu este o condiție prealabilă pentru aplicarea art. 13** [Camenzind împotriva Elveției, 1997, pct. 53; *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 130, 137 și 142; *Nuri Kurt împotriva Turciei*, 2005, pct. 117; *Ratushna împotriva Ucrainei*, 2010, pct. 85]. În pofida textului său, **art. 13 poate deveni aplicabil chiar și în lipsa încălcării unei alte clauze** – zise și „normative” – din Convenție (*Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978, pct. 64). Astfel, nu se poate stabili o încălcare în fața unei „instanțe naționale” dacă nu este posibilă în primul rând

sesizarea unei astfel de „instanțe”. Aplicarea art. 13 nu poate fi supusă condiției de încălcare reală a Convenției. Art. 13 garantează existența, în dreptul intern, a unei căi de atac care să permită invocarea – și, prin urmare, de a denunța nerespectarea – drepturilor și libertăților din Convenție astfel cum pot fi consacrate acolo [(*Lithgow și alții împotriva Regatului Unit*, 1986, pct. 205)]. Astfel, deși Curtea a constatat lipsa încălcării unei dispoziții, capătul de cerere poate rămâne „justificabil” în sensul art. 13 (*Valsamis împotriva Greciei*, 1996, pct. 47; *Ratushna împotriva Ucrainei*, 2010, pct. 85).

În cauza *D.M. împotriva Greciei*, 2017 (pct. 43), deși a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspect material cu privire la condițiile de detenție a reclamantului, Curtea nu a considerat că pretenția reclamantului în acest sens era la prima vedere nejustificabilă. Curtea a ajuns la această concluzie abia după ce a examinat temeinicia cauzei. Prin urmare, a considerat că reclamantul formulase un capăt de cerere justificabil în sensul art. 13.

În cauza *Zavoloka împotriva Letoniei*, 2009 (pct. 38-39), simplul fapt că Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 2 din Convenție interpretat singur nu era, în sine, de natură să priveze respectivul capăt de cerere de caracterul său „justificabil” în sensul art. 13. Însă, ținând seama de toate împrejurările relevante ale cauzei, Curtea a considerat că nicio susținere justificabilă privind încălcarea art. 2 nu a fost stabilită în ceea ce privea repararea prejudiciilor suferite de reclamantă în legătură cu decesul fiicei sale într-un accident rutier cauzat de o persoană particulară [a se vedea de asemenea *Younger împotriva Regatului Unit dec.*, 2003, având ca obiect un suicid în penitenciar]. Prin urmare, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 2.

20. Considerațiile privind elementele de fapt care au determinat Curtea să respingă capetele de cerere ale reclamantului în contextul clauzelor normative invocate o pot duce la concluzia, din perspectiva art. 13, că respectivele capete de cerere nu erau justificabile [*Al-Shari și alții împotriva Italiei* (dec.), 2005; *Walter împotriva Italiei* (dec.), 2006]. Art. 13 nu este așadar aplicabil.

În cauza *Halford împotriva Regatului Unit*, 1997 (pct. 69-70), Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 8 cu privire la apelurile telefonice primite de reclamantă pe telefonul de la domiciliul său. Iar probele prezentate de reclamantă privind existența unei probabilități rezonabile ca aceasta din urmă să fi fost supusă unor măsuri de supraveghere la domiciliul său contrare art. 8 din Convenție nu au fost suficiente pentru un capăt de cerere justificabil în sensul art. 13. Astfel, nu a fost încălcat art. 13 cu privire la capătul de cerere formulat de reclamantă referitor la telefonul de la domiciliul său.

În cauza *Çaçan împotriva Turciei, 2004* (pct. 80), Curtea a hotărât că nu au fost încălcate art. 3 și art. 8 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1, întrucât nu existau temeiuri factice suficiente cu privire la capătul de cerere al reclamantului potrivit căruia domiciliul și bunurile sale au fost distruse de forțele de securitate. Iar după o examinare completă a faptelor, Curtea a concluzionat că acest capăt de cerere nu era justificabil în sensul art. 13, întrucât reclamantul nu a reușit să pună bazele unei cauze *prima facie* privind comportamentul abuziv din partea forțelor de securitate.

În cauza *Ivan Atanasov împotriva Bulgariei*, 2010 (pct. 101-102), Curtea, ținând seama de circumstanțele deosebite și de probele disponibile, a concluzionat că, întrucât nu s-a stabilit încălcarea art. 8 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1, art. 13 nu era prin urmare aplicabil în lipsa unui capăt de cerere justificabil.

21. Pentru a concluziona că pretențiile nu sunt „justificabile” în sensul art. 13, Curtea poate fie să facă trimitere la considerațiile care au determinat-o să constate neîncălcarea unei alte dispoziții (*Halford împotriva Regatului Unit-Uni*, 1997, pct. 68 ; *Hüsniye Tekin împotriva Turciei*, 2005, pct. 55 ; *Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei*, 2007, pct. 90 ; *Galanopoulos împotriva Greciei*, 2013, pct. 49), apreciind, pe baza probelor prezentate, că acestea din urmă nu indică nicio aparentă încălcare (*Söylemez împotriva Turciei*, 2006, pct. 112 ; *a contrario, Boyle și Rice împotriva Regatului Unit*, 1988, pct. 52 ; *Kaya împotriva Turciei*, 1998, pct. 107 ; *Yaşa împotriva*

Turciei, 1998, pct. 113), sau inaplicabilitatea acestuia [*Athanassoglou împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 59).

În cauza *Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei*, 2007 (pct. 90), întrucât al treilea reclamant nu avea un capăt de cerere justificabil cu privire la o încălcare a dreptului său de vot și Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1, art. 13 nu era aplicabil în privința acestuia.

În cauza *Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000 (pct. 59), în cadrul unui capăt de cerere privind lipsa, în dreptul intern, a unei căi de atac în instanță pentru a contesta o decizie, legătura între această decizie și drepturile derivate din Convenție recunoscute de dreptul intern și revendicate de reclamant era prea slabă și îndepărtată pentru a determina aplicarea art. 6 § 1 din Convenție. Motivele acestei constatări au determinat totodată Curtea să concluzioneze, ca urmare a unei legături prea îndepărtate, că reclamantii nu au demonstrat, referitor la decizie în sine, existența niciunei pretenții justificabile de încălcare a art. 2 și art. 8 din Convenție și, în consecință, a niciunui drept la o cale de atac în temeiul art. 13. Pe scurt, art. 13 nu este aplicabil. La fel s-a întâmplat în cauza *Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997 (pct. 42), în care, după ce a constatat că art. 6 nu este aplicabil, Curtea a ajuns la aceeași concluzie în ceea ce privește art. 13.

22. De asemenea, Curtea poate să declare admisibilă o cerere având ca unic capăt de cerere o chestiune referitoare la art. 13 [*Chizzotti împotriva Italiei* (dec.), 2005]. În continuare, Curtea a hotărât că este aplicabil art. 13 și că există un capăt de cerere justificabil în baza art. 1 din Protocolul nr. 1 prin analogie cu o altă cauză (*Chizzotti împotriva Italiei*, 2006, pct. 39-40).

2. O instanță națională

23. O persoană care, în mod plauzibil, se pretinde victimă a unei încălcări a drepturilor recunoscute în Convenție trebuie să dispună de o cale de atac în fața unei „instanțe” naționale pentru a obține o hotărâre privind capătul său de cerere și, după caz, să obțină despăgubiri [*Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978, pct. 64; *Silver și alții împotriva Regatului Unit*, 1983, pct. 113; *Leander împotriva Suediei*, 1987, pct. 77 lit. a)].

24. Potrivit Lucrărilor pregătitoare ale Convenției europene a drepturilor omului³, instanța națională în fața căreia calea de atac este efectivă poate fi un organ judecătoresc sau nejudcătoresc.

25. Curtea poate considera indispensabilă o cale de atac în fața unei instanțe judecătorești. În cauza *Ramirez Sanchez împotriva Franței* (MC), 2006 (pct. 165-166), ținând seama de importanța repercusiunilor izolării prelungite a unui deținut, Curtea a constatat încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 3 în lipsa, din dreptul intern, a unei căi de atac efective în fața unei instanțe judecătorești pentru a putea contesta atât forma, cât și fondul, și, prin urmare, motivele măsurilor de prelungire a izolării timp de 8 ani a unei persoane condamnate pentru terorism.

26. În schimb, Curtea poate, de asemenea, să considere că nu este necesar să se pronunțe cu privire la problema dacă numai o procedură judiciară ar fi putut duce la o reparație efectivă, deși este adevărat că acțiunile în justiție constituie garanții solide de independență, de acces la proces pentru victimă și familia sa și de executare a deciziilor de despăgubire, în conformitate cu cerințele de la art. 13 [*Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978, pct. 67; *T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 109; *Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 110].

În cauza *Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001 (pct. 110-111), Curtea nu a dorit să se pronunțe cu privire la problema dacă numai o procedură judiciară ar fi putut duce la o reparație efectivă a

³ . Culegere Lucrări pregătitoare ale Convenției europene a drepturilor omului, vol. II, pag. 485 și 490, și vol. III, pag. 651.

deficiențelor imputabile autorităților locale în luarea în îngrijire a unor copii supuși unor rele tratamente de către părinții lor. Cu toate acestea, Curtea a recunoscut că reclamantii nu aveau la dispoziție niciun mijloc adecvat pentru a obține examinarea susținerilor lor, conform cărora autoritatea locală nu i-a protejat împotriva unui tratament inuman și degradant, nici posibilitatea de a obține o hotărâre executorie prin care să li se acorde o despăgubire pentru prejudiciul suferit ca urmare a acestui fapt. Prin urmare, reclamantilor nu li s-a pus la dispoziție o cale de atac efectivă, ceea ce constituie o încălcare a art. 13 din Convenție în raport cu art. 3.

27. **„Instanța” la care se referă art. 13 poate să nu fie neapărat, în toate cazurile, o instituție judiciară** în sens strict sau o instanță în sensul art. 6 § 1 și art. 5 § 4 din Convenție [Golder împotriva Regatului Unit, 1975, pct. 33; *Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978, pct. 67; *Rotaru împotriva României* (MC), 2000, pct. 69; *Driza împotriva Albaniei*, 2007, pct. 116].

Instanța națională poate fi o autoritate cvasi-jurisdicțională – de exemplu ombudsman (*Leander împotriva Suediei*, 1987); o autoritate administrativă – de exemplu ministru, *Boyle și Rice împotriva Regatului Unit*, 1988) sau o autoritate politică – de exemplu o comisie parlamentară (*Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978).

28. Cu toate acestea, **competențele sale și garanțiile procedurale** pe care le prezintă pot fi luate în considerare pentru a stabili dacă respectiva cale de atac este efectivă [*Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978, pct. 67; *Silver și alții împotriva Regatului Unit*, 1983, pct. 113 lit. b); *Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 157]. Curtea urmărește să verifice **independența unor „instanțe” nejuducătorești** (*Leander împotriva Suediei*, 1987, pct. 77 b) și 81; *Khan împotriva Regatului Unit*, 2000, pct. 44-47) și **garanțiile de procedură oferită reclamantilor** (*Chahal împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 152-154; *De Souza Ribeiro împotriva Franței* [MC], 2012, pct. 79; *Allanazarova împotriva Rusiei*, 2017, pct. 93).

În cauza *Khan împotriva Regatului Unit*, 2000 (pct. 45-47), trimiterea cauzelor la o direcție pentru plângeri împotriva poliției, pentru a investiga conduita polițistilor, a fost lăsată la decizia discreționară a șefului poliției. De asemenea, ministrul de Interne juca un rol important în numirea, remunerarea și, în unele cazuri, revocarea membrilor direcției pentru plângeri împotriva poliției. Astfel, sistemul de cercetare a plângerilor nu întrunea criteriile de independență necesare pentru a putea constitui o protecție suficientă împotriva abuzului în serviciu și să ofere astfel o cale de atac efectivă în sensul art. 13.

29. **Organul nejuducătorec trebuie, în mod normal, să aibă competența de a pronunța o decizie cu caracter obligatoriu din punct de vedere juridic.** Cu privire la căile de atac pentru a face plângere împotriva controlului corespondenței deținuților, nu acesta era cazul de exemplu al Comitetului vizitatorilor penitenciarului, care nu putea nici să impună concluziile sale, nici să examineze cererile din partea unor persoane care nu erau deținute, precum și al mediatorului parlamentar, care nu avea calitate să emită o decizie obligatorie de acordare de despăgubiri (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, 1983, pct. 114 și 115). Același lucru este valabil pentru mediatorul și cancelarului Justiției în cadrul unui apel disponibil pentru o persoană vizată de un sistem de control secret de securitate, deși aceștia aveau competența de a începe urmărirea penală sau cercetarea disciplinară (*Leander împotriva Suediei*, 1987, pct. 82; *Segerstedt-Wiberg și alții împotriva Suediei*, 2006, pct. 118).

În cauza *Chahal împotriva Regatului Unit*, 1996 (pct. 154), Curtea a constatat deficiențe în procedura de control nejuducătorec în fața comitetului consultativ pentru examinarea unei decizii de expulzare a unui presupus terorist, având în vedere, printre altele, că reclamantul nu a avut dreptul de a fi reprezentat de un avocat, că organul consultativ nu avea putere de decizie și că avizul pe care acesta din urmă l-a transmis ministrului de Interne nu era obligatoriu și nu era făcut public. În aceste condiții, nu se putea considera că respectivul comitet consultativ oferea garanții procedurale suficiente în raport cu art. 13.

O comisie care are doar competențe consultative nu poate fi considerată o cale de atac efectivă. În cauza *Zazanis împotriva Greciei*, 2004 (pct. 47), competențele comisiei, a cărei sesizare era prevăzută prin decret prezidențial, erau pur consultative. Astfel, eventuala constatare a neexecutării unei hotărâri a Consiliului de Stat de către administrație nu ar avea forță obligatorie pentru aceasta.

30. **Organul de control nu poate fi un organ politic autor al dispozițiilor incriminate** cu riscul de a fi judecător și parte. Acesta ar fi cazul ministrului de Interne, care nu poate fi considerat ca având un punct de vedere suficient de independent în raport cu art. 13, în cazul în care i se adresează o contestație privind legalitatea unui ordin sau a unei directive pe care se întemeiază o măsură de control al corespondenței unui deținut, cât timp acesta este autorul dispozițiilor incriminate (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, 1983, pct. 116). În schimb, situația ar fi diferită în cazul în care s-ar susține că măsura contestată era rezultatul unei aplicări necorespunzătoare a unei astfel de dispoziții.

3. O cale de atac efectivă

31. **Pentru a fi efectivă, o cale de atac trebuie să fie capabilă să ofere în mod direct o reparație pentru situația criticată** (*Pine Valley Developments Ltd și alții împotriva Irlandei*, decizia Comisiei, 1989; a se vedea, de asemenea, secțiunea *Sfera de aplicare a art. 13 din Convenție* din prezentul ghid).

32. În respectarea cerințelor din Convenție, **statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere** în ceea ce privește modalitatea de a oferi calea de atac prevăzută la art. 13 și de a se conforma obligației pe care le-o impune această dispoziție din Convenție (*Kaya împotriva Turciei*, 1998, pct. 106). Nici art. 13, nici Convenția în general nu impun statelor contractante o anumită modalitate de a asigura, în dreptul intern, aplicarea efectivă a tuturor dispozițiilor Convenției (*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, 1983, pct. 113; *Council of Civil Service Unions și alții împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1987). Dar natura dreptului în discuție nu este lipsită de influență asupra tipului de cale de atac pe care statul trebuie să o ofere în temeiul art. 13 (*Boudaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 191). A se vedea, de asemenea, secțiunile *Sfera de aplicare a art. 13 din Convenție* și *Art. 13 din Convenție și alte clauze normative din Convenție și protocoalele la aceasta* din prezentul ghid.

33. Este necesar ca autoritățile interne care soluționează cauza să examineze fondul capătului de cerere întemeiat pe Convenție (*Smith și Grady împotriva Regatului Unit*, 1999, pct. 138; *Peck împotriva Regatului Unit*, 2003, pct. 105-106; *Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei* [MC], 2000, pct. 100; *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* [MC], 2003, pct. 141; *Glas Nadejda EOOD și Elenkov împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 69; *Boychev și alții împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 56). Astfel, **caracterul efectiv al căii de atac se apreciază în raport cu fiecare capăt de cerere.**

Calea de atac trebuie să examineze fondul capătului de cerere, astfel cum a fost formulat de reclamant. În cazul în care autoritatea sau instanța respectivă reformulează capătul de cerere sau omite să ia în considerare un element esențial al pretensei încălcării a Convenției, calea de atac va fi necorespunzătoare (*Glas Nadejda EOOD și Elenkov împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 69).

În cauza *Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei* (MC), 2000 (pct. 100), Curtea Supremă a refuzat să examineze fondul capătului de cerere întemeiat pe art. 9 din Convenție, și anume ingerința statului în organizarea internă a cultului religios, considerând că astfel, Consiliul de Miniștri beneficiază de o putere discreționară nelimitată în materie de înregistrare sau nu a statutelor și liderilor unui cult religios. Instanța s-a limitat la a soluționa chestiunea dacă decretul, prevăzând modificări în structura de conducere și în statutele cultului musulman, a fost adoptat de organul competent. Prin urmare, calea de atac în fața Curții Supreme împotriva decretului nu era efectivă.

În cauza *Mitropolia Basarabiei și alții împotriva Moldovei*, 2001 (pct. 138), Curtea Supremă de Justiție nu a răspuns la capetele principale de cerere formulate de reclamant, și anume dorința de a se întruni și de a-și declara religia în mod colectiv în cadrul unei biserici separate de Mitropolia Moldovei, precum și de a beneficia de dreptul la o instanță pentru a-și apăra drepturile și a-și proteja bunurile, dat fiind

că numai cultele recunoscute de stat beneficiază de protecție legală. Prin urmare, nefiind recunoscută de stat, biserica reclamantă nu avea ce drepturi să invoce în fața Curții Supreme de Justiție.

A se vedea, în același sens, *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 141; *Glas Nadejda EOOD și Anatol Glas Nadejda EOOD și Elenkov împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 68-70.

34. **Caracterul efectiv al căii de atac se apreciază în concreto** (*Colozza și Rubinat împotriva Italiei*, decizia Comisiei, 1982, pag. 146-147). Pentru a ataca hotărârea pronunțată împotriva sa de instanță, reclamantul a încercat să exercite calea de atac a apelului aparent tardiv, ceea ce i-ar fi permis să invoce faptul că procedura în lipsă îndreptată împotriva sa nu era compatibilă cu cerințele de la art. 6 din Convenție. Este adevărat că apelul a fost declarat inadmisibil de curtea de apel. Însă Curtea de Casație, judecând recursul declarat de reclamant, a examinat totuși capătul de cerere formulat de acesta și a concluzionat că în mod întemeiat a fost declarat în lipsă. Reclamantul a avut așadar la dispoziție o cale de atac efectivă.
35. **Cerințele de la art. 6 pot fi relevante** pentru evaluarea caracterului efectiv al unei căi de atac în sensul art. 13 din Convenție. Ca regulă generală, criteriul fundamental de echitate, care include egalitatea armelor, este un element constitutiv al unei căi de atac efective. O cale de atac nu poate fi considerată efectivă decât dacă sunt asigurate condițiile minime care permit unui reclamant să conteste o decizie care restrânge drepturile sale ce decurg din prezenta Convenție (*Csüllög împotriva Ungariei*, 2011, pct. 46).
36. Termenul „efectiv” înseamnă că **respectiva cale de atac trebuie să fie corespunzătoare (adecvată) și accesibilă răspunzând, ea însăși, obligației de celeritate** [*Paulino Tomás împotriva Portugaliei* (dec.), 2003; *Çelik și İmret împotriva Turciei*, 2004, pct. 59]. Calea de atac **trebuie să permită denunțarea pretensei încălcări a Convenției**.
37. **Cerințe prea restrictive** pot face calea de atac să își piardă caracterul efectiv. În cauza *Camenzind împotriva Elveției*, 1997 (pct. 54), având ca obiect caracterul efectiv al căii de atac pentru a face plângere împotriva unei percheziții domiciliare, în raport cu art. 8 din Convenție, nu avea, în principiu, calitate procesuală în fața camerei de acuzare a Tribunalului federal decât persoana care era încă afectată, cel puțin parțial, de decizia atacată. În consecință, camera de acuzare va declara inadmisibilă acea parte din plângerea reclamantului referitoare la percheziția în litigiu, pe motiv că măsura încetase și că reclamantul nu mai era afectat de aceasta în prezent. Astfel, chiar dacă instanța realiza examinarea acelei părți din plângere referitoare la ascultarea și înregistrarea convorbirii telefonice în discuție, calea de atac nu putea fi considerată „efectivă” în sensul art. 13.
38. **Căile de atac trebuie să fie accesibile persoanei în cauză.**

În cauza *Petkov și alții împotriva Bulgariei*, 2009 (pct. 82), candidații la alegerile parlamentare puteau să conteste rezultatele alegerilor în fața Curții Constituționale, dar trebuiau să facă acest lucru prin intermediul unei categorii limitate de persoane sau organe abilitate în acest scop.

Totuși, Curtea a admis de asemenea că respectivele căi de atac nu erau ineficiente doar pentru că nu erau direct accesibile persoanei în cauză, aceasta din urmă beneficiind de sistemul colectiv de soluționare în fața instanței de arbitraj prin intermediul reprezentantului acționarilor, stabilit prin lege, sistem despre care Curtea a considerat că nu este contrar cerințelor de la art. 6 § 1 din Convenție, mai stricte decât cele de la art. 13 (*Lithgow și alții împotriva Regatului Unit*, 1986, pct. 207).

În cauzele care implică minori, un reprezentant legal trebuie să aibă capacitatea de a intenta o acțiune în numele lor. În cauza *Margareta și Roger Andersson împotriva Suediei*, 1992 (pct. 101), mama nu a fost împiedicată să atace, în numele copilului său de 12 ani, restricțiile aplicate legăturilor personale dintre ea și fiul său.

39. O cale de atac internă trebuie să prezinte **garanții minime de celeritate** [Kadiķis împotriva Letoniei (nr. 2), 2006, pct. 62]. O cale de atac incapabilă să producă efecte în timp util nu este nici corespunzătoare, nici efectivă (*Pine Valley Developments Ltd și alții împotriva Irlandei*, 1991, pct. 47; *Payet împotriva Franței*, 2011, pct. 131-134).

În cauza *Kadiķis împotriva Letoniei (nr. 2)*, 2006 (pct. 62-63), Curtea a constatat încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 3 dat fiind, printre altele, faptul că reclamantul a fost privat de libertate timp de 15 zile, iar legea a acordat autorității competente un termen de 15 zile sau 30 de zile să răspundă la o cerere sau o plângere, termenele putând în plus să fie prelungite în anumite cazuri.

A se vedea, în același sens, cauza Wasserman împotriva Rusiei (nr. 2), 2008, pct. 55-58 (mai mult de 2 ani și jumătate pentru a se pronunța cu privire la durata procedurii de executare), precum și cauza Vidas împotriva Croației, 2008, pct. 37 (3 ani și 15 zile pentru a se pronunța cu privire la durata procedurii civile).

Cu toate acestea, în cauza *Kaić și alții împotriva Croației*, 2008 (pct. 41), Curtea nu a exclus posibilitatea să existe cazuri în care punerea în aplicare cu întârziere sau chiar lipsa punerii în aplicare a deciziilor Curții Constituționale să poată fi justificată și să nu poată duce la o încălcare a art. 13 din Convenție în raport cu art. 6 § 1. Însă, în prezenta cauză, Guvernul nu a încercat să justifice întârzierea de 6 luni, fapt care prezintă o importanță deosebită, întrucât încălcarea avea legătură cu durata procedurii.

40. Existența unei **simple competențe de suspendare** poate fi suficientă în sensul art. 13, ținând seama de natura prejudiciului care ar putea fi cauzat și de particularitățile fiecărei cauze în parte [*Özgür Radyo-Ses Radyo Televizyon Yayın Yapım Ve Tanıtım A.Ş. împotriva Turciei (nr. 1)*, 2006, pct. 94; *a contrario*, Jabari împotriva Turciei, 2000, pct. 50]. În cauza *Özgür Radyo-Ses Radyo Televizyon Yayın Yapım Ve Tanıtım A.Ş. împotriva Turciei (nr. 1)*, 2006 (pct. 94), societatea reclamantă, care difuza programe de radio, a primit interdicție de difuzare de la RTÜK, autoritate administrativă independentă având rolul de a reglementa activitățile economice ale stațiilor de radiodifuziune și ale canalelor de televiziune, care a constatat încălcarea legii. Curtea a considerat că existența unei simple competențe de suspendare putea fi suficientă în sensul art. 13 chiar dacă, în speță, instanțele naționale nu au admis cererea societății reclamante cu privire la suspendarea executării.

Același lucru este valabil și în domeniul măsurilor de îndepărtare a străinilor care susțin că sunt expuși, în țara de destinație, unui risc grav și demonstrat de a fi supuși torturii sau altor rele tratamente. În cauza *Allanazarova împotriva Rusiei*, 2017 (pct. 100-115), Curtea a constatat încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 3, întrucât căile de atac existente în Rusia în materie de extrădare nu ofereau efect suspensiv de drept și o examinare atentă a riscului de rele tratamente în Turkmenistan - statul care solicita extrădarea unei femei.

41. **Căile de atac ex post facto pot fi suficiente pentru a fi eficiente.** În cauza *M.S. împotriva Suediei*, 1997 (pct. 55-56), reclamanta, al cărei capăt de cerere în raport cu art. 8 din Convenție avea ca obiect comunicarea, fără consimțământul său, a unor informații medicale confidențiale și personale de la o autoritate publică la alta, avea posibilitatea de a introduce în fața instanțelor ordinare, atât penale, cât și civile, o acțiune împotriva personalului spitalului în discuție și de a solicita despăgubiri pentru divulgarea secretului profesional. Având în vedere caracterul limitat al divulgării și diferitele garanții prevăzute, în special obligația Fondului de securitate socială să respecte confidențialitatea informațiilor, diversele căi de atac *ex post facto* îndeplineau cerințele art. 13.

În schimb, Curtea a constatat încălcarea art. 13 din Convenție coroborat cu art. 11 deoarece calea de atac pe care o puteau exercita organizatorii de manifestări publice cu privire la anularea unor evenimente, care era o cale de atac *a posteriori*, nu era de natură să constituie o reparație corespunzătoare a pretinselor încălcări ale Convenției (*Bączkowski și alții împotriva Poloniei*, 2007, pct.

81-84; *Alekseiev împotriva Rusiei*, 2010, pct. 97-100; *Lashmankin și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 342-361).

42. Curtea trebuie să ia în considerare, în mod realist, nu doar căile de atac teoretic prevăzute în sistemul juridic al părții contractante respective, ci și contextul juridic și politic în care se află acestea, precum și situația personală a reclamantilor (*Akdivar și alții împotriva Turciei*, pct. 1996, 69), principii consacrate în jurisprudența sa în contextul art. 35 § 1 din Convenție. În cauza *A.B. împotriva Țărilor de Jos*, 2002 (pct. 98), Curtea a luat în considerare, pe de o parte, neexecutarea corespunzătoare de către autorități a hotărârilor judecătorești prin care li se impunea să remedieze neregulile constatate în penitenciare și, pe de altă parte, nepunerea în aplicare a recomandărilor urgente ale Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT). În cauza *Orhan împotriva Turciei*, 2002 (pct. 392), Curtea a trebuit să ia în considerare situația care exista în sud-estul Turciei în momentul evenimentelor, care era caracterizată de confruntări violente între forțele de securitate și membrii PKK. În cauza *Aydın împotriva Turciei*, 1997 (pct. 107), Curtea a menționat că statul ar fi trebuit să ia măsuri de precauție speciale privind examinarea unei femei care susținea că a fost violată în arest de un agent al statului: examinarea ar fi trebuit să fie efectuată cu toată atenția necesară, de către medici având competențe specifice în acest domeniu și a căror independență să nu fie limitată de dispozițiile date de organele de urmărire penală cu privire la întinderea examinării pe care trebuie să o efectueze.

Cu toate acestea, un stat pârât nu poate să invoce contextul politic în apărarea unui sistem necorespunzător de căi de atac [*Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 193]. Guvernul pârât a susținut în fața Comisiei că, până când nu se va elabora o soluție politică generală pentru problema cipriotă care să fie acceptabilă pentru toți, nu poate fi vorba despre un drept pentru persoanele strămutate să se întoarcă în partea de nord a Ciprului pentru a-și recupera domiciliul și bunurile, sau de a revendica imobilele transferate autorităților din „Republica Turcă a Ciprului de Nord”.

43. Calea de atac impusă de art. 13 trebuie să fie „efectivă” atât în fapt, cât și în drept [*Menteş și alții împotriva Turciei*, 1997, pct. 89; *İlhan împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 97].

În cauzele *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs și Gubi împotriva Austriei*, 1994 (pct. 53), *Doran împotriva Irlandei*, 2003 (pct. 68-69) și *Djavit An împotriva Turciei*, 2003 (pct. 73), Guvernul nu a citat niciun caz de aplicare de cale de atac posibilă similară celei despre care era vorba în speță.

În cauza *Iovtchev împotriva Bulgariei*, 2006 (pct. 146-148), instanțele au respins acțiunea reclamantului și au refuzat despăgubirea pentru simplul motiv că acesta nu a reușit să aducă o dovadă suficientă că a suferit prejudicii morale ca urmare a condițiilor sale de detenție. Nimic nu arăta că acțiunea prevăzută de Legea privind răspunderea statului pentru prejudicii nu putea, în principiu, să ofere o cale de atac în acest sens.

44. În special, exercitarea căii de atac nu trebuie să fie împiedicată în mod nejustificat de demersurile sau omisiunile autorităților statului pârât (*Aksoy împotriva Turciei*, 1996, pct. 95 *in fine*; *Aydın împotriva Turciei*, 1997, pct. 103; *Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 96). Astfel, nu se poate vorbi de împiedicarea accesului la o instanță în cazul în care un justițiabil, reprezentat de un avocat, sesizează în mod liber instanța, își susține argumentele în fața acesteia și exercită împotriva hotărârilor pronunțate căile de atac pe care le consideră utile (*Matos e Silva, Lda., și alții împotriva Portugaliei*, 1996, pct. 64).

Astfel, obligația pe care art. 13 o impune statelor include îndatorirea de a se asigura că autoritățile competente execută deciziile care sunt atacabile [a se compara cu art. 2 alin. (3) lit. c) din Pactul

internațional cu privire la drepturile civile și politice⁴]. Astfel, ar fi de neconceput ca art. 13 să garanteze dreptul la o cale de atac, care trebuie să fie efectivă, dar nu la executarea deciziilor care îi dau câștig de cauză: o asemenea ipoteză ar duce la situații incompatibile cu principiul statului de drept pe care statele contractante s-au angajat să îl respecte atunci când au ratificat Convenția (Kenedi împotriva Ungariei, 2006, pct. 47; *Kaić și alții împotriva Croației*, 2008, pct. 40).

45. Ca să intervină regula epuizării căilor de atac, calea de atac efectivă trebuie să existe la data depunerii cererii la Curte (*Stoica împotriva României*, 2008, pct. 104). Această regulă prezintă totuși excepții, care pot fi justificate de circumstanțele specifice fiecărei cauze (*Baumann împotriva Franței*, 2001, pct. 47). Curtea a admis că aceasta este situația dacă, la nivel național, legiuitorul adoptă o nouă lege cu efect retroactiv special concepută pentru a repara în mod direct încălcarea drepturilor procedurale fundamentale, și astfel pune capăt unei probleme structurale în ordinea juridică internă [*Charzyński împotriva Poloniei* (dec.), 2005, pct. 40-41; *İçyer împotriva Turciei* (dec.), 2006, pct. 83-84; *Ismayilov împotriva Azerbaidjanului*, 2008, pct. 38].

46. Eficacitatea trebuie stabilită **în raport cu perioada relevantă**, întrucât o evoluție ulterioară a jurisprudenței nu va fi suficientă (*Khider împotriva Franței*, 2009, pct. 142-145).

În cauza *Ramirez Sanchez împotriva Franței* (MC), 2006 (pct. 165-166), o nouă cale de atac determinată de un reviriment jurisprudențial, neavând efect retroactiv, nu putea să aibă efect asupra situației reclamantului și să fie considerată o cale de atac efectivă. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 3 din cauza lipsei din dreptul intern a unei căi de atac care i-ar fi permis reclamantului să conteste măsurile de prelungire a izolării.

Curtea a considerat că **nu este necesar să examineze căile de atac care nu existau la momentul respectiv sau nu erau aplicabile situației de fapt din cauză**. Curtea a reamintit, în cauza *Peck împotriva Regatului Unit*, 2003 (pct. 102), că nu are ca sarcină să verifice în mod abstract legislația sau practica relevantă, ci trebuie să se limiteze, fără a pierde din vedere contextul general, la a aborda problemele apărute în cazul concret care i-a fost sesizat [a se vedea, de asemenea, *Amann împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 88], și, în special, a analiza doar acele căi de atac care ar putea fi de interes pentru reclamant (a se vedea *N. împotriva Suediei*, decizia Comisiei, 1986; *Stewart-Brady împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1997).

47. **O singură hotărâre judecătorească definitivă**, oricât ar fi de motivată, care în plus este pronunțată în primă instanță, nu poate să convingă Curtea de existența unei căi de atac efective și disponibile, atât în teorie, cât și în practică [Sürmeli împotriva Germaniei (MC), 2006, pct. 113; *Abramiuc împotriva României*, 2009, pct. 128]. Absența jurisprudenței arată incertitudinea reală a căii de atac în practică (*Horvat împotriva Croației*, 2001, pct. 44). Astfel, în cauza *Martins Castro și Alves Correia de Castro împotriva Portugaliei*, 2008 (pct. 56-57), Curtea a constatat încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 6 § 1, întrucât acțiunea în răspundere extracontractuală a statului nu putea să fie considerată o cale de atac „efectivă” cât timp jurisprudența care decurgea din hotărârea Curții Supreme Administrative nu fusese consolidată în ordinea juridică portugheză, prin intermediul unei uniformizări a divergențelor jurisprudențiale care fuseseră constatate la data pronunțării hotărârii.

48. Cu toate acestea, Curtea poate examina efectivitatea unei căi de atac **înainte ca practica instanțelor naționale să fi putut fi consacrată** [Slaviček împotriva Croației (dec.), 2002; *Nogolica împotriva Croației* (dec.), 2002]. Astfel, lipsa unei practici judiciare consacrate poate să nu fie determinantă. În cauza *Charzyński împotriva Poloniei* (dec.), 2005 (pct. 41), odată cu intrarea în vigoare a Legii din 2004, practica pe termen lung a instanțelor naționale încă nu se putuse fi

⁴. Această dispoziție a Pactului obligă statele părți „să garanteze că autoritățile competente vor da urmare oricărui recurs care a fost recunoscut ca justificat”.

consacrată. Textul Legii din 2004 preciza totuși fără echivoc că aceasta se referea în mod expres la soluționarea problemei duratei excesive a procedurilor în fața instanțelor naționale. Reclamantul ar fi trebuit, așadar, în raport cu art. 35 § 1 din Convenție, să depună la o instanță națională, în conformitate cu dispozițiile acestei legi, o plângere pentru încălcarea dreptului la judecarea cauzei sale într-un termen rezonabil, în vederea accelerării procesului și al obținerii unei reparații echitabile.

49. **„Eficacitatea” unei căi de atac în sensul art. 13 nu depinde de certitudinea unei soluții în favoarea reclamantului** [*Sindicatul Suedez al Mecanicilor de Locomotivă împotriva Suediei*, 1976, pct. 50; *Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 157; *Costello-Roberts împotriva Regatului Unit*, 1993, pct. 40; *Hilal împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 78].

Termenul „*remedy*”, extras din textul art. 13 în limba engleză, în contextul acestei dispoziții, nu înseamnă o cale de atac menită succesului, ci pur și simplu posibilitatea exercitării unei căi de atac la o autoritate competentă să examineze temeinicia acțiunii (*C. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1983). Art. 13 garantează o cale de atac, dar nu și soluționarea favorabilă a acesteia (*R. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1984).

Probabilitatea scăzută de succes, având în vedere circumstanțele specifice cauzei, nu afectează cu nimic caracterul efectiv al căii de atac în sensul art. 13 (*Murray împotriva Regatului Unit*, 1994, pct. 100).

Simplul fapt de a avea îndoieli cu privire la șansele de reușită ale unei căi de atac care nu este în mod clar sortită eșecului nu constituie un motiv suficient pentru a justifica neexercitarea căii de atac în discuție [*Akdivar și alții împotriva Turciei*, 1996, pct. 71; *Krasuski împotriva Poloniei*, 2005, pct. 6973-73; *Scoppola împotriva Italiei (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 70; *Vučković și alții împotriva Serbiei* (excepție preliminară) (MC), 2014, pct. 74].

Simplul fapt că reclamantului i-au fost respinse toate pretențiile nu constituie în sine un element suficient pentru a aprecia caracterul „efectiv” sau nu al acțiunii [*Sindicatul Suedez al Mecanicilor de Locomotivă împotriva Suediei*, 1976, pct. 50; *Boyle și Rice împotriva Regatului Unit*, 1988, pct. 67; *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs și Gubi împotriva Austriei*, 1994, pct. 55; *Amann împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 89]. Astfel, în cauza Amann împotriva Elveției (MC), 2000 (pct. 89-90), Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 din Convenție în raport cu art. 8 considerând efectivă o cale de atac în pofida respingerii pretențiilor reclamantului. Tribunalul Federal avea competență să se pronunțe cu privire la capetele de cerere ale acestuia și a efectuat examinarea lor.

50. În funcție de contextul comiterii unei pretinse încălcări sau a mai multor pretinse încălcări, **dreptul la o cale de atac efectivă nefiind absolut**, pot exista **limitări implicite ale căilor de atac posibile** [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 151]. Astfel, orice interpretare a art. 13 trebuie să fie în concordanță cu economia Convenției deoarece aceasta din urmă se citește ca un întreg. În astfel de cazuri, art. 13 nu se consideră inaplicabil, dar cerința de aici privind „calea de atac efectivă” trebuie să se înțeleagă ca o cale de atac cât mai efectivă posibil având în vedere întinderea sa limitată, inerentă contextului (*Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978, pct. 68). A se vedea, în același sens, *Leander împotriva Suediei*, 1987, pct. 78-79; a se vedea, de asemenea, secțiunea din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu **art. 8 (Respectarea vieții private – Supravegherea secretă și stocarea datelor cu caracter personal)**.

51. **Întinderea controlului judecătoresc pe care îl poate exercita o instanță națională trebuie să fie suficientă** pentru ca art. 13 să nu fie încălcat. Astfel, insuficiența competențelor de control judecătoresc exercitate de instanțele naționale pot duce la o încălcare a art. 13 [*Smith și Grady împotriva Regatului Unit*, 1999, pct. 136-139; *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 141-142].

În cauzele *Soering împotriva Regatului Unit*, 1989 (pct. 121-124) și *Vilvarajah și alții împotriva Regatului Unit*, 1991 (pct. 123-127), Curtea a văzut în controlul judecătoresc o cale de atac efectivă pentru pretențiile reclamantilor, constatând că nu a fost încălcat art. 13 din Convenție în raport cu art. 3. Instanțele engleze au putut să aprecieze „caracterul rezonabil” al unei decizii de extrădare prin prisma unor elemente de genul celor pe care reclamantul le invoca la Strasbourg în contextul art. 3.

52. **În plus, ansamblul căilor de atac oferite de dreptul intern poate întruni cerințele de la art. 13, chiar dacă niciuna din acestea nu poate, de una singură, să le întrunească în întregime** [*Silver și alții împotriva Regatului Unit*, 1983, pct. 113 lit. c); *Leander împotriva Suediei*, 1987, pct. 77 lit. c); *Chahal împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 145; *Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 157; *De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), 2012, pct. 79].

În cauza *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014 (pct. 64), Curtea a amintit că uneori a hotărât, în anumite condiții, că un ansamblu de căi de atac era suficient în sensul art. 13 din Convenție coroborat cu art. 2 și art. 3 [a se vedea de asemenea *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 338]. Acest concept se referă, în general, la o serie de căi de atac care pot fi exercitate pe rând sau în paralel și care deservește diferite aspecte ale reparației, ca de exemplu o acțiune civilă care prevede o despăgubire și o acțiune penală în îndeplinirea scopurilor aspectului procedural al art. 2 și art. 3 (ibidem, pct. 337).

În cauza *Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), 2006 (pct. 102-116), având ca obiect durata unei proceduri judiciare, Curtea nu s-a pronunțat cu privire la caracterul efectiv al celor patru acțiuni examinate în ansamblu, întrucât Guvernul nu a pretins și nici nu a demonstrat că o combinație de două sau mai multe dintre acestea ar întruni cerințele de la art. 13.

53. Căile de atac nu pot fi efective cât timp **există îndoieli cu privire la chestiunea dacă instanțele civile, penale, administrative sau alte instanțe au competență pentru a judeca** o plângere și în lipsa unui mecanism eficace și rapid pentru a soluționa această incertitudine. În cauza *Mosendz împotriva Ucrainei*, 2013 (pct. 122-125), reclamanta a depus o plângere civilă împotriva Ministerului de Interne, solicitând despăgubiri pentru prejudicii în legătură cu relele tratamente aplicate fiului său și decesul acestuia survenit în îndeplinirea serviciului militar obligatoriu în cadrul forțelor interne. În conformitate cu instrucțiunile instanței care refuzase să declanșeze procedura civilă, reclamanta a făcut din nou plângere în temeiul normelor de procedură administrativă. Deși instanța de prim grad a soluționat cererea în favoarea sa, curtea de apel a anulat această hotărâre pentru motive procedurale, considerând cauza ca fiind mai degrabă de competența instanțelor civile decât a instanțelor administrative, această decizie fiind confirmată de instanța supremă, la mai mult de 5 ani după ce reclamanta a depus cererea sa. În consecință, cererea de despăgubiri a reclamantei nu a fost examinată, aceasta fiind privată de o cale de atac internă efectivă, fapt care constituie o încălcare a art. 13 din Convenție în raport cu art. 2 și art. 3.

54. În cazul în care un reclamant invocă ineficiența unei căi de atac interne existente, **Guvernul este cel care trebuie să demonstreze punerea în aplicare și eficacitatea practică a căilor de atac** pe care le propune în circumstanțele specifice ale cauzei, cu exemple din jurisprudența relevantă a instanțelor naționale sau din deciziile autorităților administrative într-o cauză similară [Efstathiou împotriva Greciei, 1996, pct. 49; *Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 159; *Segerstedt-Wiberg și alții împotriva Suediei*, 2006, pct. 120; *Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 110; *Stanev împotriva Bulgariei* (MC), 2012, pct. 219]. Curtea va acorda atenție existenței unei căi de atac care a dobândit un anumit grad de certitudine (*Čonka împotriva Belgiei*, 2002, pct. 83; *Krasuski împotriva Poloniei*, 2005, pct. 68). Guvernul trebuie să demonstreze eficacitatea ansamblului căilor de atac; în caz contrar, Curtea poate să constate o încălcare a art. 13 [*Wille împotriva Liechtensteinului* (MC), 1999, pct. 74-78; *Yarashonen împotriva Turciei*, 2014, pct. 64-66] ori să nu se pronunțe cu privire la această chestiune.

B. Sfera de aplicare a art. 13 din Convenție

55. Sfera de aplicare sau întinderea domeniului de aplicare a obligației care decurge din art. 13 diferă în funcție de natura capătului de cerere pe care reclamantul îl formulează în temeiul Convenției [Chahal împotriva Regatului Unit, 1996, pct. 150-151; Aksoy împotriva Turciei, 1996, pct. 95; Aydın împotriva Turciei, 1997, pct. 103; Z și alții împotriva Regatului Unit (MC), 2001, pct. 108; Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit, 2002, pct. 96] sau de natura dreptului invocat în raport cu Convenția [Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei (MC), 2000, pct. 98].

56. **Pentru a fi efectivă, o cale de atac trebuie să fie capabilă să ofere în mod direct o reparație pentru situația criticată** (*Pine Valley Developments Ltd și alții împotriva Irlandei*, decizia Comisiei, 1989). Mijloacele pentru a face plângere pentru diverse doleanțe sunt considerate „efective” în condițiile în care acestea ar fi putut împiedica apariția sau continuarea presupusei încălcări sau ar fi putut să acorde persoanei în cauză o reparație corespunzătoare pentru orice încălcare produsă deja [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 158; *Ramirez Sanchez împotriva Franței* (MC), 2006, pct. 160]. Astfel, reușita unei căi de atac efective poate fi, de exemplu, după caz, anularea actului care constituie o încălcare a Convenției, retragerea lui, modificarea lui, o anchetă, o despăgubire, sancțiuni aplicate autorului actului. A se vedea, de asemenea, secțiunea **Art. 13 și alte clauze normative din Convenție și protocoalele la aceasta** din prezentul ghid.

În cazul în care se poate pretinde, în mod justificabil, o încălcare a unui sau a mai multora din drepturile consacrate de Convenție, victima trebuie să dispună de un mecanism care să permită pronunțarea unei hotărâri pe fond cu privire la pretenția sa și stabilirea răspunderii agenților sau organelor statului cu privire la această încălcare. În plus, în cazurile în care se impune, este necesar în principiu să fie posibilă o despăgubire pentru prejudiciul, material dar și moral, care rezultă din încălcare și să facă parte din regimul de despăgubire instituit [*T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 107].

57. Curtea adoptă o **abordare mai strictă** a noțiunii de „cale de atac efectivă” în următoarele situații ipotetice:

- În cazul în care se ridică problema unui drept de o importanță atât de fundamentală precum **dreptul la viață** (art. 2 din Convenție) sau **interzicerea torturii sau a tratamentelor inumane ori degradante** (art. 3 din Convenție), noțiunea de „cale de atac efectivă” în temeiul art. 13 impune statelor, fără a aduce atingere oricărei alte căi de atac disponibile în dreptul intern, inclusiv plata unei despăgubiri acolo unde este necesar, o obligație de a efectua anchete detaliate și efective care să ducă la identificarea și pedepsirea persoanelor responsabile și să permită un acces efectiv al reclamantului la procedura de anchetă (*Kaya împotriva Turciei*, 1998, pct. 107; *Yaşa împotriva Turciei*, 1998, pct. 114).
- Același lucru este valabil și atunci când se ridică problema **dreptului la arestare sau deținere legală** (art. 5 din Convenție) și când unul dintre părinți poate să susțină în mod valabil că fiul său a fost arestat și a dispărut după ce a fost reținut (*Kurt împotriva Turciei*, 1998, pct. 140).

A se vedea, de asemenea, secțiunile din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu **art. 2**, **art. 3** și **art. 5 § 1**.

Dar Curtea a făcut totodată deosebire între gradele de eficacitate ale căilor de atac necesare în raport cu **încălările drepturilor materiale de către stat sau agenții săi (obligații negative) și încălcările cauzate de eșecul statului de a proteja persoanele împotriva acțiunilor terților** (obligații pozitive) [*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 109; *Keenan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 129]. În cauza *Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002 (pct. 97), Curtea a precizat că, în cazurile în care autorităților li se reproșează că nu au protejat persoanele împotriva faptelor unor simple persoane particulare, art. 13 poate să nu implice întotdeauna pentru autorități obligația de a-și asuma

răspunderea de a ancheta acuzațiile. În schimb, victima sau familia victimei trebuie să dispună de un mecanism care să permită, după caz, stabilirea răspunderii agenților sau organelor statului pentru faptele sau omisiunile care implică o încălcare a drepturilor consacrate de Convenție. Pe de altă parte, o despăgubire pentru prejudiciul moral rezultat din încălcare trebuie să fie în principiu posibilă.

A se vedea, de asemenea, secțiunile din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat sau în raport cu [art. 2](#) și [art. 3](#).

58. Capătul de cerere al unei persoane potrivit căruia trimiterea sa către o țară terță ar expune-o unor tratamente interzise de art. 2, 3 și 8 din Convenție trebuie să facă obiectul, printre altele, al unui control atent și riguros (Jabari împotriva Turciei, 2000, pct. 50), precum și al unei celerități deosebite (*Bati și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 136). Iar pentru a fi efectiv, calea de atac, pentru a face plângere împotriva riscurilor posibile în raport cu art. 2 și 3, trebuie să aibă efect suspensiv automat asupra măsurilor de expulzare [*Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, 2007, pct. 66; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 200]. În sfârșit, cerința referitoare la o cale de atac cu efect suspensiv a fost confirmată pentru criticile întemeiate pe art. 4 din Protocolul nr. 4 (Çonka împotriva Belgiei, 2002, pct. 81-83; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 206). A se vedea, de asemenea, secțiunile din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu [art. 3 \(Azil și expulzare\)](#), [art. 8 \(Expulzare\)](#) și [art. 4 din Protocolul nr. 4](#).

59. Curtea recunoaște două tipuri de căi de atac efective, respectiv cea preventivă și cea compensatorie, care permit acordarea de reparații pentru capete de cerere referitoare la eficiența căilor de atac având ca obiect presupuse condiții de detenție necorespunzătoare în raport cu art. 3 din Convenție, durate ale proceselor în raport cu art. 6 § 1 din Convenție și în cauzele care prezintă un caracter și un scop speciale și în care durata procesului este, în mod evident, determinantă pentru viața de familie a reclamantilor în raport cu art. 8 din Convenție. Astfel, de exemplu, mijloacele de care un reclamant dispune în dreptul intern pentru a face plângere privind durata procedurii în raport cu art. 6 § 1 sunt „efective”, în sensul art. 13, atunci când acestea permit fie pronunțarea mai rapidă a deciziei instanțelor sesizate, fie acordarea unei reparații corespunzătoare pentru justițiabil (*Krasuski împotriva Poloniei*, 2005, pct. 66). A se vedea, de asemenea, secțiunile din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 3: [Condiții de detenție \(Principii generale\)](#), [Căi de atac preventive](#) și [Căi de atac compensatorii](#); [art. 6 § 1 \(Căi de atac preventive și compensatorii\)](#); și [art. 8 \(Respectarea vieții de familie\)](#).

60. În plus, în cazurile în care autoritățile, prin acțiuni și omisiuni intenționate, împiedică un candidat la alegeri parlamentare să spere la voturile alegătorilor, acest fapt nu poate fi reparat exclusiv prin acordarea unei despăgubiri pentru încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1 (*Petkov și alții împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 79). A se vedea, de asemenea, secțiunea din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu [art. 3 din Protocolul nr. 1](#).

61. Eficacitatea este mai redusă **în ceea ce privește drepturile condiționale** precum **libertatea de religie** [Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei (MC), 2000, pct. 98-99]. A se vedea, de asemenea, secțiunea din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu [art. 9](#).

Același lucru este valabil și în timpul **exercitării măsurilor de supraveghere**. A se vedea, de asemenea, pct. 50 din prezentul ghid, precum și secțiunea privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu [art. 8 \(Respectarea vieții private – Supravegherea secretă și stocarea datelor cu caracter personal\)](#).

62. **Sfera de aplicare a art. 13 poate impieta asupra altor dispoziții ale Convenției** care garantează dreptul la o cale de atac specifică.

În materie de privare de libertate, în cazul în care intervine o încălcare a art. 5 § 1 din Convenție, art. 5 § 4 și § 5 din Convenție constituie *lex specialis* în raport cu cerințele mai generale de la art. 13 [*Tsirlis și Kouloumpas împotriva Greciei*, 1997, pct. 73; *Nikolova împotriva Bulgariei* (MC), 1999, pct. 69;

Dimitrov împotriva Bulgariei (dec.), 2006]. Garantarea acestora este mai exigentă decât cea a art. 13 și încorporează cerințele sale. Prin urmare, pentru a stabili dacă un reclamant era obligat să exercite o cale de atac internă pentru a obține reparație pentru pretenția sa întemeiată pe art. 5 § 1 din Convenție, Curtea trebuie să aprecieze caracterul efectiv al căii de atac din perspectiva dispozițiilor sus-menționate, și anume art. 5 § 4 și § 5 (*Ruslan Yakovenko împotriva Ucrainei*, 2015, pct. 30). De asemenea, atunci când Curtea a constatat o încălcare a Convenției în raport cu această *lex specialis*, nu prezintă interes o reexaminare de către aceasta a aceleiași probleme din perspectiva *lex generalis* a art. 13 (*De Wilde, Ooms și Versyp împotriva Belgiei*, 1971, pct. 95; *Khadissov și Tsetchoiev împotriva Rusiei*, 2009, pct. 162). A se vedea, de asemenea, secțiunea din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu [art. 5 § 4 și § 5](#).

Același lucru este valabil și pentru art. 1 din Protocolul nr. 7, care garantează dreptul străinilor la o cale de atac împotriva unei decizii de expulzare.

Pe de altă parte, art. 6 § 1 din Convenție, care garantează, printre altele, dreptul de acces la o instanță, oferă garanții mai extinse decât cele ale căii de atac efective prevăzute la art. 13. Din acest motiv, garanțiile prevăzute la art. 6 § 1 se aplică plângerilor privind drepturile și obligațiile cu caracter civil sau acuzațiilor în materie penală, și le încorporează pe cele ale art. 13 (*Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 35; *C. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1983). Cu toate acestea, nu există nicio suprapunere și, prin urmare, nicio încorporare, atunci când capătul de cerere întemeiat pe Convenție pe care persoana care dorește să îl sesizeze unei „instanțe naționale” este cel întemeiat pe nerespectarea dreptului la judecarea cauzei sale într-un termen rezonabil, în sensul art. 6 § 1 [*Kudła împotriva Poloniei (MC)*, 2000, pct. 147]. A se vedea, de asemenea, secțiunea din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu [art. 6 § 1](#).

63. **În cazul în care încălcarea Convenției are loc prin lipsa unei căi de atac efective**, Curtea poate decide că nu este necesar așadar să examineze aceeași situație în raport cu art. 13 (*Hokkanen împotriva Finlandei*, 1994, pct. 74; *McDonnell împotriva Regatului Unit*, 2014, pct. 90). În cauza *X. și Y. împotriva Țărilor de Jos*, 1985 (pct. 36), constatarea lipsei unei căi de atac corespunzătoare a fost unul dintre elementele care au determinat Curtea să constate încălcarea art. 8 din Convenție. Prin urmare, aceasta nu a avut nevoie să examineze aceeași chestiune în raport cu art. 13.

C. Sfera de aplicare a art. 13 din Convenție

64. Prin sfera de aplicare a art. 13 se înțeleg actele care pot face obiectul unei căi de atac în dreptul intern.

1. Acte ale administrației sau puterii executive

65. În principiu, toate actele administrației sau puterii executive intră sub incidența art. 13 (*Al-Nashif împotriva Bulgariei*, 2002, pct. 137). Dispoziția precizează că același lucru este valabil și pentru actele care implică o încălcare a Convenției comisă de persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale [*Wille împotriva Liechtensteinului (MC)*, 1999, pct. 76-78].

2. Acte ale puterii legislative

66. Cu privire la actele puterii legislative, art. 13 nu merge până acolo încât să impună o cale de atac prin care să se poată denunța, în fața unei autorități naționale, legile unui stat contractant ca fiind contrare Convenției [*Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 2)*, 1991, pct. 61; *Costello-Roberts împotriva Regatului Unit*, 1993, pct. 40; *A. împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 112-113; *Înaltul Consiliu Spiritual al Comunității Musulmane împotriva Bulgariei*, 2004, pct. 107; *Maurice împotriva Franței (MC)*, 2005, pct. 107; *Paksas împotriva Lituaniei (MC)*, 2011, pct. 114] sau contrare unor norme juridice

naționale echivalente (James și alții împotriva Regatului Unit, 1986, pct. 85). Curtea poate să respingă capătul de cerere pentru incompatibilitate *ratione materiae* [Saccoccia împotriva Austriei (dec.), 2007] sau poate să constate că nu a fost încălcat art. 13 [Roche împotriva Regatului Unit (MC), 2005]. De asemenea, art. 13 nu permite să se conteste o **politică generală ca atare** [Hatton și alții împotriva Regatului Unit (MC), 2003, pct. 138].

Totuși, potrivit Comisiei, acest principiu **nu se aplică normelor privind imigrarea** (Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit, 1985, pct. 92). După examinarea căilor de atac disponibile, Curtea a constatat încălcarea art. 13 în lipsa unor căi de atac interne efective pentru capetele de cerere întemeiate pe art. 3, art. 8 și art. 14 din Convenție.

67. **Nu se poate deduce din art. 13 o obligație de a pune la dispoziția justițiabililor, care consideră că un text de lege nu este în conformitate cu Convenția, o cale de atac împotriva aceluși text ca atare.** Examinarea acestei căi de atac ar însemna în practică să exercite un control judecătoresc al legii: niciun alt control – de altfel suficient în raport cu art. 13, care impune doar să fie disponibilă „o cale de atac efectivă în fața unei instanțe naționale” – nu ar permite să se pună efectiv în practică o cale de atac împotriva unui text de lege (Young, James și Webster împotriva Regatului Unit, raportul Comisiei, 1979, pct. 177). În cauza Christine Goodwin împotriva Regatului Unit (MC), 2002 (pct. 113), Curtea a stabilit că **art. 13 nu poate fi interpretat ca impunând o cale de atac împotriva statului în dreptul intern** deoarece, în caz contrar, Curtea ar impune statelor contractante să încorporeze Convenția (a se vedea, de asemenea, James și alții împotriva Regatului Unit, 1986, pct. 85).

Curtea a considerat, în cazul acțiunilor îndreptate împotriva legislației, că nu era necesară examinarea chestiunilor de interpretare referitoare la obligațiile care decurg din art. 13 (Boyle și Rice împotriva Regatului Unit, 1988, pct. 87), sau că nu se aplica art. 13 (Gustafsson împotriva Suediei, 1996, pct. 70), sau că nu a fost încălcat art. 13 [Maurice împotriva Franței (MC), 2005, pct. 107; Tsonyo Tsonev împotriva Bulgariei, 2009, pct. 48].

68. **Art. 13 nu garantează o cale de atac efectivă în privința dispozițiilor constituționale** [(Johnston și alții împotriva Irlandei, raportul Comisiei, 1995, pag. 32-33; Paksas împotriva Lituaniei (MC), 2011, pct. 114].

3. Acte ale puterii judecătorești

69. Cu privire la actele puterii judecătorești, art. 13:

- nu impune existența mai multor grade de jurisdicție (Müller împotriva Austriei, decizia Comisiei, 1974);
- nu garantează dreptul la un dublu grad de jurisdicție, acesta nefiind recunoscut de art. 2 din Protocolul nr. 7 decât în cazuri limitate (Pizzetti împotriva Italiei, raportul Comisiei, 1991, pct. 41); nu garantează dreptul de a declara apel sau dreptul la un al doilea grad de jurisdicție [Z. și E. împotriva Austriei, decizia Comisiei, 1986; Kopczynski împotriva Poloniei, decizia Comisiei, 1998; Csepyová împotriva Slovaciei (dec.), 2002];
- nu garantează o cale de atac în fața unei instanțe constituționale în plus față de cele care sunt disponibile în fața instanțelor ordinare (Altun împotriva Germaniei, decizia Comisiei, 1983).

70. **Simplul fapt că hotărârea pronunțată de instanța supremă nu este** supusă unui alt control judecătoresc nu încalcă, în sine, dispoziția menționată sau nu constituie o pretenție justificabilă în conformitate cu dispozițiile Convenției [Tregoubenko împotriva Ucrainei (dec.), 2003; Sitkov împotriva Rusiei (dec.), 2004; Yuri Romanov împotriva Rusiei, 2005, pct. 55]. În cazul în care actul în litigiu a fost emis de autoritatea supremă a statului, art. 13 poate suferi o limitare implicită deoarece nu necesită o cale de atac suplimentară (Crociani și alții împotriva Italiei, decizia

Comisiei, 1980, pag. 150 și 183, privind Consiliul Constituțional; *Verein Alternatives Lokalradio Bern și Verein Radio Dreyeckland Basel împotriva Elveției*, decizia Comisiei, 1986, privind Consiliul Federal, instanța administrativă supremă; *Times Newspapers Ltd și Andrew Neil împotriva Regatului Unit*, raportul Comisiei, 1991, pct. 60, privind Camera Lorzilor). În cauza *Wendenburg și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2003, lipsa unei căi de atac împotriva unei decizii a Curții Constituționale de declarare a unei dispoziții incompatibile cu Legea fundamentală nu a ridicat nicio problemă din perspectiva art. 13, și această parte a cererii a fost declarată inadmisibilă ca vădit lipsită de temei.

71. În consecință, dispozițiile Convenției nu pot fi interpretate ca obligând statele să înființeze organe de control ale puterii judecătorești (*Pizzetti împotriva Italiei*, raportul Comisiei, 1991, pct. 41). Astfel, art. 13 nu este aplicabil atunci când pretinsa încălcare a Convenției constă într-un act judiciar.

Ca regulă generală, art. 13 nu este aplicabil atunci când pretinsa încălcare a Convenției are loc **în cadrul unei proceduri judiciare**, cu excepția cazului în care capetele de cerere întemeiate pe art. 13 se referă la decizii ale puterii judecătorești contrare art. 6 § 1 pentru nerespectarea dreptului la judecarea cauzei într-un termen rezonabil [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 147]. De asemenea, art. 13 nu poate fi interpretat ca impunând punerea la dispoziție a unei căi de atac efective care să permită depunerea unei plângeri împotriva lipsei, din dreptul intern, a oricărui acces la o instanță în sensul art. 6 § 1 (ibidem, pct. 151; *Yassar Hussain împotriva Regatului Unit*, 2006, pct. 26). A se vedea, de asemenea, secțiunea din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu [art. 6 § 1](#).

Curtea a examinat, de asemenea, încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 6 § 2 în lipsa unei căi de atac pe care reclamantul ar fi putut să o exercite în fața unei instanțe penale competente pentru a obține repararea încălcării prezumției de nevinovăție sub aspect procedural (*Konstas împotriva Greciei*, 2011, pct. 56-57). A se vedea, de asemenea, secțiunea din prezentul ghid privind art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu [art. 6 § 2](#).

4. Acte ale persoanelor particulare

72. Actele persoanelor particulare trebuie să poată face obiectul unei căi de atac **dacă statul are partea sa de răspundere sau nu a adoptat dispozițiile necesare în acest sens**. Acesta este cazul, de exemplu, al căilor de atac privind protejarea de către stat a manifestărilor care au fost organizate de persoane particulare, un grup de medici care militau împotriva avortului și urmăreau să obțină o reformă a legislației austriece în materie (*Plattform „Ärzte für das Leben” împotriva Austriei*, 1988, pct. 34-39) și răspunderea statului față de moartea unui deținut cauzată de un coleg de celulă suferind de tulburări mintale (*Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 101).

II. Art. 13 din Convenție și alte clauze normative din Convenție și protocoalele la aceasta

A. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 2⁵

Art. 2 din Convenție – Dreptul la viață

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;
- c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Obligații pozitive (2) – Viață (2-1) – Anchetă efectivă (2-1) – Recurgere la forță (2-2)

Pretinse încălcări ale dreptului la viață

a. Principii generale

73. Natura dreptului a cărui încălcare este invocată are implicații asupra amplitudinii obligațiilor care decurg din art. 13. Având în vedere importanța fundamentală a dreptului la protejarea vieții, noțiunea „cale de atac efectivă” de la art. 13 impune statelor, fără a aduce atingere oricăror alte căi de atac disponibile în dreptul intern, inclusiv plata unei despăgubiri acolo unde este necesar, o obligație de a efectua anchete detaliate și efective care să ducă la identificarea și pedepsirea persoanelor responsabile și să includă accesul efectiv al petentului la procedura de anchetă [Kaya împotriva Turciei, 1998, pct. 107; *Yaşa împotriva Turciei*, 1998, pct. 114; *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC), 2014, pct. 149].

74. Mai precis, în cazul în care pretinsele încălcări implică răspunderea directă a agenților statului, Curtea a considerat că cerințele de la art. 13 merg mai departe decât obligația procedurală pe care art. 2 din Convenție o impune statelor contractante de a efectua o anchetă efectivă (*Kılıç împotriva Turciei*, 2000, pct. 93; *Orhan împotriva Turciei*, 2002, pct. 384; *Gongadze împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 192; *Tagayeva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 619). În aceste condiții, în măsura în care ancheta penală desfășurată în legătură cu circumstanțele atacului mortal s-a dovedit ineficientă, făcând astfel ineficiente toate celelalte acțiuni care puteau să existe, inclusiv cele de natură civilă menționate de Guvern, statul nu și-a îndeplinit obligațiile care decurg din art. 13 din Convenție (*Issaieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 229).

75. Cu toate acestea, atunci când a constatat încălcarea art. 2 sub aspect procedural pentru deficiențe în caracterul efectiv al anchetei, Curtea poate să considere că a examinat această chestiune

⁵. A se vedea [Ghid privind art. 2 din Convenție](#) (Dreptul la viață).

juridică și că nu este necesar să examineze separat capetele de cerere formulate în temeiul art. 13 [Makaratzis împotriva Greciei (MC), 2004, pct. 86; *Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2007, pct. 363; *Karandja împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 72; *Janowiec și alții împotriva Rusiei* (dec.), 2011, pct. 124; *Maskhadova și alții împotriva Rusiei*, 2013, pct. 193; *Tagayeva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 622]. În cauza *Boudaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008 (pct. 195), în cadrul aprecierii sale referitoare la aspectul procedural a dreptului la viață, Curtea nu s-a limitat la a aborda lipsa unei anchete penale privind morțile accidentale, ci a abordat totodată lipsa altor mijloace la dispoziția reclamantilor pentru a le permite să obțină repararea pretinsei neasumări de către autorități a obligațiilor pozitive. În consecință, Curtea nu a considerat necesar să examineze și în raport cu art. 13 capătul de cerere formulat în temeiul art. 2.

i. Anchete detaliate și efective

76. În cazul în care statului i se reproșează implicarea în dispariția și/sau decesul unor persoane, art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 2 impune o obligație de a efectua anchete detaliate și efective care să ducă la identificarea și la pedepsirea persoanelor răspunzătoare și să includă accesul efectiv al petentului la procedura de anchetă [*Kaya împotriva Turciei*, 1998, pct. 107-108; *Yaşa împotriva Turciei*, 1998, pct. 114; *Kılıç împotriva Turciei*, 2000, pct. 92-93; *Salman împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 109].

77. Cu toate acestea, din perspectiva intereselor familiei defunctului și a dreptului său la o cale de atac efectivă, nu rezultă în mod necesar din jurisprudența sus-menționată că art. 13 va fi încălcat dacă ancheta penală sau procesul care urmează acesteia într-o anumită cauză nu îndeplinește obligația procedurală impusă de art. 2. În patru cauze, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 2, întrucât acțiunile civile existente constituiau căi de atac efective capabile să asigure o reparație în legătură cu împușcăturile mortale imputabile poliției (*Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 161-165; *McKerr împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 172-176; *Kelly și alții împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 155-159; *Shanaghan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 136-140).

78. Astfel, neefectuarea de către stat a unei anchete detaliate și efective în conformitate cu obligațiile procedurale care îi revin în temeiul art. 2 nu încalcă neapărat art. 13. În schimb, ceea ce contează sunt consecințele pe care le are nerespectarea de către stat a obligației procedurale care îi revin în temeiul art. 2 pentru accesul familiei defunctului la alte căi de atac disponibile și efective care să permită stabilirea, după caz, a răspunderii agenților sau organelor statului ca urmare a unor acte sau omisiuni care duc la încălcarea drepturilor persoanelor în cauză în temeiul art. 2 și, după caz, obținerea de reparații [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 148; *Boudaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 191; *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC), 2014, pct. 149].

79. Pentru accidentele mortale provocate de activități periculoase care fac parte din responsabilitatea statului, art. 2 impune ca autoritățile să desfășoare din proprie inițiativă, cu privire la cauza decesului, o anchetă care respectă anumite condiții minime. În lipsa unei astfel de anchete, persoana în cauză se poate afla în imposibilitatea de a exercita o cale de atac care i se pune la dispoziție pentru a obține reparații, deoarece agenții sau autoritățile statului sunt adesea singurii sau singurele care dispun de informațiile necesare pentru clarificarea faptelor [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 149].

80. În cazurile în care autorităților li se reproșează că nu au protejat persoanele împotriva faptelor unor simple persoane particulare, art. 13 poate să nu impună întotdeauna autorităților obligația de a și asuma răspunderea de a face o anchetă în legătură cu acele acuzații. În schimb, victima sau familia victimei trebuie să dispună de un mecanism care să permită stabilirea, după caz, a răspunderii agenților sau organelor statului pentru acte sau omisiuni care determină o încălcare a drepturilor

consacrate de Convenție (Keenan împotriva Regatului Unit⁶, 2001, pct. 129; *Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 97).

ii. Despăgubire

81. În cazul în care se ridică problema unui drept de o importanță atât de fundamentală precum dreptul la viață, art. 13 impune, printre altele, plata unei despăgubiri acolo unde este necesar. O despăgubire pentru prejudiciul moral cauzat de încălcare trebuie, în principiu, să fie posibilă și să facă parte din regimul de reparație instituit (*Keenan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 130; *Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 97; *Bubbins împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 171).

82. Curtea acordă ea însăși o reparație echitabilă acolo unde este necesar, recunoscând faptul că durerea, stresul, suferința și frustrarea necesită o reparație adecvată cu titlu de prejudiciu moral (*Keenan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 130; *Kontrová împotriva Slovaciei*, 2007, pct. 64; *Poghosyan și Baghdasaryan împotriva Armeniei*, 2012, pct. 46).

83. Plata la timp a unei sume definitive acordate cu titlu de reparație pentru suferințele îndurate trebuie să fie considerată un element esențial al unei căi de atac în raport cu art. 13 pentru un soț și un părinte aflat în situație disperată de doliu (*Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 101).

84. În general, acțiunile în repararea prejudiciului intentate în fața instanțelor naționale pot fi considerate căi de atac efective în cazurile în care autorităților publice li se reproșează că au acționat în mod ilegal sau în mod neglijent [*Caraher împotriva Regatului Unit* (dec.), 2000; *Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 162; *Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 99].

iii. Accesul la informații

85. În cazul în care toți reclamantii au fost despăgubiți de stat în calitate de victime ale unui atac terorist, Curtea acordă o importanță deosebită, în raport cu art. 13, accesului la informații. Acesta trebuie să permită aflarea adevărului în ceea ce privește victimele pretinselor încălcări și să garanteze că se face dreptate și că autorii încălcărilor nu rămân nepedepsiți (*Tagayeva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 627).

În cauza *Tagayeva și alții împotriva Rusiei*, 2017 (pct. 628-632), pe lângă ancheta penală privind atacul terorist, au fost declanșate alte câteva proceduri și diverse comisii parlamentare au examinat cu atenție și în detaliu desfășurarea evenimentelor. Rapoartele întocmite puteau fi considerate un aspect al căilor de atac efective având ca obiect stabilirea cunoștințelor necesare pentru clarificarea faptelor, separate de obligațiile procedurale care revin statului în temeiul art. 2 și art. 3 din Convenție. Curtea a constatat astfel că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 2.

b. Câteva exemple

86. Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 2 în absența unei anchete penale efective care a făcut să devină inefficientă orice altă cale de atac care putea exista, inclusiv de natură civilă, în special o acțiune în despăgubire, în următoarele exemple de recurgere la forță de către agenți ai statului:

- omoruri comise de forțele de ordine ale statului sau cu complicitatea acestora, ori în circumstanțe suspecte (*Tanrikulu împotriva Turciei* [MC], 1999, pct. 118-119; *Kılıç împotriva Turciei*, 2000,

⁶. Încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 2 și art. 3.

pct. 92-93 ; *Mahmut Kaya împotriva Turciei*, 2000, pct. 125-126) ;

- omoruri comise de militari asupra unor civili (*Khachiev și Akaieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 184-186);
- omor ca urmare a unei dispariții forțate (*Gongadze împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 192-194);
- omor comis de armată asupra unei familii în timpul unui atac aerian mortal desfășurat de armată asupra unui sat (Abakarova împotriva Rusiei, 2015, pct. 104-105);
- deces survenit în arestul poliției [*Salman împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 122-123];
- decesul unei persoane în timpul serviciului militar (*Ataman împotriva Turciei*, 2006, pct. 77-79).

87. Astfel, Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 2 pentru următoarele fapte ale unor simple persoane particulare:

- sinuciderea unui deținut în penitenciar (*Keenan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 124-128; a se vedea, de asemenea, *pct. 89* din prezentul ghid);
- omor comis asupra unui deținut de colegul de celulă suferind de tulburări mintale (*Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 98-101; a se vedea, de asemenea, *pct. 89* din prezentul ghid);
- decesul unei persoane, handicapate mintal și seropozitive, într-un spital de psihiatrie [*Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC), 2014, pct. 152-153].

88. Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 2 în cazul existenței unor căi de atac represive și/sau al unei despăgubiri în situațiile următoare:

- decesul unui deținut în penitenciar (Slimani împotriva Franței, 2004, pct. 39-42);
- decesul unui protestatar ca urmare a focurilor de armă trase de un membru al forțelor de ordine [*Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 337-339].

89. Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 2 în lipsa unei căi de atac care să permită obținerea unei reparații pentru prejudiciul moral, cu privire la:

- sinuciderea unui deținut în penitenciar (*Keenan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 129-131);
- omorul comis asupra unui deținut de colegul de celulă (*Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 98-101);
- decesele cauzate de explozia accidentală a unui depozit de deșeuri situat în apropierea unei zone defavorizate și lipsa de diligență a procedurii administrative [Öneryıldız împotriva Turciei (MC), 2004, pct. 150-155];
- decesele prin împușcare ca urmare a refuzului de a executa ordinele poliției (*Bubbins împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 172);
- omorul comis asupra unor copii de către tatăl lor, ca urmare a lipsei de protecție din partea poliției (*Kontrová împotriva Slovaciei*, 2007, pct. 63-65);
- sinucidere în urma aplicării măsurii internării voluntare (Reynolds împotriva Regatului Unit, 2012, pct. 61-69).

90. CEDO a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 2 privind repararea prejudiciului moral suferit, în lipsa unei pretenții justificabile, cu privire la decesul unei persoane într-un accident rutier cauzat de o persoană particulară (Zavoloka împotriva Letoniei, 2009, pct. 40-42).

7. Încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 2 și art. 3.
8. Încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 2 și art. 3.
9. Încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 2 și art. 3.
10. Neîncălcarea art. 13 din Convenție coroborat cu art. 2 și art. 3.

B. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 3

Art. 3 din Convenție – Interzicerea torturii

„Nimeni nu poate fi supus torturii și nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Tortură (3) – Tratament inuman (3) – Pedepsă inumană (3) – Tratament degradant (3) – Pedepsă degradantă (3) – Anchetă efectivă (3) – Expulzare (3) – Extrădare (3) – Obligații pozitive (3)

1. Acuzații de tortură

a. Principii generale

91. Natura dreptului garantat prin art. 3 din Convenție are implicații pentru art. 13. În cazul în care o persoană susține în mod justificabil că a fost supusă torturii de către agenți ai statului, noțiunea de „cale de atac efectivă”, în sensul art. 13, implică, pe lângă plata unei despăgubiri acolo unde este necesar, anchete detaliate și efective care să ducă la identificarea și pedepsirea persoanelor răspunzătoare și să asigure accesul efectiv al petentului în procedura de anchetă (*Aksoy împotriva Turciei*, 1996, pct. 98; *Aydın împotriva Turciei*, 1997, pct. 103).

92. Cu toate acestea, atunci când a constatat încălcarea art. 3 sub aspect procedural pentru deficiențe în caracterul efectiv al anchetei, Curtea poate să considere că a examinat această chestiune juridică și că nu este necesar să examineze separat capetele de cerere formulate în temeiul art. 13 (*Iorgov împotriva Bulgariei*, 2004, pct. 90; *Gömi și alții împotriva Turciei*, 2006, pct.83; *Šečić împotriva Croatiei*, 2007, pct. 61; *Zelilof împotriva Greciei*, 2007, pct. 64; *Rizvanov împotriva Azerbaïdjan*, 2012, pct. 66; *Jeronovičs împotriva Letoniei* [MC], 2016, pct. 125; *Aleksandr Andreyev împotriva Rusiei*, 2016, pct. 71; *Olisov și ALȚII împotriva Rusiei*, 2017, pct. 92).

93. Cu toate acestea, cerințele de la art. 13 merg dincolo de obligația pe care art. 3 (și 5 din Convenție) o impune unui stat contractant să desfășoare o anchetă efectivă cu privire la dispariția unei persoane despre care s-a dovedit că o deține și bunăstarea acesteia de care este răspunzător în consecință [*Khachiev și Akaieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 183; *El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 256; *Nasr și Ghali împotriva Italiei*, 2016, pct. 332].

i. Anchete detaliate și efective

94. Având în vedere importanța fundamentală a interzicerii torturii și situația deosebit de vulnerabilă a victimelor torturii, art. 13 impune statelor, fără a aduce atingere oricărei alte căi de atac disponibile în dreptul intern, o obligație de a efectua o anchetă detaliată și efectivă cu privire la cazurile de tortură (*Aksoy împotriva Turciei*, 1996, pct. 98; *Aydın împotriva Turciei*, 1997, pct. 103).

95. Într-adevăr, Convenția nu conține nicio dispoziție expresă de genul celei consacrate de art. 12 din [Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, inumane sau degradante](#), adoptată în 1984 de Organizația Națiunilor Unite, care impune o obligație „să procedeze imediat la o anchetă imparțială” ori de câte ori există motive rezonabile să se creadă că un act de tortură a fost comis. Curtea consideră însă că o asemenea cerință decurge implicit din noțiunea „cale de atac efectivă” în sensul art. 13 ([Soering împotriva Regatului Unit](#), 1989, pct. 88).

96. În cazurile în care autorităților li se reproșează că nu au protejat persoanele împotriva faptelor unor simple persoane particulare, art. 13 poate să nu implice pentru autorități obligația de a-și asuma răspunderea de a ancheta acuzațiile. În schimb, victima sau familia victimei trebuie să dispună de un mecanism care să permită stabilirea, după caz, a răspunderii agenților sau organelor statului pentru acte sau omisiuni care determină o încălcare a drepturilor consacrate de Convenție [Z și alții împotriva Regatului Unit (MC), 2001, pct. 109; [E. și alții împotriva Regatului Unit](#), 2002, pct. 110; [O’Keeffe împotriva Irlandei](#) (MC), 2014, pct. 115].

ii. Despăgubire

97. În cazul în care se ridică problema unui drept de o importanță atât de fundamentală precum interzicerea torturii sau a tratamentelor inumane ori degradante, art. 13 impune, printre altele, plata unei despăgubiri acolo unde este necesar. O despăgubire pentru prejudiciul moral cauzat de încălcare trebuie, în principiu, să fie posibilă și să facă parte din regimul de reparație instituit [[Z și alții împotriva Regatului Unit](#) (MC), 2001, pct. 109; [McGlinchey și alții împotriva Regatului Unit](#), 2003, pct. 63].

98. Curtea însăși acordă deseori o reparație echitabilă în astfel de cazuri, recunoscând faptul că durerea, stresul, suferința și frustrarea necesită acordarea unei reparații pentru prejudiciul moral ([McGlinchey și alții împotriva Regatului Unit](#), 2003, pct. 66).

b. Câteva exemple

99. Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 3 în absența unei anchete penale efective care a făcut să devină inefficientă orice altă cale de atac care putea exista, inclusiv de natură civilă, în special o acțiune în despăgubire, în următoarele exemple de fapte săvârșite de către forțele de ordine:

- arestări sau dețineri (Aksoy împotriva Turciei, 1996, pct. 99-100; Aydın împotriva Turciei, 1997, pct. 104-109; Assenov și alții împotriva Bulgariei, 1998, pct. 118; Büyükdağ împotriva Turciei, 2000, pct. 65-69; Batı și alții împotriva Turciei, 2004, pct. 145-149; Chitaiev împotriva Rusiei, 2007, pct. 202-203);
- atac asupra unui sat, săvârșit de forțele de ordine [[İlhan împotriva Turciei](#) (MC), 2000, pct. 98-103];
- operațiune de „predare extraordinară” către agenți CIA [[El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei](#) (MC)⁷, 2012, pct. 258-262; [Nasr și Ghali împotriva Italiei](#)⁸, 2016, pct. 334337-337; a se vedea, de asemenea, [pct. 135](#) din prezentul ghid].

100. Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 3 în lipsa unei căi de atac efective pentru a obține examinarea susținerilor reclamantilor privind lipsa de protecție, din partea autorităților, împotriva faptelor unor simple persoane particulare:

⁷. Încălcarea art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3, art. 5 și art. 8.

⁸. Încălcarea art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3, art. 5 și art. 8 în privința reclamantului și încălcarea art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3 și art. 8 în privința reclamantei.

- copii victime ale neglijenței și abuzurilor grave ca urmare a relexor tratamente aplicate de părinții lor [*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 109-111; a se vedea, de asemenea, pct. 102 din prezentul ghid];
- copii victime ale abuzurilor sexuale din partea tatălui vitreg (*D.P. și J. C. împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 136-138);
- elevă a unei școli naționale abuzată sexual de un învățător [*O’Keeffe împotriva Irlandei* (MC), 2014, pct. 184-187];
- o deținută dependentă de heroină cu simptome de sevraj (McGlinchey și alții împotriva Regatului Unit, 2003, pct. 64-67);
sinuciderea unui deținut în penitenciar (*Keenan împotriva Regatului Unit*, 2003, pct. 64-67; a se vedea, de asemenea, pct. 102 din prezentul ghid);

101. În cauza *Hüseyin Esen împotriva Turciei*, 2006 (pct. 56-64), Curtea a constatat încălcarea art. în raport cu art. 3, având în vedere efectivitatea unei proceduri penale, soluționată cu condamnarea unor polițiști pentru actele de tortură comise împotriva unei persoane în timpul arestării sale preventive, dar care ulterior a fost declarată stinsă prin prescripție, ceea ce a anulat în consecință condamnarea poliștilor.

102. Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 3 în lipsa unei căi de atac care să permită obținerea unei reparații pentru prejudiciul moral în legătură cu:

- copii victime ale neglijenței și abuzurilor grave ca urmare a relexor tratamente aplicate de părinții lor [*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 110-111];
- copii victime ale abuzurilor sexuale și fizice săvârșite de partenerul mamei lor (E. și alții împotriva Regatului Unit, 2002, pct. 111-116);
- o deținută dependentă de heroină cu simptome de sevraj (*McGlinchey și alții împotriva Regatului Unit*, 2003, pct. 64-67);
- un militar, cu probleme de sănătate, pedepsit cu un volum excesiv de exerciții fizice (*Tchember împotriva Rusiei*, 2008, pct. 71-73);
- condiții de trai precare într-un cămin social pentru persoane cu tulburări mintale [*Stanev împotriva Bulgariei* (MC), 2012, pct. 219-221];
- maltratarea de către poliție a unui bărbat pentru a-l forța să își recunoască vinovăția (*Poghosyan și Baghdasaryan împotriva Armeniei*, 2012, pct. 44-48).

2. Condiții de detenție

a. Principii generale

103. Ca să fie efectiv sistemul de protejare a drepturilor deținuților, garantate de art. 3 din Convenție, căile de atac preventive și compensatorii trebuie să coexiste în mod complementar (*Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 98; *Torreggiani și alții împotriva Italiei*, 2013, pct. 50).

104. În cadrul aprecierii eficacității căilor de atac referitoare la presupusele condiții de detenție necorespunzătoare, întrebarea decisivă este aceea dacă persoana în cauză poate obține de la instanțele naționale o reparație directă și corespunzătoare, nu o simplă protecție indirectă a drepturilor sale garantate prin art. 3 (*Mandić și Jović împotriva Sloveniei*, 2011, pct. 107). Astfel, o acțiune exclusiv în despăgubiri nu poate fi considerată suficientă în ceea ce privește susținerile despre condiții de internare sau de detenție pretins contrare art. 3, în măsura în care acesta nu are efect „preventiv”, în sensul că nu este capabil nici măcar să împiedice continuarea pretinsei încălcări ori să permită deținuților să obțină o îmbunătățire a condițiilor materiale de detenție [*Cenbauer împotriva*

Croației (dec.), 2004; *Norbert Sikorski împotriva Poloniei*, 2009, pct. 116; *Mandić și Jović împotriva Sloveniei*, 2011, pct. 116].

105.

106. Cauza *Ulemek împotriva Croației**, 2019, descrie în detaliu relația dintre căile de atac preventive și compensatorii pentru condițiile de detenție care încalcă art. 3.

107. Deținuții trebuie să aibă posibilitatea de a exercita aceste căi de atac fără teama unei pedepse sau a unor consecințe negative pentru că a procedat astfel (*Neshkov și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 191).

i. Căi de atac preventive

108. Astfel, în cazul în care un reclamant este deținut în condiții contrare art. 3, cea mai bună reparație posibilă este încetarea rapidă a încălcării dreptului de a nu fi supus unor tratamente inumane și degradante. Căile de atac preventive trebuie să ofere deținuților posibilitatea de a obține o examinare rapidă și efectivă a plângerilor de către o autoritate sau o instanță independentă competentă să dispună măsuri reparatorii (*Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 214 și 219).

De exemplu, ca să fie efectivă calea de atac preventivă în fața unei autorități administrative, autoritatea respectivă trebuie (i) să fie independentă de autoritățile responsabile de sistemul penitenciar, (ii) să garanteze participarea efectivă a deținuților la examinarea plângerilor lor, (iii) să asigure tratarea rapidă și diligentă a plângerilor deținuților, (iv) să aibă la dispoziție o gamă largă de instrumente juridice pentru a înlătura problemele care stau la baza acestor plângeri, și (v) să se asigure că deciziile sunt obligatorii și executorii (*Neshkov și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 183 și 282-283). O astfel de cale de atac trebuie, de asemenea, să poată fi acordată în termene rezonabil de scurte (*Torregiani și alții împotriva Italiei*, 2013, pct. 97).

În consecință, o plângere depusă la parchet, care nu conferă un drept individual persoanei respective, sau o plângere adresată Ombudsmanului, care nu poate să pronunțe decizii obligatorii și executorii, nu constituie căi de atac efective (*Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 102-106). În schimb, o plângere adresată unui judecător pentru executarea pedepselor privative de libertate sau unei instanțe administrative constituie o cale de atac efectivă [*Stella și alții împotriva Italiei* (dec.), 2014, pct. 46-55; *Atansov și Apostolov împotriva Bulgariei* (dec.), 2017]. Un sistem în care o plângere trebuie să fie mai întâi depusă la administrația penitenciarelor și ulterior, după caz, la un judecător pentru executarea pedepselor privative de libertate, oferă o cale de atac efectivă [*Domján împotriva Ungariei* (dec.), 2017, pct. 21-23].

Este posibil ca o cale de atac altminteri efectivă să nu funcționeze corespunzător în circumstanțele specifice unei cauze. Astfel, de exemplu, dacă răspunsul la plângerea depusă de un deținut la autoritățile judecătorești nu este acordat decât prin intermediul unei scrisori, nu al unei decizii, în conformitate cu dreptul intern relevant, această circumstanță este de natură să anuleze caracterul efectiv al unei căi de atac în justiție altminteri efective (*Lonić împotriva Croației*, 2014, pct. 57-63). De asemenea, o plângere adresată Parchetului, care de obicei este independent față de administrația penitenciarelor, nu reprezintă o cale de atac efectivă dacă, în circumstanțele specifice ale cauzei, Parchetul nu a putut să analizeze documentele referitoare la condițiile de detenție ale unui deținut încadrat în regimul de maximă siguranță (*Csüllög împotriva Ungariei*, 2011, pct. 48-49).

109. În contextul căilor de atac preventive, reparația, în funcție de natura problemei de bază, poate consta în măsuri care afectează numai deținutul în discuție sau în măsuri mai ample, care sunt capabile să rezolve situațiile de încălcări masive și simultane ale drepturilor deținuților care rezultă din condițiile necorespunzătoare dintr-un anumit penitenciar (*Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 219; *Neshkov și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 189).

ii. Căi de atac compensatorii

110. De asemenea, orice persoană care a suferit o detenție care i-a adus atingere demnității trebuie să aibă posibilitatea de a obține o reparație pentru încălcarea suferită (*Benediktov împotriva Rusiei*, 2007, pct. 29; *Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 97-98 și 221-231).

111. Căile de atac trebuie să ofere persoanelor deținute în condiții inumane sau degradante în așteptarea procesului o reparație care poate lua forma, printre altele, a unei despăgubiri într-un quantum comparabil cu cel al despăgubirilor acordate de Curte în cazuri similare (*Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 221-231; *Yarashonen împotriva Turciei*, 2014, pct. 61).

112. Calea de atac compensatorie ar trebui să fie accesibilă oricărei persoane private de libertate care a fost supusă unui tratament inuman sau degradant contrar art. 3 și care a făcut o cerere în acest sens. Sarcina probei care îi revine reclamantului nu trebuie să fie excesivă. Deși un deținut poate avea obligația de a aduce un început de probă și să prezinte elemente care sunt ușor accesibile – de exemplu, o descriere exactă a condițiilor incriminate, declarații ale martorilor, plângeri adresate administrației penitenciarului sau organelor de supraveghere ori răspunsurile primite de la aceste autorități sau organe –, ulterior autoritățile sunt cele care trebuie să infirme afirmațiile în discuție (*Neshkov și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 184). Condițiile de detenție necorespunzătoare sunt considerate că determină un prejudiciu moral persoanei în cauză și generează, așadar, o prezumție puternică (Iovtchev împotriva Bulgariei, 2006, pct. 146; *Neshkov și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 190). Dreptul intern privind reparația trebuie să reflecte existența acestei prezumții, mai degrabă decât să condiționeze acordarea despăgubirii de capacitatea reclamantului de a dovedi culpa agenților sau organelor statului și ilegalitatea demersurilor lor (*Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 229) sau de a demonstra, printr-o probă extrinsecă, existența unor daune nepecuniare, sub formă de suferință emoțională (*Neshkov și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 190).

113. Căile de atac trebuie să ofere persoanelor deținute în condiții inumane sau degradante în așteptarea procesului o reparație care poate lua forma, printre altele, a unei reduceri a pedepsei (*Yarashonen împotriva Turciei*, 2014, pct. 61). În cazul unor condiții materiale de detenție necorespunzătoare, reducerile pedepselor oferă o reparație adecvată, cu condiția să fie acordate în mod expres și cuantificabil [*Stella și alții împotriva Italiei* (dec.), 2014, pct. 59-63; *Varga și alții împotriva Ungariei*, 2015, pct. 109]. Astfel, constituie o reparație corespunzătoare dacă reducerea pedepsei este în mod explicit acordată pentru repararea încălcării art. 3 și dacă efectul acesteia asupra quantumului pedepsei persoanei în cauză este măsurabil.

b. Câteva exemple

114. Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 3 în următoarele cauze:

- condiții de detenție (Assenov și alții împotriva Bulgariei, 1998, pct. 114-118, în arestul poliției; Ananyev și alții împotriva Rusiei, 2012, pct. 100-119; Neshkovși alții împotriva Bulgariei, 2015, pct. 192-213; Varga și alții împotriva Ungariei, 2015, pct. 51-65; G.B. și alții împotriva Turciei*, 2019, pct. 125-137, 137, ale unei migrante și copiilor săi minori); *J.M.B. și alții c. Franței**, 2020, pct. 212221 ; *Sukachov împotriva Ucrainei*, 2020, pct. 118-125) ;
- măsuri de prelungire a izolării unui deținut terorist timp de 8 ani [*Ramirez Sanchez împotriva Franței* (MC), 2006, pct. 162-166];
- transferuri repetate și percheziții corporale frecvente la care a fost supus un deținut considerat ca prezentând risc pentru siguranța penitenciarului (*Khider împotriva Franței*, pct. 2009, 141-145);

- transferuri repetate și măsuri de detenție de excepție (*Bamouhammad împotriva Belgiei*, 2015, pct. 168-173);
- transportul deținuților (*Tomov și alții împotriva Rusiei*, 2019, pct. 143-156);
- executarea unei sancțiuni disciplinare cu detenție în camera disciplinară timp de 45 de zile (*Payet împotriva Franței*, pct. 2011, 131-134);
- carența structurală care a lipsit de efect o ordonanță privind îndeplinirea nevoilor de bază ale deținuților în timpul unei greve în penitenciare (*Clasens împotriva Belgiei*, 2019, pct. 44-47).

115. În cauza *Mozer și alții împotriva Republicii Moldovei și Rusiei* (MC), 2016 (pct. 213-218), Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 3, art. 8 și art. 9 pentru Republica Moldova în legătură cu existența unor căi de atac interne efective pentru a face plângere privind încălcarea unor drepturi care decurg din Convenție pentru o persoană aflată într-o regiune separatistă a Republicii Moldova.

116. În cauza *Ulemek împotriva Croației**, 2019, Curtea a declarat inadmisibil capătul de cerere privind art. 13 în raport cu art. 3 pentru lipsa vădită de temeie, având în vedere că nu exista nimic în argumentele reclamantului care putea pune sub semnul întrebării eficacitatea generală a căilor de atac preventive și compensatorii existente în Croația cu privire la condițiile de detenție necorespunzătoare.

117. În cauza *Shmelev împotriva Rusiei* (dec.), 2020 (pct. 121-142), Curtea a declarat cererea inadmisibilă pentru neepuizarea căilor de recurs interne, întrucât reclamantii nu își exercitaseră acțiunea în despăgubire disponibilă recent pentru persoanele care considerau că fuseseră deținute înaintea procesului sau în cadrul executării pedepsei lor în condiții neconforme cu normele interne.

3. 4) Expulzare și extrădare

a. Principii generale

118. Art. 13 este aplicabil procedurilor de azil și de expulzare, în timp ce art. 6 din Convenție și gama sa completă de drepturi procedurale care garantează dreptul la un proces echitabil nu este aplicabil.

119. În cazul cererilor referitoare la azil și imigrație, Curtea se dedică și se limitează, cu respectarea principiului subsidiarității, la a evalua caracterul efectiv al procedurilor naționale și a se asigura că aceste proceduri funcționează respectând drepturile omului (*M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei* [MC], 2011, pct. 286-287 ; *I.M. împotriva Franței*, 2012, pct. 136). Preocuparea sa esențială este de a stabili dacă există garanții efective care protejează reclamantul împotriva unei returnări arbitrare, directe sau indirecte, către țara din care a fugit [*T.I. împotriva Regatului Unit* (dec.), 2000; *Muslim împotriva Turciei*, 2005, pct. 72-76].

120. Pretenția unei persoane potrivit căreia returnarea sa către o țară terță ar expune-o unor tratamente interzise de art. 2 și art. 3 din Convenție trebuie să facă obiectul unui control atent și riguros exercitat de o „instanță națională” [Jabari împotriva Turciei, 2000, pct. 39; *Chamaiev și alții împotriva Georgiei și Rusiei*, 2005, pct. 448; *Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, 2007, pct. 58; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 198]. Conformitatea cu art. 13 implică, sub rezerva unei anumite marje de apreciere a statelor, ca organul competent să poată examina conținutul pretenției și să acorde o reparație corespunzătoare [*M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei* (MC), 2011, pct. 387]. *împotriva Belgiei și Greciei* [MC], 2011, pct. 387-287 ; I.M.

121. Noțiunea de cale de atac efectivă necesită examinarea, în deplină independență, a argumentului că există motive întemeiate de a crede că există un risc real de a fi supus unor tratamente contrare art. 3, având în vedere caracterul ireversibil al prejudiciului care poate apărea în cazul în care riscul de rele tratamente se concretizează. Această examinare nu trebuie să țină seama de ce a putut să facă persoana respectivă pentru a justifica o expulzare, nici de amenințarea la adresa securității naționale care ar putea fi percepută de statul care expulzează (Chahal împotriva Regatului Unit, 1996, pct. 151).

122. În plus, o cale de atac efectivă trebuie să dispună de un efect suspensiv automat al măsurilor de expulzare (*A.M. împotriva Țărilor de Jos*, 2016, pct. 66). O cale de atac cu efect suspensiv „teoretic” nu este suficientă.

123. Persoanele în cauză trebuie să primească informații adecvate și suficiente privind situațiile lor pentru a putea să exercite căile de atac corespunzătoare, să își susțină pretențiile, să aibă acces la interpreți și la asistență judiciară, ca de exemplu un avocat [*Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei*, 2009, pct. 114-115; *M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei* (MC), 2011, pct. 301-304 și 319].

În cauza *M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei* (MC), 2011 (pct. 294-321), Curtea a constatat, printre altele: (i) informarea insuficientă cu privire la procedurile de urmat în lipsa unui sistem fiabil de comunicare între autorități și solicitantii de azil, precum și deficiențele procedurii de citare pentru persoanele cu domiciliu necunoscut; (ii) termenul prea scurt, de 3 zile, pentru a se prezenta la secția de poliție și dificultățile de acces în clădirile poliției; (iii) lipsa unui sistem de comunicare fiabil între autorități și persoana în cauză; (iv) lipsa de interpreți și lipsa de competență a personalului pentru efectuarea interviurilor individuale; și (v) lipsa de asistență judiciară care l-a împiedicat pe reclamant să fie însoțit de un avocat; (vi) lungimea excesivă a termenelor pentru obținerea unei decizii; (vii) sesizarea Consiliului de Stat nu permite remediarea lipsei de garanții la nivelul examinării pe fond a cererilor de azil prin lipsa de celeritate a procedurii; și (viii) riscurile la care reclamantul era expus *de facto* de a fi returnat înainte de luarea oricărei decizii cu privire la fond. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 3, din cauza deficiențelor examinării, de către autoritățile elene, a cererii de azil a reclamantului și a riscului ca acesta să fie returnat în mod direct sau indirect în țara sa de origine, Afganistan, fără o examinare serioasă a temeiniciei cererii sale de azil și fără să fi avut acces la o cale de atac efectivă.

124. Deoarece efectele încălcării pot fi ireversibile în cauzele privind expulzarea, Curtea a decis că pierderea statutului de victimă în legătură cu acuzațiile de încălcare a art. 2 și art. 3, întrucât reclamantul nu mai era amenințat cu expulzarea nu făcea neapărat plângerea nediscutabilă sau nu priva reclamantul de statutul său de victimă în sensul art. 13 [*Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, 2007, pct. 56; *I.M. împotriva Franței*, 2012, pct. 100; *M.A. împotriva Ciprului*, 2013, pct. 118; *a contrario*, *Mir Isfahani împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2008]. *împotriva Franței*, 2012, pct. 100). *M.A. împotriva Ciprului*, 2013, pct. 118; *a contrario*, *Mir Isfahani împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2008). În plus, posibilitatea aplicării art. 13 nu este împiedicată de faptul că Curtea a constatat inadmisibilitatea *ratione personae* a cererilor formulate în contextul art. 2 și art. 3, cu motivarea că reclamantii nu mai riscă să fie expulzați din Turcia către Siria sau către altă țară [*Sakkal și Fares împotriva Turciei* (dec.), 2016, pct. 63].

b. Câteva exemple

125. Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 3 în lipsa unor căi de atac efective și cu efect suspensiv pentru a aborda:

- expulzarea unor reclamanți către țări unde riscă să fie supuși unor rele tratamente:

- Afganistan (*M. și alții împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 127-133; a se vedea, de asemenea, *pct. 218* din prezentul ghid, referitor la capătul de cerere al reclamantului în temeiul art. 8);
- Afganistan, față de Grecia [M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), 2011, pct. 294-321];
- Camerun (*Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei*, 2011, pct. 106-107, fără certitudinea că reclamanta, afectată de HIV în stadiu avansat, va putea beneficia de un tratament medical adecvat);
- Eritreea [*Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, 2007, pct. 58-67, în care reclamantul, solicitant de azil, a fost plasat în zona de așteptare a aeroportului, accesul pe teritoriul francez fiindu-i refuzat];
- Afganistan, față de Grecia [M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), 2011, pct. 385-396];
- India (Chahal împotriva Regatului Unit, 1996, pct. 153-155, referitor la un sikh separatist suspectat de militantism);
- Iran (*Jabari împotriva Turciei*, 2000, pct. 49-50, în care reclamanta risca lapidarea pentru adulter);
- Iran sau Irak (*Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei*, 2009, pct. 113-117);
- Maroc (*A.C. și alții împotriva Spaniei*, 2014, pct. 90-105, cu privire la persoane de origine sahariene a căror cerere de protecție internațională a fost respinsă);
- Sudan (I.M. împotriva Franței, 2012, pct. 136-160) și Siria (M.A. împotriva Ciprului, 2013, pct. 134-143), în care numai aplicarea art. 39 din Regulamentul de procedură al Curții a fost în măsură să suspende expulzarea reclamantilor;

14. Încălcarea art. 13 din Convenție în raport cu art. 3 și art. 8.

15. Încălcarea art. 13 din Convenție coroborat cu art. 2 și art. 3.

- Siria (S.K. împotriva Rusiei, 2013, pct. 78-99)
- Turkmenistan (*Allanazarova împotriva Rusiei*, 2017, pct. 100-115);
- lipsa informării reclamantilor de origine cecenă despre deciziile privind extrădarea acestora către Rusia (*Chamaiev și alții împotriva Georgiei și Rusiei*, 2005, pct. 449-466);
- capete de cerere formulate de migranți, cetățeni somalezi și eritreeni, interceptați în marea liberă și returnați în țara de proveniență, Libia, în vederea obținerii unui control atent și riguros cu privire la cererile lor înainte să se execute măsura îndepărtării (*Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 201-207);
- respingerea documentelor prezentate de solicitanți de azil de origine din Afganistan, în privința cărora exista o decizie de returnare, cu motivarea că sunt neconcludente, fără a verifica în prealabil autenticitatea lor (*Singh și alții împotriva Belgiei*, 2012, pct. 86-105);
- riscul unei returnări inopinate în Turcia fără o evaluare *ex nunc* de autoritățile elene a situației personale a reclamantului (B.A.C. împotriva Greciei, 2016, pct. 66-67). împotriva Rusiei, 2016, pct. 66-67)

126. Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 3 având în vedere căile de atac efective:

- pentru capete de cerere întemeiate pe riscurile extrădării către:
 - Algeria (*Bensaid împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 56-58);
 - Statele Unite ale Americii (*Soering împotriva Regatului Unit*, 1989, pct. 121-124);

- Iran (*G.H.H. și alții împotriva Turciei*, 2000, pct. 37-40);
- Somalia (*Salah Sheek împotriva Țărilor de Jos*, 2007, pct. 154);
- Sri Lanka (*Vilvarajah și alții împotriva Regatului Unit*, 1991, pct. 121-127);
- în lipsa unei obligații pentru statele membre în raport cu art. 13 de a înființa un al doilea nivel de apel cu efect suspensiv în cauzele privind azilul (*A.M. împotriva Țărilor de Jos*, 2016, pct. 67-71).*împotriva Țărilor de Jos*, 2016, pct. 6771). Cerințele de la art. 13 au fost îndeplinite ca urmare a efectului suspensiv complementare procedurii de azil.

127. În cauza *Sakkal și Fares împotriva Turciei* (dec.), 2016 (pct. 64), Curtea a constatat inadmisibilitatea cererii ca vădit lipsită de temeii, reclamantii având la dispoziție căi de atac efective pentru a contesta deciziile de expulzare în Siria în raport cu art. 3.

15. Încălcarea art. 13 din Convenție coroborat cu art. 2 și art. 3.

16. Încălcarea art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție și art. 4 din Protocolul nr. 4.

C. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 4⁹

Art. 4 din Convenție – Interzicerea sclaviei și a muncii forțate

„1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire.

2. Nimeni nu poate fi constrâns să efectueze o muncă forțată sau obligatorie.

3. Nu se consideră muncă forțată sau obligatorie în sensul prezentului articol:

- a) orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenției în condițiile prevăzute de art. 5 din prezenta Convenție sau în timpul în care se află în libertate condiționată;
- b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conștiință, în țările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;
- c) orice serviciu impus în situații de criză sau de calamități care amenință viața sau bunăstarea comunității;
- d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civice normale.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Anchetă efectivă (4) – Obligații pozitive (4) – Sclavie (4-1) – Aservire (4-1) – Trafic de ființe umane (4-1) – Muncă forțată (4-2) – Muncă obligatorie (4-2) – Muncă impusă deținuților (4-3-a) – Muncă impusă în timpul libertății condiționate (4-3-a) – Serviciu cu caracter militar (4-3-b) – Serviciu civil în locul serviciului militar (4-3-b) – Serviciu impus în situație de criză (4-3-c) – Serviciu impus în situație de calamitate (4-3-c) – Obligații civice normale (4-3-d)

128. În cazul în care capătul de cerere în temeiul art. 13 este inclus în chestiunile examinate în raport cu încălcarea obligațiilor procedurale pozitive prevăzute la art. 4 din Convenție, acestea din urmă constituie *lex specialis* în raport cu obligațiile generale prevăzute la art. 13.

129. În cauza *C.N. și V. împotriva Franței*, 2012 (pct. 113-114), după examinarea temeiniciei plângerii potrivit căreia nu s-a efectuat nicio anchetă efectivă cu privire la cazurile de aservire și muncă forțată din punct de vedere al obligațiilor pozitive ale statului în temeiul art. 4, Curtea a concluzionat că nu a fost încălcată această dispoziție în acest sens. Curtea a considerat, prin urmare, că nu era

⁹. A se vedea [Ghid privind art. 4 din Convenție](#) (interzicerea sclaviei și a muncii forțate).

necesară examinarea separată a plângerii cu privire la pretinsa încălcare a art. 13 (a se vedea, de asemenea, *C.N. împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 85-86).*împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 85-86);

D. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 5¹⁰

1. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 5 § 1

Art. 5 § 1 din Convenție – Arestarea sau deținerea legală

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale [...]”

Cuvinte-cheie HUDOC

Libertate fizică (5-1) – Siguranță (5-1) – Privare de libertate (5-1) – Căi legale (5-1) – Arestare sau detenție legală (5-1)

130. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 5 în diferite cauze.

131. Totuși, în cazul în care a constatat încălcarea art. 5 privind aspectele procedurale, Curtea poate considera că nu este necesară examinarea separată a capătului de cerere întemeiat pe art. 13, deși este strâns legat de cel întemeiat pe art. 5 și ar trebui așadar să fie declarat admisibil (*Bazorkina împotriva Rusiei*, 2006, pct. 165; *Imakaieva împotriva Rusiei*, 2006, pct. 197). Curtea consideră că art. 5 conține o serie de garanții procedurale care au legătură cu legalitatea deținerii.

132. Însă cerințele de la art. 13 merg dincolo de obligația pe care art. 5 o impune unui stat contractant de a desfășura o anchetă efectivă privind dispariția unei persoane despre care s-a dovedit că o deține și bunăstarea acesteia de care este răspunzător în consecință [*Kurt împotriva Turciei*, 1998, pct. 140; *El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 252]. Astfel, atunci când un părinte are motive justificabile să pretindă că fiul său a dispărut în timp ce se afla în detenție, sub răspunderea autorităților, noțiunea de cale de atac efectivă, în sensul art. 13, implică, pe lângă plata unei despăgubiri acolo unde este necesar, anchete detaliate și efective care să ducă la identificarea și pedepsirea persoanelor răspunzătoare și să sigure accesul efectiv al părinților în procedura de anchetă (*Kurt împotriva Turciei*, 1998, pct. 140).

133. În cauza *Kurt împotriva Turciei*, 1998 (pct. 140-142), autoritățile s-au confruntat cu o plângere justificabilă că fiul reclamantei a fost deținut în sat de forțele de ordine și a dispărut în împrejurări care angajează răspunderea autorităților. Prin urmare, autoritățile trebuiau să desfășoare, în beneficiul rudelor, o anchetă detaliată și efectivă cu privire la dispariție. Însă nu a avut loc nicio anchetă, pentru motive identice cu cele care au dus la constatarea unei încălcări a art. 5. Curtea a constatat așadar încălcarea art. 13 în raport cu art. 5.

134. În cauza *Syrkin împotriva Rusiei* (dec.), 1999, având ca obiect eficacitatea unei anchete a autorităților cu privire la dispariția unui militar în străinătate, Curtea a constatat inadmisibilitatea cererii pentru vădita lipsă de temei din perspectiva art. 13 coroborat cu art. 5. Confruntate cu dificultăți inerente oricărei căutări a unei persoane dispărute într-o țară străină, autoritățile au solicitat

¹⁰. A se vedea [Ghid privind art. 5 din Convenție](#) (dreptul la libertate și la siguranță).

asistență internațională. În plus, au ținut în mod suficient seama de versiunea reclamantului cu privire la locul unde s-ar putea afla fiul său, și i-au permis să consulte elementele strânse în cursul anchetei. Astfel, deși ancheta nu a dat niciun rezultat concludent și a fost suspendată în mai multe rânduri, nu se poate considera că autoritățile, în general, nu și-au îndeplinit obligația care le revenea de a lua măsurile necesare pentru bunul mers al acesteia.

În multe cauze având ca obiect dispariții de persoane din Cecenia, prin prisma încălcării art. 5 § 1 în lipsa legalității deținerii, Curtea a considerat că nu se ridică o problemă separată în privința art. 13 în raport cu art. 5 (*Imakaieva împotriva Rusiei*, 2006, pct. 197; *Loulouiev și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 197; *Chitaiev împotriva Rusiei*, 2007, pct. 204; *Baissaieva împotriva Rusiei*, 2007, pct. 159).

135. În cauzele *El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012 (pct. 259-262) și *Nasr și Ghali împotriva Italiei*, 2016 (pct. 334-337), în legătură cu tortura și tratamentele inumane și degradante la care au fost supuși reclamanții în cadrul unei operațiuni de „predare extraordinară” către agenți CIA, reclamanții nu au beneficiat de nicio cale de atac efectivă pentru capetele de cerere întemeiate pe art. 3, art. 5 și art. 8 din Convenție, ceea ce constituie o încălcare a art. 13 coroborat cu aceste articole.

În cauza *El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, reclamantul ar fi trebuit să fie în măsură să exercite căi de atac concrete și efective, care să ducă la identificarea și pedepsirea persoanelor răspunzătoare și la acordarea unei despăgubiri. Nu a avut loc nicio anchetă penală efectivă în privința capetelor de cerere întemeiate pe art. 3 și art. 5, în special în raport cu atitudinea superficială adoptată de procurorul de caz. Pretențiile reclamantului nu au făcut niciodată obiectul unei anchete serioase, ci au fost respinse în favoarea unei explicații pripite conform căreia persoana în cauză nu ar fi suferit niciunul din actele în discuție. În plus, nu a fost prezentată nicio probă pentru a demonstra că decizia de predare a reclamantului către CIA a făcut obiectul unei examinări de către o instanță judecătorească sau o altă autoritate care prezintă garanții suficiente pentru ca o cale de atac exercitată în fața sa să fie efectivă, ținând seama de riscul unor rele tratamente sau de încălcare flagrantă a dreptului său la libertate și la siguranță.

În cauza *Nasr și Ghali împotriva Italiei*, 2016, ancheta desfășurată de autoritățile naționale a fost lipsită de orice eficiență ca urmare a aplicării secretului de stat de către puterea executivă. Nu era posibilă folosirea probelor aflate sub incidența secretului de stat și nu era utilă solicitarea extrădării agenților americani condamnați. Cu privire la consecințele pe plan civil, în practică era exclus, în circumstanțele cauzei, ca reclamanții să aibă posibilitatea de a obține daune-interese.

2. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 5 § 4 și § 5

Art. 5 § 4 și § 5 din Convenție – Controlul legalității deținerii

„4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau detenție are dreptul să introducă recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană, victimă a unei arestări sau dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol, are dreptul la reparații.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Controlul legalității deținerii (5-4) – Exercițarea unei căi de atac (5-4) – Control exercitat de o instanță (5-4) – Control într-un termen scurt (5-4) – Garanții procedurale ale controlului (5-4) – Dispunerea punerii în libertate (5-4)

– Reparație (5-5)

136. Cu privire la controlul legalității deținerii, potrivit jurisprudenței constante a Curții, art. 5 § 4 și § 5 din Convenție constituie *lex specialis* în raport cu cerințele mai generale prevăzute la art. 13 și le înglobează. Dacă faptele aflate la originea capătului de cerere pe care reclamantul le întemeiază pe art. 13 sunt identice cu cele analizate din perspectiva art. 5 § 4 și/sau § 5, Curtea nu are nevoie să examineze pretinsa încălcare a art. 13, întrucât a constatat deja o încălcare a art. 5 § 4 și/sau § 5 (*De Jong, Baljet și Van Den Brink împotriva Țărilor de Jos*, 1984, pct. 60; *Chahal împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 126; *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, pct. 110-111; *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 158; a se vedea, de asemenea, [pct. 62](#) din prezentul ghid).

137. În cauza *Gusinskiy împotriva Rusiei* (dec.), 2003, având ca obiect controlul legalității deținerii exercitat de o instanță superioară după introducerea cererii la Curte, Curtea a considerat cererea inadmisibilă din cauza lipsei statutului de victimă al reclamantului. Cererea de control a recunoscut, în esență, că reclamantul a fost privat de dreptul de a avea un control judecătoresc al legalității deținerii sale ulterior punerii sale în libertate. Dar, după acordarea încuviințării, cauza a făcut obiectul unei rejudecări, în cursul căreia reclamantul a avut pe deplin ocazia să își susțină cauza pe fond. Autoritățile au recunoscut așadar atingerea adusă drepturilor reclamantului în raport cu art. 13 și i-au acordat o reparație.

E. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 6¹¹

1. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 1

Art. 6 din Convenție – Dreptul la un proces echitabil

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. [...]”

Cuvinte-cheie HUDOC

Termen rezonabil (6-1)

a. Principii generale

138. Art. 6 § 1 din Convenție constituie *lex specialis* în raport cu art. 13. În mai multe cauze în care a constatat încălcarea art. 6 § 1, Curtea nu a considerat necesar, în cazul în care era invocat în plus și art. 13, să se pronunțe și asupra acestui capăt de cerere. Astfel, în cazul în care dreptul revendicat de justițiabil în temeiul Convenției este un „drept cu caracter civil” recunoscut în dreptul intern, ca de exemplu dreptul de proprietate, intervine și protecția conferită de art. 6

§ 1 [*Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei*, 1982, pct. 88; *Kudła împotriva Poloniei (MC)*, 2000, pct. 146]. În astfel de împrejurări, cerințele de la art. 6 § 1, care implică întreaga gamă a garanțiilor specifice procedurilor judiciare, sunt mai stricte decât cele de la art. 13, care sunt absorbite de acestea (*Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei*, 1982, pct. 88; *Silver și alții împotriva Regatului Unit*, 1983, pct. 110; *Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, 1984, pct. 123; *Brualla Gómez de la Torre împotriva Spaniei*, 1997, pct. 41).

¹¹. A se vedea Ghid privind art. 6 din Convenție (dreptul la un proces echitabil), [aspectul civil](#) și latura penală.

Curtea a urmat un raționament analog în cauzele în care reclamantul a invocat caracterul necorespunzător al unei proceduri de apel sau de casație existente aflate sub incidența atât a art. 6 § 1 pe latura „penală”, cât și a art. 13 (Kamasinski împotriva Austriei, 1989, pct. 110; *Kadubec împotriva Slovaciei*, 1998, pct. 64).

139. Ca regulă generală, art. 13 nu este aplicabil atunci când pretinsa încălcare a Convenției a fost săvârșită în cadrul unei proceduri judiciare (*Pizzetti împotriva Italiei*, raportul Comisiei, 1991, pct. 20-21; *Menecheva împotriva Rusiei*, 2006, pct. 105; *Ferre Gisbert împotriva Spaniei*, 2009, pct. 39).

i. Nerespectarea dreptului la judecarea cauzei într-un termen rezonabil

140. Totuși, nu există suprapunere și, prin urmare, nici absorbție, în cazul în care capătul de cerere întemeiat pe Convenție pe care persoana dorește să îl sesizeze unei „instanțe naționale” este acela întemeiat pe nerespectarea dreptului la judecarea cauzei într-un termen rezonabil, în sensul art. 6 § 1. Chestiunea dacă reclamantul dintr-o anumită cauză a putut obține pronunțarea într-un termen rezonabil unei hotărâri privind o contestație în legătură cu drepturi sau obligații cu caracter civil sau în legătură cu o acuzație în materie penală este diferită din punct de vedere juridic de chestiunea dacă acesta dispunea, în dreptul intern, de o cale de atac efectivă pentru a face plângere în această privință [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 147].

141. Capătul de cerere privind nerespectarea obligației de judecare a cauzelor într-un termen rezonabil formulat de reclamant în temeiul art. 13 trebuie să fie examinat separat, chiar dacă Curtea a constatat deja încălcarea art. 6 § 1 pentru nerespectarea obligației de a garanta persoanei în discuție un proces într-un termen rezonabil [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 149].

142. Dreptul fiecărei persoane la judecarea cauzei sale într-un termen rezonabil cu siguranță își pierde din eficiență în cazul în care nu există nicio posibilitate de a sesiza mai întâi unei autorități naționale pretențiile formulate în temeiul Convenției, iar cerințele de la art. 13 trebuie să fie considerate ca o consolidare a celor de la art. 6 § 1, mai degrabă decât ca fiind absorbite de obligația generală, prevăzută de acest articol, de a nu supune justițiabilii unor proceduri judiciare anormal de lungi [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 152].

143. Astfel, interpretarea corectă a art. 13 este că această dispoziție garantează o cale de atac efectivă în fața unei instanțe naționale pentru a putea face plângere privind o încălcare a obligației, impuse de art. 6 § 1, de judecare a cauzelor într-un termen rezonabil [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 156].

144. Lipsa unei căi de atac care să permită recunoașterea dreptului garantat de art. 6 § 1 la judecarea cauzei sale într-un termen rezonabil duce la o încălcare a art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 1 [*Konti-Arvantini împotriva Greciei*, 2003, pct. 29-30; *Nastou împotriva Greciei (nr. 2)*, 2005, pct. 46-47].

ii. Căi de atac preventive și căi de atac compensatorii

145. Rezultă, atât din hotărârea *Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000 (pct. 159), cât și din decizia *Mifsud împotriva Franței* (MC) (dec.), 2002 (pct. 17), că art. 13 oferă o opțiune: pentru a fi efectivă, o cale de atac trebuie să permită fie obținerea pronunțării cât mai curând posibil a deciziei instanțelor sesizate, fie obținerea de către justițiabili a unei reparații corespunzătoare pentru întârzierile deja criticate [*Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), 2006, pct. 99].

146. Art. 13 permite așadar unui stat să aleagă între o cale de atac „preventivă sau de accelerare”, capabilă să determine accelerarea unei proceduri pendinte și, prin urmare, să reducă durata procedurilor pentru a evita ca aceasta să devină excesivă, și o cale de atac „în repararea pagubei,

compensatorie, în despăgubire, sau financiară”, pentru a putea obține *a posteriori* o reparație pentru întârzierile acumulate deja, indiferent dacă procedura este încă pendinte sau a fost finalizată.

147. Deși este preferabilă calea de atac de natură preventivă, o acțiune în despăgubiri poate fi considerată efectivă atunci când procedura a avut deja o durată excesivă și când nu există cale de atac preventivă [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 158; *Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 187]. În ceea ce privește caracterul corespunzător și suficient al reparației, această concluzie nu este valabilă decât cu condiția ca acțiunea în despăgubiri să rămână ea însăși o cale de atac efectivă, adecvată și accesibilă, făcând posibilă sancționarea duratei excesive a unei proceduri judiciare [*Mifsud împotriva Franței* (MC) (dec.), 2002, pct. 17].

148. Unele state membre, precum Austria, Croația, Polonia, Slovacia și Spania, au ales să combine două tipuri de acțiuni, unul vizând accelerarea procedurii, celălalt având natură compensatorie [*Cocchiarella împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 77; *Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 186]. Aceste state pot să acorde reparații mai mici decât cele dispuse de Curte. Totuși, aceste sume nu trebuie să fie vădit insuficiente în comparație cu despăgubirile acordate de Curte în cauze similare (ibidem, pct. 213). Astfel, în cauza *Rutkowski și alții împotriva Poloniei*, 2015 (pct. 176 și 181-186), quantumul reparației acordate primului reclamant era de doar 5,5 % din valoarea pe care Curtea i-ar fi acordat-o în lipsa unei căi de atac interne, și nu constituia, așadar, o „reparație corespunzătoare și suficientă” pentru a compensa durata excesivă a procedurilor.

149. Căile de atac preventive și reparatorii ar trebui să fie disponibile atât teoretic cât și practic pentru a fi efective [*Bourdiv împotriva Rusiei* (nr. 2), 2009, pct. 104; *Panju împotriva Belgiei*, 2014, pct. 62-63].

Căi de atac preventive

150. În ceea ce privește căile de atac preventive, Curtea a precizat că reparația cea mai bună la modul absolut este, ca în numeroase domenii, prevenirea [*Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), 2006, pct. 100; *Wasserman împotriva Rusiei* (nr. 2), 2008, pct. 47; *Bourdiv împotriva Rusiei* (nr. 2), 2009, pct. 98; *Olivieri și alții împotriva Italiei*, 2016, pct. 45].

151. În cazul în care un sistem judiciar se dovedește deficitar în raport cu cerința care decurge din art. 6 § 1 cu privire la termenul rezonabil, o cale de atac care să permită accelerarea procedurii pentru a împiedica o durată excesivă a acesteia reprezintă soluția cea mai eficientă. O astfel de cale de atac prezintă un avantaj incontestabil în raport cu o cale de atac exclusiv reparatorie, deoarece evită de asemenea nevoia de constatare a unor încălcări succesive în privința aceleiași proceduri și nu se limitează la a acționa *a posteriori*, cum se întâmplă cu o cale de atac reparatorie [*Giuseppina și Orestina Procaccini împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 72; *Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 183; *Hiernaux împotriva Belgiei*, 2017, pct. 50].

152. De asemenea, orice mijloc care permite la nivel național prevenirea unei încălcări garantând executarea hotărârilor judecătorești în timp util este, în principiu, unul dintre cele mai utile [*Bourdiv împotriva Rusiei* (nr. 2), 2009, pct. 98]. Totuși, o persoană care a obținut o hotărâre împotriva statului nu trebuie în mod normal să recurgă la un procedeu de acest tip (*Metaxas împotriva Greciei* 2004, pct. 19): punerea în aplicare a acestei decizii revine în primul rând autorităților statului, care trebuie să utilizeze toate căile posibile în dreptul național pentru a accelera executarea, împiedicând astfel nerespectarea Convenției (ibidem, pct. 21-22).

153. Astfel, în materie penală, Curtea a considerat satisfăcătoare luarea în considerare a duratei procedurii pentru a acorda o reducere a pedepsei în mod expres și măsurabil [*Beck împotriva Norvegiei*, 2001, pct. 27; *Cocchiarella împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 77].

b) Căi de atac compensatorii

154. În ceea ce privește căile de atac compensatorii, statele pot alege să instituie doar o cale de atac în despăgubiri, fără ca aceasta să poată fi considerată ca lipsită de eficacitate [*Mifsud împotriva Franței* (dec.) (MC), 2002; *Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 187; *Bourdiv împotriva Rusiei* (nr. 2), 2009, pct. 99]. În cauza *Hiernaux împotriva Belgiei*, 2017 (pct. 59-62), în lipsa unei căi de atac preventive efective, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 6 § 1, întrucât acțiunea în despăgubiri făcea posibilă plângerea împotriva duratei procedurii penale, inclusiv atunci când aceasta a fost constatată în cursul urmăririi penale sau în faza de soluționare a procedurii.

155. În cazul în care un stat a făcut un pas important prin introducerea unei căi de atac în despăgubiri pentru repararea unei încălcări a Convenției, Curtea trebuie să îi acorde o marjă de apreciere mai mare pentru ca acesta să poată organiza această cale de atac internă într-un mod concordant cu sistemul său juridic și cu tradițiile sale, în conformitate cu nivelul de trai din țară [*Cocchiarella împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 80]. Nivelul despăgubirii depinde de caracteristicile și efectivitatea căii de atac interne. Astfel, Curtea poate foarte bine să accepte ca un stat care s-a dotat cu diferite căi de atac și ale cărui decizii conforme cu tradiția juridică și cu nivelul de trai din țară sunt rapide, motivate și executate cu celeritate, să acorde sume care, deși sunt mai mici decât cele stabilite de Curte, nu sunt nerezonabile (*ibidem*, pct. 95-97).

Curtea trebuie totuși să verifice dacă modul în care legislația națională este interpretată și aplicată are consecințe conforme cu principiile din Convenție, astfel cum sunt interpretate în jurisprudența sa [*Bourdiv împotriva Rusiei* (nr. 2), 2009, pct. 99].

156. În acest scop, Curtea a stabilit anumite criterii esențiale pentru a putea verifica eficacitatea căilor de atac compensatorii în materie de durată excesivă a procedurilor judiciare [*Bourdiv împotriva Rusiei* (nr. 2), 2009, pct. 99; *Valada Matos das Neves împotriva Portugaliei*, 2015, pct. 73; *Wasserman împotriva Rusiei* (nr. 2), 2008, pct. 49-51], care sunt următoarele:

- Acțiunea în despăgubiri trebuie să se soluționeze într-un termen rezonabil [*Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 194].
- Despăgubirea trebuie să fie plătită imediat, în principiu în termen de cel mult 6 luni de la data la care a devenit executorie decizia de acordare a sumei [*Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 198].
- Normele procedurale privind acțiunea în despăgubiri trebuie să fie în conformitate cu principiile de echitate, astfel cum sunt garantate de art. 6 din Convenție [*Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 200].
- Normele în materie de cheltuieli de judecată nu trebuie să constituie o sarcină excesivă asupra petenților a căror acțiune este întemeiată [*Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 201].
- Quantumul despăgubirilor nu trebuie să fie insuficient în comparație cu sumele acordate de Curte în cauze similare [*Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), 2006, pct. 202-206 și pct. 213].

157. Simplul fapt că despăgubirea acordată la nivel intern este insuficientă și nu corespunde sumelor acordate de Curte în cauze similare nu face, el însuși, să devină ineficiente acțiunile având ca obiect durata procedurii (*Riškova împotriva Slovaciei*, 2006, pct. 100; *Kaić și alții împotriva Croației*, 2008, pct. 39 și 42). Combinația mai multor factori este cea care le poate face să devină ineficiente. Astfel, Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 6 § 1 astfel: i) cu privire la despăgubirea insuficientă combinată cu imposibilitatea de a accelera procedura, care a făcut ca în circumstanțele specifice ale cauzei să devină ineficientă o cale de atac care altminteri era efectivă (*ibidem*, pct. 43-44), și ii) cu privire la imposibilitatea de a obține o reparație rapidă, combinată cu insuficiența quantumului daunelor-interese [*Wasserman împotriva Rusiei* (nr. 2), 2008, pct. 54-58].

158. Acțiunea întemeiată pe Legea „Pinto”, care a dus la plata unor despăgubiri, a fost efectivă în măsura în care hotărârea judecătorească națională era conformă cu jurisprudența Curții, referitoare la art. 41 din Convenție [*Cataldo împotriva Italiei* (dec.), 2004]. Această parte a cererii a fost declarată inadmisibilă de Curte ca fiind vădit lipsită de temeii.

159. În mod similar, o despăgubire insuficientă acordată de instanța națională pentru o procedură excesiv de lungă nu a constituit o încălcare a art. 13 în raport cu art. 6 § 1 în cauza *Delle Cave și Corrado împotriva Italiei*, 2007 (pct. 45-46). Simplul fapt că nu a fost ridicat nivelul cuantumului despăgubirii acordate pe baza acțiunii „Pinto” nu constituie în sine un element suficient pentru a pune în discuție caracterul efectiv al acestei acțiuni. Legea „Pinto” nu prevede limite pentru stabilirea despăgubirii: cuantumul care trebuie acordat se lasă la latitudinea instanței.

160. De asemenea, în cauza *Simaldone împotriva Italiei*, 2009 (pct. 82-84), CEDO a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 6 § 1 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1, după ce a decis că o întârziere de 12 luni la plata unor despăgubiri „Pinto”, deși implică încălcări ale articolelor sus-menționate, nu era suficient de mare pentru a repune în discuție efectivitatea căii de atac „Pinto”. În perioada 2005–2007, curțile de apel competente în sensul Legii „Pinto” au emis aproximativ 16 000 de decizii, astfel încât numărul de cereri introduse la Curte (aproximativ 500) având ca obiect plata cu întârziere a despăgubirilor „Pinto”, deși mare, nu evidenția, la acel moment, ineficiența structurală a căii de atac „Pinto”.

161. Instanța națională este în mod evident mai în măsură pentru a se pronunța cu privire la existența și amploarea pretinsului prejudiciu material.

162. Alta este însă situația în ceea ce privește prejudiciul moral. Există o prezumție solidă, deși relativă, potrivit căreia durată excesivă a unei proceduri cauzează un prejudiciu moral [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 203-204; *Wasserman împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2008, pct. 50].

Această prezumție este deosebit de puternică în caz de întârziere excesivă la executarea de către stat a unei hotărâri pronunțate împotriva sa, având în vedere sentimentul de neputință pe care îl implică, în mod inevitabil, nerespectarea de către acesta a obligației sale de a-și onora datoriile și faptul că reclamantul a fost deja constrâns să sesizeze instanța pentru a obține câștig de cauză [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 100].

În cauza *Martins Castro și Alves Correia de Castro împotriva Portugaliei*, 2008 (pct. 52-57), jurisprudența Curții Supreme Administrative a Portugaliei care accepta această interpretare și principiile care decurg din jurisprudența Curții nu părea încă suficient de consolidată în ordinea juridică portugheză, în lipsa unei despăgubiri pentru prejudiciului moral al reclamanților pe motivul neaducerii de către aceștia a dovezii existenței lui.

163. Cu toate acestea, în anumite cazuri, durata procedurii implică doar un prejudiciu moral minim, sau chiar niciun prejudiciu moral [*Wasserman împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2008, pct. 50; *Martins Castro și Alves Correia de Castro împotriva Portugaliei*, 2008, pct. 54]. Instanța națională va trebui atunci să își justifice decizia printr-o motivare suficientă [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 203-204].

b. Câteva exemple

i. Durata unei proceduri penale

164. Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 1 cu privire la lipsa unei căi de atac efective în dreptul intern pentru a face plângere împotriva duratei unei proceduri penale în următoarele cauze: *Kudła împotriva Poloniei* [MC], 2000, pct. 159-160 ; *Nuvoli împotriva Italiei*, 2002, pct. 34-37 ; *Stratégies et Communications et Dumoulin împotriva Belgiei*, 2002, pct. 52-56 ;

Kangasluoma împotriva Finlandei, 2004, pct. 48-49 ; *De Clerck împotriva Belgiei*, 2007, pct. 84-86 ; *McFarlane împotriva Irlandei* [MC], 2010, pct. 115-129 ; *Dimitrov și Hamanov împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 91-99 ; *Michelioudakis împotriva Greciei*, 2012, pct. 53-54 ; *Panju împotriva Belgiei*, 2014, pct. 54-77 ; *Galea și Pavia împotriva Maltei**, 2020, pct. 59-65.

ii. Durata unei proceduri civile

165. Lipsa unor căi de atac efective în dreptul intern pentru a face plângere împotriva duratei unei proceduri civile a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 1 în următoarele cauze: *Konti-Arvantini împotriva Greciei*, 2003, pct. 29-30; *Hartman împotriva Republicii Cehe*, 2003, pct. 82-84; *Doran împotriva Irlandei*, 2003, pct. 62-69; *D.M. împotriva Poloniei*, 2003, pct. 48-50; *Lukenda împotriva Sloveniei*, 2005, pct. 87-88; *Sürmeli împotriva Germaniei (MC)*, 2006, pct. 102-116; *Rumpf împotriva Germaniei*, 2010, pct. 51-52; *Finger împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 84-91; *Ümmühan Kaplan împotriva Turciei*, 2012, pct. 56-58; *Glykantzi împotriva Greciei*, 2012, pct. 54-57; *Vlad și alții împotriva României*, 2013, pct. 113-125;

Gazsó împotriva Ungariei, 2015, pct. 21; *Valada Matos das Neves împotriva Portugaliei*, 2015, pct. 101; *Brudan împotriva României*, 2018, pct. 72-91; *Marshall și alții împotriva Maltei**, 2020, pct. 82-90.

166. În cauza *Krasuski împotriva Poloniei*, 2005 (pct. 69-73), Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 6 § 1. Ca urmare a intrării în vigoare a „Legii Kudła” în 2004, posibilitatea de a solicita reparație în conformitate cu dispoziția relevantă din Codul civil pentru durata excesivă a unei proceduri avea de acum o bază legală explicită și dobândise un grad suficient de certitudine pentru a constitui o „cale de atac efectivă” pentru orice reclamant care invoca o încălcare a dreptului său la judecarea cauzei sale de o instanță poloneză într-un termen rezonabil.

iii. Durata unei proceduri administrative

167. În ceea ce privește eficacitatea căilor de atac pentru a face plângere privind lipsa unui termen rezonabil în cadrul unei proceduri administrative, Curtea a constatat inadmisibilitatea cererii pentru neepuizarea căilor de atac interne în cauza *Daddi împotriva Italiei* (dec.), 2009. Calea de atac „Pinto” era eficace pentru durata unei proceduri administrative în care nu fusese depusă o cerere de stabilire în regim de urgență a ședinței de judecată. Astfel, reclamanta trebuia să sesizeze curtea de apel competentă în sensul legii „Pinto”.

168. Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 6 § 1 în lipsa, din dreptul intern, a unor căi de atac efective pentru a face plângere împotriva duratei unei proceduri administrative în următoarele cauze: *Martins Castro și Alves Correia de Castro împotriva Portugaliei*, 2008, pct. 56-57 și 66; *Vassilios Athanasiou și alții împotriva Greciei*, 2010, pct. 34-35; *Olivieri și alții împotriva Italiei*, 2016, pct. 48-71.

iv. Durata unei proceduri de executare

169. Lipsa unor căi de atac efective în dreptul intern pentru a obține executarea hotărârilor judecătorești interne sau pentru a contesta întârzierea executării a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 1 în următoarele cauze: *Zazanis împotriva Greciei*, 2004, pct. 45-49 ; *SARL Amat-G și Mébaghichvili împotriva Géorgiei*, 2005, pct. 53-54 ; *Ramadhi și alții împotriva Albaniei*, 2007, pct. 46-53 ; *Bourdov împotriva Rusiei (nr.2)*, 2009, pct. 101-117 ; *Abramiuc împotriva României*, 2009, pct. 121-132 ; *Yuriy Nikolayevich Ivanov împotriva Ucrainei*²¹, 2009, pct. 69 ; *Ilyushkin și ații împotriva Rusiei*²², 2012, pct. 34-44 ; *Manushaqe Puto și alții împotriva Albaniei*, 2012, pct. 72-84 ; *Gerasimov și alții împotriva Rusiei*, 2014, pct. 157-166.

170. În cauza *Beshiri și alții împotriva Albaniei* (dec.), 2020 (pct. 178-222), Curtea a concluzionat inadmisibilitatea cererii întrucât reclamantii nu epuizaseră noua acțiune care le permitea repararea perioadelor lungi de neexecutare a hotărârilor definitive prin care le erau acordate despăgubiri pentru bunurile expropriate în timpul regimului comunist. Această acțiune a fost creată în 2015 de către statul pârât ca urmarea a hotărârii pilot *Manushaqe Puto și alții împotriva Albaniei*, 2012, a se vedea paragraful 293 din prezentul Ghid.

2. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 2

Art. 6 § 2 din Convenție – Dreptul la prezumția de nevinovăție

„2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Prezumție de nevinovăție (6-2)

171. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 6 § 2 într-o cauză și că nu a fost încălcat într-o altă cauză.

172. În cauza *Konstas împotriva Greciei*, 2011 (pct. 56-57), Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 6 § 2 în lipsa unei căi de atac pe care reclamantul ar fi putut să o exercite în fața unei instanțe penale competente pentru a obține reparație pentru încălcarea prezumției de nevinovăție sub aspect procedural, în legătură cu afirmațiile făcute în privința sa de doi miniștri în fața Parlamentului. Acțiunea pentru acordarea de daune-interese nu ar fi putut fi decât parțial referitoare și corespunzătoare încălcării incriminate a Convenției; astfel, aceasta nu era de natură să repare integral pretinsa încălcare a prezumției de nevinovăție. Iar Guvernul nu a indicat nicio altă cale de atac pe care reclamantul ar fi putut să o exercite.

173. În schimb, în cauza *Januškevičienė împotriva Lituaniei**, 2019 (pct. 60-63 și 69), Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 6 § 2, întrucât reclamanta avea la dispoziție o cale de atac civilă efectivă, care să îi permită să obțină o despăgubire financiară pentru încălcarea prezumției de nevinovăție în cadrul procedurii penale îndreptate împotriva unor terți.

F. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 7¹²

Art. 7 din Convenție – Nicio pedeapsă fără lege

„1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național și internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.”

¹². Ghid privind art. 7 din Convenție - Nicio pedeapsă fără lege

Cuvinte-cheie HUDOC

Nullum poena sine lege (7-1) – Retroactivitate (7-1)

174. Curtea a hotărât într-o cauză că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 7.
175. În cauza *Gouarré Patte împotriva Andorrei*, 2016 (pct. 41-43), Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 7 ca urmare a lipsei unei căi de atac efective pe care reclamantul ar fi putut să o exercite pentru a ridica problema aplicării unor dispoziții mai favorabile din noul Cod penal. Tribunalul Superior de Justiție a respins acțiunea în revizuire a reclamantului fără a se pronunța cu privire la fondul afirmațiilor sale, cu motivarea că noul Cod penal se referea exclusiv la pedepse privative sau restrictive de libertate, neprevăzând revizuirea în cazul pedepselor cu interzicerea exercitării unei profesii. În plus, respectiva acțiune în revizuire nu era disponibilă decât pentru criteriile enumerate limitativ, pe care această speță nu le întrunea. Pe de altă parte, deși este adevărat că noul Cod penal garanta retroactivitatea legii penale mai favorabile, acesta nu prevedea nicio procedură specifică concretă pentru a permite persoanei condamnate să sesizeze instanțele pentru a intenta un proces în revizuire în cazul unei omisiuni a instanțelor competente în acest sens. Articolul nu făcea decât să impună instanței care pronunțase condamnarea să procedeze din oficiu la o revizuire a condamnării.

G. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 8¹³

Art. 8 din Convenție – Dreptul la respectarea vieții private și de familie

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Expulzare (8) – Extrădare (8) – Obligații pozitive (8) – Respectarea vieții private (8-1) – Respectarea vieții de familie (8-1) – Respectarea domiciliului (8-1) – Respectarea corespondenței (8-1)

176. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 8 în diferite cauze.
177. Totuși, în cazul în care a constatat încălcarea art. 8 privind aspectele procedurale, Curtea poate considera că nu este necesară examinarea separată a capătului de cerere întemeiat pe art. 13, deși este strâns legat de cel întemeiat pe art. 8 și ar trebui așadar să fie declarat admisibil (*Bazorkina împotriva Rusiei*, 2006, pct. 73; *Imakaieva împotriva Rusiei*, 2006, pct. 307). A contrario, în cauza *B.A.C. împotriva Greciei*

2016 (pct. 46-47), Curtea a constatat încălcarea art. 8, și, ținând seama de această concluzie, a

¹³. A se vedea [Ghidul privind art. 8 din Convenție](#) (Dreptul la respectarea vieții private și de familie).

constatat și încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8 [a se vedea, de asemenea, *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, pct. 272-274; *Đorđević împotriva Croației*, 2012, pct. 168].

1. Respectarea vieții private

178. Curtea a examinat diferite aspecte privind caracterul efectiv al căilor de atac pentru pretenții legate de respectarea vieții private.

a. Circulație

179. În cazul în care există un capăt de cerere justificabil, potrivit căruia o măsură adoptată de autorități îi poate încălca unui reclamant dreptul de circulație garantat de art. 2 din Protocolul nr. 4 sau dreptul la respectarea vieții private și de familie protejat de art. 8 din Convenție, art. 13 impune ca sistemele naționale să ofere persoanelor în cauză posibilitatea de a beneficia de o procedură contradictorie în fața instanțelor naționale, care să ofere garanții corespunzătoare de independență și de imparțialitate (*Riener împotriva Bulgariei*, 2006, pct. 138).

180. În cauza *Riener împotriva Bulgariei*, 2006 (pct. 138-143), lipsa unei căi de atac efective cu privire la interzicerea călătoriilor din cauza impozitelor neplătite a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8 din Convenție și art. 2 din Protocolul nr. 4 (a se vedea, de asemenea, secțiunea din prezentul ghid privind art. 13 coroborat cu sau în raport cu [art. 2 din Protocolul nr. 4](#)).

b. Privarea de libertate

181. În cauza *Wainwright împotriva Regatului Unit*, 2006 (pct. 54-56), scutirea de orice răspundere civilă a unor agenți de penitenciar în pofida neglijenței lor în timpul unei percheziții corporale asupra unor persoane venite în vizită la un deținut a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 în raport cu art. 8. Camera Lorzilor a considerat că neglijența agenților de penitenciar nu implica o răspundere civilă, întrucât nu exista în special un delict general constând în nerespectarea vieții private.

182. În cauza *Gorlov și alții împotriva Rusiei*, 2019 (pct. 109-110), Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8 deoarece dreptul intern, astfel cum a fost interpretat de instanțe, nu presupunea nicio punere în balanță și nici nu permitea deținuților să obțină un control judecătoresc privind proporționalitatea punerii lor sub supraveghere permanentă în celulele lor în raport cu drepturile dobândite la protejarea vieții lor private.

c. Mediu

183. Întinderea controlului care poate fi exercitat de instanțele interne era limitată la conceptele tradiționale de drept public englez, ca de exemplu iraționalitatea, ilegalitatea și eroarea vădită de apreciere, și nu permitea examinarea, la momentul respectiv, a chestiunii dacă creșterea numărului de zboruri de noapte constituia o atingere justificabilă în dreptul locuitorilor din apropierea Aeroportului Heathrow la respectarea vieții lor private și de familie sau a domiciliului lor.

d. Faliment

184. În cauza *Albanese împotriva Italiei*, 2006 (pct. 73-77), Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 cu privire la lipsa unei căi de atac efective pentru a face plângere privind existența sau prelungirea incapacităților personale care afectau persoana aflată în faliment, respectiv persoana declarată în faliment și care rezultau în mod automat în urma declarării falimentului.

e. Magistratură

185. În cauza *Özpinar împotriva Turciei*, 2010 (pct. 82-88), lipsa unei căi de atac efective pentru o doamnă magistrat revocată din funcție, în parte, pentru conduita sa în viața sa privată a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8. Reclamanta luase, fără succes, calea acțiunii în contestarea deciziilor emise de Consiliul Superior al Magistraturii. Or imparțialitatea acestui organ, în secțiunile sale de examinare a contestațiilor, era în mod serios sub semnul întrebării. În plus, în cadrul acestei proceduri, nu s-a făcut nicio deosebire între manifestările vieții private a persoanei în cauză fără legătură directă cu exercitarea funcțiilor sale și cele care puteau avea o legătură.

f. Orientarea sexuală

186. În cauza *Beizaras și Levickas împotriva Lituaniei*, 2020 (pct. 151-156), Curtea a concluzionat încălcarea art. 13 cu privire la art. 14 coroborat cu art. 8 întrucât atitudinea discriminatorie a instanțelor interne cu privire la orientarea sexuală a reclamanților compromisesse eficacitatea acțiunii în aplicarea dreptului intern. În cazul de față nu existau căi de atac eficiente în general întrucât instanțele interne refuzaseră să-i urmărească pe autorii un comentarii grave homofobe pe Facebook, din care făceau parte apeluri nedisimulate la violență, fără o anchetă prealabilă eficientă.

g. Reputația

187. În cauza *Bastys împotriva Lituaniei*, 2020 (pct. 67-87), reclamantul, vice-președinte al Parlamentului, aflat în incapacitatea de a contesta concluziile notei de informare a Departamentului de Securitate a Statului cu privire la evaluarea posibilității de a obține de către acesta a unui atestat de securitate care să-i permită accesul la informații clasificate. Dar această incapacitate era compensată de posibilitatea de a contesta în fața contenciosului administrativ decizia președintelui Parlamentului prin care refuza acordarea atestatului de securitate pe baza notei respective. Cu toate acestea, acțiunea nu a fost depusă ca urmare a demisiei libere a vicepreședintelui fără a aștepta decizia președintelui. Curtea a constatat astfel că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 8.

H. Reședința

188. În cauza *Kurić și alții împotriva Sloveniei* (MC), 2012 (pct. 370-372), Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8 în lipsa unei căi de atac efective pentru a face plângere privind nesoluționarea problemei șederii unor persoane care au fost „radiate” din Registrul rezidenților permanenți după restabilirea independenței Sloveniei.

I. Supravegherea secretă și păstrarea datelor cu caracter personal

189. În materie de supraveghere secretă, caracterul secret al măsurilor face foarte dificil, dacă nu chiar imposibil, pentru persoana în cauză să exercite o acțiune, în special atâta timp cât durează supravegherea. Prin „cale de atac efectivă” în sensul art. 13 trebuie să se înțeleagă o cale de atac cât se poate de efectivă având în vedere sfera de aplicare limitată, inerentă oricărui sistem de supraveghere (*Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978, pct. 68-69). Un mecanism obiectiv de control poate fi suficient cât timp măsurile rămân secrete. Dar, odată ce măsurile sunt dezvăluite, este necesar ca persoanei să i se pună la dispoziție căi de atac într-un termen rezonabil [*Rotaru împotriva României* (MC), 2000, pct. 69].

190. În domeniul măsurilor de supraveghere secrete, în care abuzurile pot surveni destul de ușor în cazuri individuale și ar putea avea consecințe negative pentru societatea democratică în ansamblu, se recomandă în principiu ca acest control să fie încredințat unui judecător, deoarece puterea judecătorească oferă cele mai bune garanții de independență, imparțialitate și procedură regulamentară. Recomandarea este ca persoana în cauză să fie informată după încetarea măsurilor de supraveghere de îndată ce comunicarea este posibilă fără a pune în pericol scopul restrângerii. Pentru

a oferi persoanei în cauză posibilitatea de a obține controlarea procedurii aferente ingerinței în exercitarea dreptului său la respectarea vieții private, este necesar, în principiu, să i se ofere un nivel minim de informații privind decizia pe care ar putea să o conteste, ca de exemplu data adoptării ei și autoritatea emitentă [*Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), 2015, pct. 233, 287 și 291; *İrfan Güzel împotriva Turciei*, 2017, pct. 96 și 98-99].

191. În cauza *Klass și alții împotriva Germaniei*, 1978 (pct. 65-72), legislația „G 10” permitea deschiderea și verificarea corespondenței și a trimiterilor poștale, citirea mesajele telegrafice, ascultarea și înregistrarea convorbirilor telefonice atunci când era vorba de apărarea țării împotriva unor „amenințări iminente”. Deși, în conformitate cu această lege, adoptarea și executarea măsurilor restrictive nu erau supuse căilor de atac în instanță, alte căi de atac erau disponibile oricărei persoane care se credea supravegheată. Potrivit hotărârii din 1970 a Curții Constituționale Federale, în schimb, autoritatea competentă trebuia să informeze persoana în cauză de îndată ce măsurile de supraveghere erau revocate și comunicarea se putea face fără a compromite scopul restricției. De la data acestei comunicări, deveneau posibile pentru persoană diverse căi de atac în justiție: printr-o acțiune în constatare, să determine o instanță administrativă să verifice dacă legea „G 10” a fost aplicată persoanei în mod legitim și dacă măsurile de supraveghere dispuse erau conforme legii; să introducă în fața unei instanțe civile o acțiune în despăgubiri dacă a suferit un prejudiciu; să intenteze o acțiune în vederea distrugerii sau, după caz, a restituirii documentelor; în ultimul rând, dacă niciuna dintre aceste acțiuni nu avea succes, să sesizeze Curtea Constituțională Federală pentru ca aceasta să se pronunțe cu privire la eventuala încălcare a Legii fundamentale. Prin urmare, ansamblul căilor de atac prevăzute de dreptul german îndeplinea, în circumstanțele specifice ale cauzei, cerințele art. 13 în raport cu art. 8, de respectare a vieții private și a corespondenței.

A se vedea, în același sens, cauzele *Leander împotriva Suediei*, 1987, pct. 78-84, având ca obiect un sistem de supraveghere secretă a candidaților la funcții importante din punct de vedere al siguranței naționale, și *Amann împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 89-90, având ca obiect interceptarea și înregistrarea unui apel telefonic, precum și stocarea datelor cu caracter personal în fișierele serviciilor de securitate.

192. În lipsa unei căi de atac pentru a contesta deținerea, de către agenții statului, a unor date privind viața privată a unei persoane sau veridicitatea acestor informații, Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 în cauza *Rotaru împotriva României* (MC), 2000 (pct. 68-73). Situația a fost aceeași în cauza *Segerstedt-Wiberg și alții împotriva Suediei*, 2006 (pct. 116-122), în lipsa unei căi de atac care să permită obținerea tuturor informațiilor conținute în fișierele Securității, distrugerea dosarelor păstrate de Securitate sau ștergerea ori corectarea informațiilor cu caracter personal care erau înregistrate acolo.

193. În absența unui răspuns la îndoielile exprimate de un acuzat cu privire la legalitatea deciziei de interceptare a convorbirilor sale telefonice, Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8 în cauza *İrfan Güzel împotriva Turciei*, 2017 (pct. 100-109).

J. Utilizarea și divulgarea de date cu caracter personal

194. Cu privire la divulgarea unor date medicale, în cauza *Anne-Marie Andersson împotriva Suediei*, 1997 (pct. 41-42), CEDO a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 8 în ceea ce privește lipsa unei căi de atac înainte de comunicarea datelor medicale personale și confidentiale de către autoritatea medicală unui serviciu social. Având în vedere conținutul dosarului, reclamanta nu avea o pretenție justificabilă în legătură cu o încălcare a Convenției. Ingerința în exercitarea dreptului reclamantei la respectarea vieții sale private pe care a determinat-o divulgarea datelor în discuție a fost în conformitate cu legislația suedeză și urmările scopurile legitime de protejare a „sănătății sau a moralei”, precum și a „drepturilor și libertăților altora”. Măsura îi fusese comunicată persoanei în

cauză și avea o sferă de aplicare limitată, informațiile în discuție nefiind făcute publice, ci beneficiind de același grad de confidențialitate ca dosarele psihiatrice.

195. În lipsa unei căi de atac efective în ceea ce privește divulgarea de informații psihiatrice confidențiale în cadrul unei ședințe publice, Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 în cauza *Panteleyenko împotriva Ucrainei*, 2006 (pct. 82-84). Desigur, desfășurarea unei ședințe în camera de conciliu ar fi permis evitarea divulgării informațiilor în litigiu către public, însă nu ar fi împiedicat ca acestea să fie aduse la cunoștința părților și să fie depuse la dosarul cauzei. Deși apelul reclamantului a fost admis, această cale legală s-a dovedit ineficace deoarece nu a dus la încetarea divulgării datelor psihiatrice confidențiale din dosar și nu a dus nici la acordarea de daune-interese persoanei în cauză pentru prejudiciul suferit din cauza ingerinței ilegale în dreptul său la viață privată.

196. În ceea ce privește publicarea pe Internet a unei decizii judecătorești de divulgare a unor informații relative la adoptarea de către reclamanți a unor minori, în cauza *X și alții împotriva Rusiei*, 2020 (pct. 73-79), Curtea a concluzionat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8 în absența unei căi de atac care să ofere o despăgubire pentru prejudiciul moral cauzat de disfuncționalitatea serviciului justiției.

197. Cu privire la folosirea de date cu caracter personal în cadrul activității profesionale, lipsa unei căi de atac efective cu privire la încălcarea dreptului la respectarea vieții private a reclamanților referitoare la anchetele indiscrete în legătură cu viața privată a homosexualilor, care au avut ca efect trecerea lor în rezervă, a constituit o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 8 în cauza *Smith și Grady împotriva Regatului Unit*, 1999 (pct. 136-139).

198. În cauza *Karabeyoğlu împotriva Turciei*, 2016 (pct. 128-132), lipsa unei căi de atac interne pentru a obține examinării utilizarea, în cadrul unei anchete disciplinare, de date provenite din interceptarea convorbirilor telefonice obținute în cadrul unei anchete penale a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 în raport cu art. 8.

199. Lipsa unei căi de atac efective pentru a solicita radierea numelui reclamantului din lista anexată la Ordonanța privind talibanii a constituit o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 8 în cauza *Nada împotriva Elveției* (MC), 2012 (pct. 209-214). Reclamantul a avut posibilitatea de a sesiza instanțele interne și ar fi putut obține reparații în legătură cu pretențiile formulate în temeiul Convenției. Însă instanțele respective nu au examinat pretențiile sale pe fond. În special, Tribunalul Federal a apreciat că putea desigur să verifice dacă Elveția era obligată de rezoluțiile Consiliului de Securitate, dar nu și să revoce, el însuși, pe motivul nerespectării drepturilor omului, sancțiunile aplicate reclamantului. De asemenea, Tribunalul Federal a recunoscut în mod explicit că procedura de solicitare din partea Organizației Națiunilor Unite a radierii din listă nu putea fi considerată o cale de atac efectivă în sensul art. 13.

2. Respectarea vieții de familie

200. În cauzele care prezintă un caracter și un obiectiv speciale și în care durata procedurii este, în mod evident, esențială pentru viața de familie a reclamanților (considerații, care, pe de altă parte, justifică o examinare în contextul art. 8), este necesar să se adopte o abordare mai strictă, obligând statele să instituie căi de atac care sunt preventive și totodată compensatorii (Macready împotriva Republicii Cehe, 2010, pct. 48; *Bergmann împotriva Republicii Cehe*, 2011, pct. 45-46; *Kuppinger împotriva Germaniei* *împotriva Germaniei*, 2015, pct. 137). Curtea a observat în acest sens că obligația pozitivă a statelor de a lua măsuri adecvate pentru a asigura reclamanților respectarea vieții de familie în sensul art. 8 ar putea deveni iluzorie dacă persoanele respective nu ar dispune în această privință decât de o cale de atac compensatorie, care poate duce doar la o acordare *a posteriori* a unei reparații pecuniare (Macready împotriva Republicii Cehe, 2010, pct. 48).

201. Curtea a explicat principiile aplicabile art. 13 în cauzele în care s-a constatat încălcarea art. 8 sub aspect procedural (Macready împotriva Republicii Cehe, 2010; *Bergmann împotriva Republicii Cehe*, 2011). Chiar dacă art. 8 nu prevede nicio condiție explicită de procedură, este necesar ca procesul decizional având ca efect măsuri de ingerință să fie echitabil și să respecte așa cum trebuie interesele protejate prin acest articol, în special atunci când este vorba despre luarea în îngrijire a copiilor [*W. împotriva Regatului Unit*, 1987, pct. 62 și 64; *McMichael împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 92; *T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit*(MC), 2001, pct. 72-73].

Cauza *Macready împotriva Republicii Cehe*, 2010 (pct. 48-51) avea ca obiect instituirea unor căi de atac care să permită, într-un termen foarte scurt, obținerea deciziei privind posibila înapoiere a copilului, luat de mama sa și dus în străinătate fără consimțământul tatălui reclamant; stoparea întârzierilor care ar putea apărea în procedura de înapoiere; acționarea într-o manieră adecvată în vederea protejării legăturilor dintre copilul deplasat și reclamant sau a contestării executării defectuoase a dreptului de vizită. Numai în cazul în care astfel de căi de atac nu ar fi dat rezultatele scontate ar fi fost necesar, în opinia Curții, să îl direcționeze pe reclamant către o reparație pecuniară. Curtea a observat că, dacă reclamantul ar fi formulat pretenții în temeiul art. 13, ar trebui să se aplice aceleași considerații.

În cauza *Bergmann împotriva Republicii Cehe*, 2011 (pct. 46-51), Curtea a considerat că argumentele din cauza Macready împotriva Republicii Cehe, 2010, erau valabile nu doar în contextul unei răpiri internaționale de copil, ci și în celelalte situații în care comportamentul sau inactivitatea autorităților într-o procedură se repercutează asupra vieții private sau de familie a reclamantilor.

202. Lipsa unei căi de atac interne care să permită executarea rapidă a unei decizii privind drepturile părintești a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8 în cauza *Kuppinger împotriva Germaniei*, 2015 (pct. 138-145). Procedura în discuție avea ca obiect dreptul de vizită al reclamantului față de copilul său de vârstă mică și, prin urmare, intra în categoria cauzelor a căror soluție riscă să fie determinată de durata procedurii. Or, Legea privind căile de atac, intrată în vigoare la numai un an și jumătate de la începutul procedurii privind dreptul de vizită, oferea posibilitatea unei căi de atac compensatorii care nu avea neapărat un efect suficient pentru accelerarea unei proceduri pendinte în cauze cum este aceasta. În plus, niciuna din celelalte două căi de atac invocate de guvern nu putea să fie considerată efectivă.

203. În lipsa unei căi de atac efective ca urmare a faptului că autoritățile locale nu au luat în îngrijire copii separați de părinții lor pentru suspiciuni de abuz sexual din partea partenerului mamei, Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 în cauza *T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), 2001 (pct. 109-110). În cazul producerii unui prejudiciu psihologic, ar putea exista elemente, precum cheltuielile medicale, precum și durerea și suferința intense și profunde, care se pretează la acordarea de despăgubiri pecuniare. Reclamantele, mamă și fiică, nu au avut la dispoziție niciun mijloc adecvat pentru a obține examinarea susținerilor potrivit cărora autoritatea locală a adus atingere dreptului lor la respectarea vieții lor de familie, nici posibilitatea de a obține o decizie executorie de acordare a unei despăgubiri pentru prejudiciul suferit ca urmare a acestui fapt.

A se vedea, în acest sens, cauza *D.P. și J.C. împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 136-138, în care Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 3 sau art. 8, ca urmare a lipsei unei căi de atac efective pentru a examina pretinsa omisiune a serviciilor sociale de a proteja copiii împotriva abuzurilor sexuale comise de tatăl lor vitreg.

204. Lipsa unei căi de atac efective împotriva aplicării automate a interzicerii totale și absolute a exercitării drepturilor părintești, prin efectul legii, cu titlu de pedeapsă accesorie, oricărei persoane care execută o pedeapsă cu închisoarea, în absența oricărui control exercitat de către instanțele judecătorești și fără a lua în considerare tipul infracțiunii sau interesul minorilor, a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 în cauzele *Sabou și Pîrcălab împotriva României*, 2004 (pct. 53-56) și *Lordache împotriva României*, 2008 (pct. 57-67).

3. Respectarea domiciliului

205. În cazul în care o persoană formulează o pretenție justificabilă potrivit căreia agenții ai statului în mod voluntar au distrus locuința și bunurile sale, conceptul de „cale de atac efectivă” implică, pe lângă plata unei despăgubiri acolo unde este cazul, anchete detaliate și efective care să ducă la identificarea și la pedepsirea persoanelor răspunzătoare și să includă accesul efectiv al petentului la procedura de anchetă (*Menteş și alții împotriva Turciei*, 1997, pct. 89).

206. În cauza *Menteş și alții împotriva Turciei*, 1997 (pct. 90-92), lipsa unei anchete detaliate și efective, care a zădărnicit exercitarea oricărei căi de atac efective, inclusiv o acțiune în despăgubiri pentru capetele de cerere referitoare la respectarea vieții private, a vieții de familie și a domiciliului în legătură cu incendierea caselor reclamanților de către forțele de securitate în regiunea de sud-est a Turciei, a constituit o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 8.

A se vedea, în acest sens, cauza *Nuri Kurt împotriva Turciei*, 2005, pct. 117-122, în care caracterul defectuos al anchetei privind un incendiu care a distrus case a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 din Convenție și cu art. 1 din Protocolul nr. 1.

207. În ceea ce privește strămutarea persoanelor în afara teritoriului din partea de nord a Ciprului, locul lor de domiciliu, în cauza *Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001 (pct. 193-194), nicio dispoziție nu permitea ciprioților greci să conteste excluderea lor fizică din teritoriul din nordul Ciprului. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport art. 8 din Convenție și cu art. 1 din Protocolul nr. 1.

A se vedea, în acest sens, cauzele *Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), 2015, pct. 213-215 și *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, pct. 269-274, în care Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 din Convenție și cu art. 1 din Protocolul nr. 1 în legătură cu lipsa unei căi de atac efective referitoare la pierderea bunurilor de către persoane strămutate în timpul conflictului din Nagorno-Karabah.

208. În materie de percheziții, în cauza *Posevini împotriva Bulgariei*, 2017 (pct. 83-87), Curtea a constatat că simpla posibilitate a unei proceduri disciplinare împotriva polițiștilor care au efectuat cercetări în timpul perchezițiilor efectuate la domiciliu și la un studio foto nu a constituit o cale de atac efectivă, constituind o încălcare a art. 13 în raport cu art. 8. În caz de atingere adusă dreptului la respectarea domiciliului, o cale de atac este efectivă dacă reclamantul are acces la o procedură care îi permite să conteste legalitatea perchezițiilor și ridicărilor de obiecte efectuate și de a obține reparații acolo este cazul (pct. 84).

A se vedea, în același sens, încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 în cauza *Panteleyenکو împotriva Ucrainei*, 2006, pct. 78-81, în lipsa unei căi de atac efective în urma unei percheziții în birourile unui notar în cadrul unei acțiuni penale la care s-a renunțat în faza de urmărire penală, precum și în cauza *Peev împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 70, în lipsa unei căi de atac efective în urma unei percheziții nelegale la biroul unui funcționar ulterior publicării în presă a unei scrisori în care acesta îl critica pe procurorul general.

În cauza *Keegan împotriva Regatului Unit*, 2006 (pct. 41-43), Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 având în vedere că, în cadrul unei acțiuni în despăgubiri introduse după poliția a folosit forța pentru a pătrunde într-o locuință în vederea efectuării unei percheziții, prezumtiv efectuate cu rea-credință, instanțele nu puteau să examineze chestiunile proporționalității și caracterului rezonabil, balanța înclinând în favoarea protejării poliției în astfel de cazuri. O acțiune în despăgubiri nu era disponibilă decât atunci când intenția de a produce un prejudiciu putea fi dovedită, iar neglijența imputabilă polițiștilor nu putea fi echivalată cu un act de rea-intenție.

4. Respectarea corespondenței

209. Curtea a examinat diferite aspecte privind caracterul efectiv al căilor de atac pentru pretenții legate de respectarea corespondenței.

210. Cu privire la corespondența deținuților, în cauza *Silver și alții împotriva Regatului Unit*, 1983 (pct. 114-119), Curtea a constatat că a fost încălcat și că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 8 cu privire la căile de atac efective pentru accesul la instanță în legătură cu controlarea corespondenței deținuților, interceptarea sau întârzierea scrisorilor.

Lipsa unei căi de atac care să permită unui deținut să conteste refuzul directorului centrului de arestare să expedieze corespondența sa a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 8 în cauza *Frérot împotriva Franței*, 2007 (pct. 66). Consiliul de Stat a declarat inadmisibilă cererea reclamantului având ca obiect anularea deciziei directorului penitenciarului, cu simpla motivare că era vorba despre o măsură de natură internă, care nu este supusă căilor de atac pentru abuz în serviciu. Guvernul nu a pretins că reclamantul avea la dispoziție o altă cale de atac care să întrunească cerințele de la art. 13.

211. Cu privire la corespondența unei persoane în stare de insolvență, în cauza *Bottaro împotriva Italiei*, 2003 (pct. 44-46), Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 în ceea ce privește lipsa, din dreptul intern, a unei căi de atac efective pentru a face plângere privind controlarea prelungită, peste 12 ani și 6 luni, a corespondenței unei persoane în stare de insolvență și pentru a obține reparații.

5. Azil și expulzare

212. În cauzele referitoare la expulzare, Curtea a decis că pierderea statutului de victimă în ceea ce privește susținerile referitoare la încălcarea art. 8 din Convenție deoarece reclamantul nu mai riscă expulzarea nu îl privează neapărat pe reclamant de statutul său de victimă în sensul art. 13. În cauza *De Sousa Ribeiro împotriva Franței* (MC), 2012 (pct. 86-100), Curtea, deși a hotărât că reclamantul nu mai putea fi considerat victimă în legătură cu prezumtivele încălcări ale art. 8, a considerat că plângerea a ridicat o problemă de fond și că, în circumstanțele speciale ale cauzei, reclamantul era în continuare victima prezumtivei încălcări a art. 13 coroborat cu art. 8, și anume lipsa unor căi de atac efective pentru a susține temeinicia capătului de cerere întemeiat pe art. 8, îndepărtarea sa fiind în desfășurare. Prin urmare, Curtea a respins excepția preliminară a Guvernului întemeiată pe pierderea statutului de victimă al reclamantului în sensul art. 34 din Convenție.

213. În cazul cererilor referitoare la azil și imigrație, Curtea se dedică și se limitează, cu respectarea principiului subsidiarității, la a evalua caracterul efectiv al procedurilor naționale și a se asigura că aceste proceduri funcționează respectând drepturile omului [*De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), 2012, pct. 84].

214. În cauza *B.A.C. împotriva Greciei*, 2016 (pct. 37-47), Curtea a constatat că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 8 în legătură cu omisiunea ministrului Ordinii Publice să soluționeze, timp de 12 ani, cererea de azil a reclamantului, deși Comisia consultativă de azil emisese un aviz favorabil, iar instanțele judecătorești elene, inclusiv Curtea de Casație, respinseseră o cerere de extrădare formulată de autoritățile turce.

215. În cazul măsurilor de îndepărtare a străinilor, contestate pe baza unei pretinse încălcări a vieții private și de familie, caracterul efectiv nu impune ca persoanele în cauză să dispună de o cale de atac de drept cu efect suspensiv. Nu este mai puțin adevărat că, în materie de imigrație, în cazul în care există o pretenție justificabilă potrivit căreia o expulzare riscă să aducă atingere dreptului străinului la respectarea vieții sale private și de familie, art. 13 coroborat cu art. 8 impune ca statul să ofere persoanei în cauză o posibilitate efectivă de a contesta decizia de expulzare sau de neacordare a unui

permis de ședere și de a obține o examinare, care este suficient de detaliată și care oferă garanții procedurale corespunzătoare pentru chestiunile relevante, de către o instanță națională competentă care oferă garanții suficiente de independență și de imparțialitate [*Al-Nashif împotriva Bulgariei*, 2002, pct. 133; *M. și alții împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 122-133; *De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), 2012, pct. 83]. Fără a aduce atingere caracterului suspensiv sau nu al căilor de atac, caracterul efectiv impune, pentru a evita orice risc de decizie arbitrară, ca intervenția judecătorească sau a „instanței naționale” să fie reală (ibidem, pct.93).

216. În cazul în care se ridică problema securității naționale, se pot justifica anumite restrângeri ale tipului de căi de atac disponibile, dar calea de atac trebuie să fie efectivă, în practică, dar și în drept. Chiar dacă se pot impune restricții procedurale pentru apărarea securității naționale și chiar dacă o instanță independentă poate fi obligată să acorde o largă marjă de apreciere puterii executive în materie de securitate națională, acest fapt nu poate justifica excluderea oricărei căi de atac întrucât puterea executivă decide să invoce această chestiune. Instanța de apel independentă trebuie să fie informată cu privire la motivele expulzării, chiar dacă acestea nu sunt accesibile publicului, și trebuie să aibă competența de a respinge afirmația puterii executive referitoare la existența unui pericol pentru securitatea națională atunci când o consideră arbitrară sau abuzivă. Trebuie, de asemenea, să existe o oarecare formă de procedură contradictorie, asigurată, după caz, prin prezența unui reprezentant care beneficiază de un certificat de securitate. În plus, este necesar să se analizeze problema respectării vieții de familie și să se verifice dacă se atinge un echilibru just între interesul public și drepturile persoanei în cauză (*Al-Nashif împotriva Bulgariei*, 2002, pct. 137).

217. În cauza *Al-Nashif împotriva Bulgariei*, 2002 (pct. 134-138), Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 în lipsa unei căi de atac efective împotriva expulzării pentru motive de securitate națională, deoarece instanțele nu aveau competența să pună în discuție caracterul real al preocupărilor în materie de securitate națională.

A se vedea, în acest sens, cauza *Musa și alții împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 70-73, în care Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 8 cu privire la imposibilitatea de a obține un control judecătoresc al unei hotărâri de anulare a unui permis de ședere din motive de securitate națională.

218. În cauza *M. și alții împotriva Bulgariei*, nr. 2011 (pct. 124 124-125), Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 3 și art. 8 în lipsa unei căi de atac efective în fața Curții Supreme Administrative, care deși a admis aparent că primul reclamant risca să fie supus unor rele tratamente sau executat dacă era trimis în Afganistan, i-a impus acestuia obligația de a dovedi că riscul venea din partea autorităților afgane și că acestea nu garantau siguranța acestuia (a se vedea, de asemenea, *pct. 125* din prezentul ghid, cu privire la capătul de cerere al reclamantului întemeiat pe art. 3).

219. În cauza *De Sousa Ribeiro împotriva Franței* (MC), 2012 (pct. 86-100), lipsa unei căi de atac efective împotriva escortării până la frontieră prin Brazilia, executată în decurs de 50 de minute după sesizarea unei instanțe cu o cerere de suspendare a măsurii, a determinat Curtea să constate încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8. Efectul practic al grabei cu care măsura a fost pusă în aplicare a fost acela că au devenit nefuncționale și așadar indisponibile căile de atac existente. În al doilea rând, indiferent de motivul lipsei de legalitate a situației reclamantului în momentul interpelării sale, din data expulzării respectivului, autoritățile franceze erau în posesia unor elemente prin care se urmărea să se demonstreze că expulzarea reclamantului nu era prevăzută de lege și că putea așadar să constituie o ingerință ilegală. În plus, situarea geografică a Guyanei și presiunea migratorie puternică cu care se confruntau, precum și riscul de obstrucționare a instanțelor ce puteau avea consecințe contrare bunei administrări a justiției, nu justificau regimul de excepție prevăzut de legislație, precum și funcționarea sa. Lipsa unor căi de atac efective în momentul escortării la frontieră nu a putut fi reparată prin acordarea ulterioară a unui permis de ședere.

220. În cauza *Abuhmaid împotriva Ucrainei*, 2017 (pct. 119-126), Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 8 cu privire la incertitudinea legată de îndreptarea statutului de imigrat în Ucraina a unui bărbat care era titularul unui pașaport eliberat de Autoritatea Palestiniană. Problemele incertitudinii legate de șederea reclamantului în Ucraina și de imposibilitatea sa de a-și îndrepta situația în această țară nu au fost rezolvate prin respingerea expulzării sale forțate și nu se știa realmente dacă acestea ar putea efectiv să fie rezolvate prin intermediul procedurilor prevăzute de legea privind imigrația. Or, reclamantul având încă acces la diferitele proceduri interne prin intermediul cărora putea obține îndreptarea șederii sale și a situației sale în Ucraina, nu se putea spune că statul pârât nu își îndeplinise obligația pozitivă de a pune la dispoziție o procedură efectivă și accesibilă, sau o combinație de proceduri, care să îi permită să obțină soluționarea problemei prelungirii șederii sale și a situației sale.

H. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 9¹⁴

Art. 9 din Convenție – Libertatea de gândire, de conștiință și de religie

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Libertatea de religie (9-1) – A-și manifesta religia sau convingerea (9-1)

221. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 9 în câteva cauze.

222. Cu toate acestea, acolo unde a hotărât că a fost încălcat art. 9 sub aspect procedural, Curtea poate considera că nu este necesar să examineze separat capătul de cerere întemeiat pe art. 13 (*Membrii Congregației Martorii lui Iehova din Gldani și alții împotriva Georgiei*, 2007, pct. 137).

223. În cauzele *Efstratiou împotriva Greciei* 1996 (pct. 48-50) și *Valsamis împotriva Greciei* 1996 (pct. 47-49), Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 9 din Convenție și art. 2 din Protocolul nr. 1 în lipsa unei căi de atac efective pentru a expune capetele de cerere legate de o zi de suspendare a cursurilor unei eleve pentru neparticiparea sa la o paradă școlară pe motivul convingerilor religioase ale părinților săi, martori ai lui Iehova. Reclamanții nu puteau să obțină o hotărâre judecătorească de constatare a nelegalității măsurii disciplinare de suspendare, prealabilă introducerii unei cereri de reparație. Acțiunile în despăgubiri nu le erau așadar de niciun folos. În ceea ce privește celelalte căi de atac invocate, Guvernul nu a citat niciun caz de aplicare similară acestei spețe; caracterul lor efectiv nu era așadar stabilit.

224. În cauza *Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei* (MC), 2000 (pct. 97-104), lipsa unei căi de atac efective pentru a face plângere privind lipsa de temei legal a recunoașterii alegerii unui lider religios a constituit o încălcare a art. 13 în raport cu art. 9. Curtea a precizat că art. 13 nu poate fi interpretat ca impunând posibilitatea, pentru orice credincios, de a iniția în nume propriu o procedură formală

¹⁴ . A se vedea [Ghid privind art. 9 din Convenție](#) (Libertatea de gândire, de conștiință și de religie).

pentru a contesta o decizie privind înregistrarea liderilor cultului său religios; o astfel de persoană își poate proteja interesele sale în această privință adresându-se liderilor săi și susținând orice acțiune în justiție pe care aceștia ar putea să o intenteze. Statul își poate îndeplini obligația punând la dispoziție căi de atac care sunt accesibile doar reprezentanților cultului. Întrucât Curtea Supremă a reținut cauza spre judecare, reprezentantul cultului religios a avut acces la o cale de atac în instanță. Însă această instanță a refuzat examinarea pe fond, considerând că Consiliul de Miniștri beneficiază de o putere discreționară nelimitată; prin urmare, prima cale de atac nu era efectivă. Nu erau nici celelalte două căi de atac, Consiliul de Miniștri refuzând să se conformeze hotărârilor pronunțate de Curtea Supremă. În plus, Guvernul nu a precizat în ce mod o procedură penală ar fi putut duce la o examinare pe fond a pretențiilor reclamantilor și nu a menționat nicio altă cale de atac.

225. În cauza *Mitropolia Basarabiei și alții împotriva Moldovei*, 2001 (pct. 137-139), Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 9 cu privire la lipsa unor căi de atac efective împotriva refuzării de către autorități a recunoașterii oficiale a unei biserici. Curtea Supremă de Justiție nu a răspuns la capetele de cerere principale formulate de reclamanti, și anume dorința lor de a se întruni și de a-și manifesta religia în colectiv în cadrul unei biserici separate de Mitropolia Moldovei și de a beneficia de dreptul la o instanță pentru a-și apăra drepturile și a-și proteja bunurile, dat fiind că numai cultele recunoscute de stat beneficia de protecție legală. Prin urmare, nefiind recunoscută de stat, Mitropolia Basarabiei nu avea ce drepturi să invoce în fața Curții Supreme de Justiție. Prin urmare, acțiunea în fața Curții Supreme de Justiție, întemeiată pe Codul de procedură civilă, nu era efectivă. Pe de altă parte, Legea cultelor religioase din 1992 nu cuprindea nicio dispoziție specifică pentru reglementarea procedurii de recunoaștere și stabilirea căilor de atac disponibile în caz de litigiu. Prin urmare, reclamantii nu erau în măsură să obțină reparații, în fața unei instanțe naționale, pentru capătul lor de cerere privind dreptul lor la libertatea de religie.

I. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 10

Art. 10 din Convenție – Libertatea de exprimare

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Libertatea de exprimare (10-1)

226. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 10 în diferite cauze.

227. Cu toate acestea, acolo unde a hotărât că a fost încălcat art. 10 sub aspect procedural, Curtea poate să considere că nu este necesar să examineze separat capătul de cerere întemeiat pe

art. 13 coroborat cu art. 10 [*Zarakolu și Belge Uluslararası Yayıncılık İmpotriva Turciei*, 2004, pct. 45; *Bucur și Toma împotriva României*, 2013, pct. 170; *Karácsony și alții împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 174].

228. În cauza *Wille împotriva Liechtensteinului* (MC), 1999 (pct. 76-78), inexistența în jurisprudența Curții Constituționale a unei decizii de constatare a admisibilității unei căi de atac îndreptate împotriva prințului în contestarea reacției sale de renunțare la numirea reclamantului în orice funcție publică, în urma opiniei exprimate de acesta din urmă în cadrul unei conferințe, a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 10.
229. În cauza *Lindberg împotriva Suediei* (dec.), 2004, având ca obiect recunoașterea și executarea de către instanțele suedeze a unei hotărâri judecătorești pronunțate în Norvegia prin care se limita libertatea de exprimare a unui inspector de vânătoare de foci, Curtea s-a pronunțat în sensul inadmisibilității cererii în raport cu art. 13 coroborat cu art. 10 ca vădit nefondată. Este îndoielnic faptul că se putea considera că reclamantul a formulat o pretenție justificabilă în sensul art. 13, întrucât existența unei astfel de pretenții trebuie apreciată în raport cu procedura de executare din Suedia, nu cu procedura principală din Norvegia, în care persoana în cauză invocase o încălcare a libertății sale de exprimare (reclamantul depusese anterior o cerere împotriva Norvegiei, pe care Comisia Europeană o respinsese ca tardivă). Chiar presupunând că art. 13 este aplicabil, niciun motiv imperativ nu se opunea executării hotărârii pronunțate în Norvegia. Fondul pretenției reclamantului împotriva executării a fost examinat de instanțele suedeze în trei grade de jurisdicție și la un nivel suficient pentru a-i oferi o cale de atac efectivă în sensul art. 13.
230. În cauza *Peev împotriva Bulgariei*, 2007 (pct. 71-73), Curtea a constatat că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 10, ca urmare a lipsei unei căi de atac efective care i-ar fi permis reclamantului, funcționar, să susțină în esență pretențiile sale întemeiate pe pretinsa încălcare a libertății sale de exprimare ca urmare a concedierii sale abuzive după percheziționarea biroului său, aparent dispusă ca represalii pentru publicarea în presă a unei scrisori în care îl critica pe procurorul general.
231. În cauza *Krasuski împotriva Poloniei*, 2008 (pct. 114-123), Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 10 în lipsa caracterului efectiv al căii de atac în fața Consiliului Superior al Magistraturii pentru a contesta sancțiunea penală și revocarea unui magistrat pentru abuz în serviciu și insultă față de forțele armate. Imparțialitatea Consiliului Superior al Magistraturii, în secțiile sale pentru soluționarea contestației reclamantului, era în mod serios sub semnul întrebării, cu atât mai mult cu cât regulamentul intern al Consiliului nu prevedea nicio măsură care să garanteze imparțialitatea membrilor săi reuniți în cadrul Comitetului de examinare a contestațiilor. Membrii Consiliului care au deliberat în cadrul contestației reclamantului erau în mod obligatoriu aceiași care au participat la deliberări pentru pronunțarea sancțiunii contestate. Iar decizia de revocare a fost examinată de un comitet de examinare de apel compus din nouă membri, dintre care patru au făcut parte din Consiliul care o pronunțase.
232. În cauza *Kenedi împotriva Ungariei*, 2006 (pct. 48), opoziția autorităților față de executarea drepturilor reclamantului legate de libertatea sa de exprimare a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 10. Organele statului membru pârât s-au opus categoric încercărilor legale ale reclamantului de a garanta, așa cum a fost acordată de instanțele naționale, executarea unei hotărâri judecătorești care obliga autoritățile să ofere acces liber la documente referitoare la fostele servicii de securitate ale statului. Prin urmare, acesta nu a putut să publice un studiu obiectiv privind funcționarea serviciului de securitate al statului.

J. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 11¹⁵

Art. 11 din Convenție – Libertatea de întrunire și de asociere

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranță publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Libertatea de întrunire pașnică (11-1) – Libertatea de asociere (11-1)

233. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 11 în diferite cauze.

234. Cu toate acestea, în cazul în care a constatat încălcarea art. 11 sub aspect procedural, Curtea poate să considere că nu este necesar să examineze separat capătul de cerere întemeiat pe art. 13 coroborat cu art. 11 (*Young, James și Webster împotriva Regatului Unit*, raportul Comisiei, 1979, pct. 67; *Tüm Haber Sen și Çınar împotriva Turciei*, 2006, pct. 41-42; *Ekşi și Ocak împotriva Turciei*, 2010, pct. 38; *Chernega și alții împotriva Ucrainei*, 2019, pct. 285).

235. Cu privire la căile de atac efective pentru capetele de cerere referitoare la libertatea de întrunire pașnică, Curtea consideră că, având în vedere natura dezbaterii democratice, momentul în care are loc o adunare publică pentru a exprima anumite opinii poate fi esențial pentru ecoul său politic și social. Prin urmare, deși autoritățile publice pot, în anumite circumstanțe, să interzică desfășurarea unei demonstrații, cu condiția ca decizia acestora să fie compatibilă cu cerințele de la art. 11 din Convenție, aceste autorități nu pot să modifice data programată de organizatori. O adunare publică desfășurată într-un moment în care problema de societate în discuție nu mai este actuală sau importantă în cadrul unei dezbateri politice sau sociale riscă să aibă un ecou mult mai redus. Dacă nu poate fi exercitată la momentul potrivit, libertatea de întrunire riscă să fie golită de orice sens. De asemenea, pentru exercitarea efectivă a libertății de întrunire, este important ca legislația aplicabilă să prevadă termene rezonabile în care autoritățile publice vor trebui să se pronunțe cu privire la chestiunile care le sunt sesizate (*Bączkowski și alții împotriva Poloniei*, 2007, pct. 82-83).

236. În cauza *Bączkowski și alții împotriva Poloniei*, 2007 (pct. 83-84), Curtea a constatat că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 11 din cauza anulării tardive, ulterior datei la care urmau să aibă loc manifestații și întruniri împotriva homofobiei, a unei decizii de interzicere în mod ilegal a acestora. De asemenea, noțiunea de cale de atac efectivă implica pentru reclamantți posibilitatea de a obține o decizie înainte de data evenimentelor programate. Părțile în cauză au respectat legislația relevantă, care impunea celor care doresc să organizeze o manifestație să depună o declarație la autoritatea locală cu cel puțin 3 zile înainte de data prevăzută. Însă nicio dispoziție nu obliga autoritățile să emită o decizie definitivă înainte de desfășurarea evenimentelor. Curtea nu a ajuns la convingerea potrivit

¹⁵ . A se vedea [Ghid privind art. 11 din Convenție](#) (Libertatea de întrunire și de asociere).

căreia căile de atac disponibile, pe care părțile în cauză le puteau exercita *a posteriori*, le-ar fi putut oferi reclamanzilor o reparație corespunzătoare.

237. Lipsa unei căi de atac *a priori* pentru a examina refuzurile repetate ale autorităților de a autoriza marșuri „Gay Pride” (*Alekseiev împotriva Rusiei*, 2010, pct. 97-100) sau pentru a putea obține o hotărâre judecătorească executorie cu privire la refuzul autorităților de a aproba locul, data și ora unei adunări publice sau formatele acesteia înainte de data prevăzută (*Lashmankin și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 342-361), a constituit o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 11.

Legislația rusă impunea organizatorilor de evenimente publice termene de declarare a proiectelor lor de manifestații. În schimb, niciun termen nu obliga autoritățile să emită decizia definitivă înainte de data prevăzută a evenimentului public. Calea de atac pe care o puteau exercita organizatorii de manifestații publice, fiind o cale de atac *a posteriori*, nu era de natură să constituie o reparație corespunzătoare a pretinselor încălcări ale Convenției. În plus, în cauza *Lashmankin și alții împotriva Rusiei*, 2017 (pct. 360), controlul judecătoresc se limita la examinarea legalității propunerii de modificare a locului, datei și orei sau formatei unei manifestații publice, iar instanțele, care nu erau obligate prin lege să abordeze chestiunea proporționalității, nu exercitau acest control nici în practică.

238. Cu privire la căile de atac efective pentru capete de cerere referitoare la libertatea de asociere, în cauza *Metin Turan împotriva Turciei*, 2006 (pct. 36-38), inexistența unei căi de atac în fața unei instanțe naționale pentru a putea contesta o decizie de transfer al unui funcționar într-un oraș situat într-o altă regiune, din cauza apartenenței la un sindicat legal întemeiat, solicitată de prefectul regiunii aflate în stare de urgență, a constituit o încălcare a art. 13 în raport cu art. 11. Față de prerogativele extinse ale prefectului regiunii aflate în stare de urgență, lipsa unui control judecătoresc în materie de transfer nu oferea garanții suficiente pentru a evita eventuale abuzuri sau pur și simplu a permite să se controleze legalitatea deciziilor adoptate astfel. Calea de atac necesară nu era efectivă în drept și în practică.

239. În cauzele *Karaçay împotriva Turciei*, 2007 (pct. 44-45) și *Kaya și Seyhan împotriva Turciei*, 2009 (pct. -42), lipsa unei căi de atac efective pentru a contesta un avertisment primit de membrii unui sindicat ca urmare a participării lor la o zi de acțiune de protest a fost considerată de Curte o încălcare a art. 13 în raport cu art. 11. Lipsa unei căi de atac efective în fața unei instanțe naționale în cazul unei sancțiuni disciplinare cu avertisment priva persoana în cauză de orice garanție pentru evitarea eventualelor abuzuri sau pur și simplu pentru controlarea legalității unei astfel de măsuri disciplinare. Situația a fost identică în cauza *Doğan Altun împotriva Turciei*, 2015 (pct. 58-60), având ca obiect lipsa unei căi de atac efective împotriva unui avertisment aplicat pentru organizarea unei acțiuni sindicale în afara orelor de lucru la locul de muncă. Singura cale de atac disponibilă împotriva sancțiunii disciplinare cu avertisment era o cale de atac administrativă în fața comisiei de disciplină.

K. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 12

Art. 12 din Convenție – Dreptul la căsătorie

„Începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Bărbatul și femeia (12) – A se căsători (12)

240. Curtea a examinat, în două cauze, chestiunea căilor de atac efective pentru a examina refuzul de a-i acorda unui deținut permisiunea de a se căsători și de a obține o reparație corespunzătoare.

241. În cauza *Frasik împotriva Poloniei*, 2010 (pct. 104), lipsa oricărei proceduri prin care deținutul ar fi putut să conteste în mod efectiv decizia de neacordare a dreptului de a se căsători în detenție a constituit o încălcare a art. 13 în raport cu art. 12.

242. În cauza *Jaremowicz împotriva Poloniei*, 2010 (pct. 70-71), Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 12 în legătură cu lipsa unei reparații corespunzătoare pentru refuzul de a-i acorda unui deținut permisiunea să se căsătorească în penitenciar. Reclamantul a putut să conteste refuzul inițial în fața instanței penitenciare. Cu toate acestea, procedura a durat aproximativ 5 luni și încă nu adoptase o decizie privind apelul său la data la care administrația penitenciarului a revenit în cele din urmă asupra deciziei inițiale. În consecință, procedura nu i-a oferit reclamantului o reparație corespunzătoare, respectiv o decizie rapidă privind substanța capătului de cerere întemeiat pe art. 12. De asemenea, acordarea cu întârziere a autorizației de căsătorie nu a constituit o reparație conformă prevederilor acestei dispoziții.

L. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 34¹⁶

Art. 34 din Convenție – Cereri individuale

„Curtea poate fi sesizată printr-o cerere de către orice persoană fizică, orice organizație neguvernamentală sau de orice grup de particulari care se pretinde victimă a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în convenție sau în protocoalele sale. Înaltele părți contractante se angajează să nu împiedice prin nici o măsură exercițiul eficace al acestui drept.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Cale de atac (34) – Stat pârât (34) – Persoană fizică (34) – Organizație neguvernamentală (34) – Grup de particulari (34) – Victimă (34) – *Actio popularis* (34) – *Locus standi* (34) – Împiedicarea exercițiului dreptului la o cale de atac (34)

243. Curtea a hotărât într-o cauză că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 34.

244. În cauza *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010 (pct. 162-166), autoritățile statului contractant nu au făcut tot ce era în mod rezonabil în puterea lor pentru a respecta măsura provizorie pe care Curtea le-a indicat-o în temeiul art. 39 din Regulamentul său. Predarea de deținuți autorităților irakiene, deși aceștia riscau să li se aplice pedeapsa capitală, înainte ca acțiunea lor în justiție să fi putut fi examinată, i-a expus pe reclamantii unui risc serios de prejudiciu grav și ireparabil. Această situație a avut ca efect privarea de orice eficacitate, în mod nejustificabil, a oricărei căi de atac în fața Camerei Lorzilor. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 34.

¹⁶ . A se vedea [Ghid practic cu privire la admisibilitate](#), pentru art. 34 și art. 35 din Convenție.

M. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1¹⁷

Art. 1 din Protocolul nr. 1 – Protecția proprietății

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Protecția proprietății (P1-1) – Bunuri (P1-1-1) – Respectarea bunurilor (P1-1-1) – Ingerință (P1-1-1) – Privare de proprietate (P1-1-1) – Principii generale ale dreptului internațional (P1-1-1) – A reglementa folosința bunurilor (P1-1-2) – Interesul general (P1-1-2) – A asigura plata impozitelor (P1-1-2) – A asigura plata contribuțiilor sau amenzilor (P1-1-2) – Obligații pozitive (P1-1) – Asigură plata contribuțiilor sau amenzilor (P1-1-2)

245. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1 în diferite cauze.

246. Cu toate acestea, acolo unde a hotărât că a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 sub aspect procedural, Curtea poate să considere că nu este necesar să examineze separat capătul de cerere întemeiat pe art. 13 coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 (*Velikovi și alții împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 251-252; *Džinić împotriva Croației*, 2016, pct. 82).

247. Curtea a declarat că există o diferență de natură a intereselor protejate de art. 13 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1: primul acordă o garanție procedurală, și anume „dreptul la o cale de atac efectivă”, în timp ce cerința procedurală inerentă celui de al doilea merge mână în mână cu obiectivul mai larg constând în a asigura dreptul la respectarea bunurilor. Având în vedere diferența dintre obiectivul vizat de garanțiile respective ale acestor două articole, Curtea a decis că era necesar să examineze o aceeași serie de fapte din perspectiva celor două articole [*Iatridis împotriva Greciei* (MC), 1999, pct. 65].

248. Cu privire la restituirea bunurilor imobile sau despăgubirea pentru pierderea acestora, lipsa unei căi de atac efective pentru a supune examinării refuzul autorităților de a restitui locatarului un cinematograf în aer liber după anularea ordinului de evacuare a constituit o încălcare a art. 13 în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1 în cauza *Iatridis împotriva Greciei* (MC), 1999 (pct. 65-66). Reclamantul avea la dispoziție o acțiune în anularea ordinului de evacuare a cinematografului; acesta a făcut uz de aceasta cu succes, dar, având în vedere refuzul ministrului Finanțelor de a se conforma hotărârii pronunțate de tribunalul de mare instanță, acțiunea respectivă nu putea să fie considerată „efectivă”.

249. În cauza *Vasilev și Doycheva împotriva Bulgariei*, 2012 (pct. 58-61), lipsa unei căi de atac efective pentru a face plângere privind lipsa de acțiune din partea autorităților pentru restituirea terenurilor agricole colectivizate de regimul comunist a constituit o încălcare a art. 13 în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1. Dispozițiile Codului de procedură administrativă prevedeau o cale de atac care putea accelera mersul proceselor administrative. Aceste dispoziții intraseră în vigoare în martie 2007 și, la acea dată, procedura de restituire inițiată de reclamanti acumulasă deja o întârziere

¹⁷ . A se vedea [Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1](#): protecția proprietății.

considerabilă, de mai mulți ani. În plus, Guvernul nu a prezentat nicio hotărâre a instanțelor naționale care să permită să se concluzioneze că aceste dispoziții ar fi aplicabile și efective în cadrul procesului de restituire a terenurilor agricole și în situația specifică a reclamanților.

250. În cauza *Driza împotriva Albaniei*, 2007 (pct. 115-120), imposibilitatea de a obține executarea unei hotărâri judecătorești prin care se acordau despăgubiri în legătură cu nelegalitatea naționalizării bunurilor părinților în absența unei proceduri corespunzătoare și a unui cadru legal a constituit o încălcare a art. 13 în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1. Guvernul a omis în special să instituie organe competente pentru evaluarea bunurilor care nu puteau fi restituite și să prezinte planuri în acest sens. În plus, era puțin probabil că va institui în viitorul apropiat sau suficient de rapid o procedură de natură să permită soluționarea litigiului având ca obiect drepturile reclamanților.

251. În cauzele *Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), 2015 (pct. 213-215) și *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015 (pct. 269-274), lipsa unei căi de atac efective în ceea ce privește pierderea domiciliului și bunurilor de către persoane strămutate în timpul conflictului din Nagorno-Karabakh și imposibilitatea acestora de a avea acces la aceasta a constituit o încălcare a art. 13 în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1 și art. 8 din Convenție.

252. În cauza *Edward și Cynthia Zammit Maempel împotriva Maltei*, 2019 (pct. 70-86), Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1, considerând că, deși procedura de recurs constituțional era efectivă în teorie, aceasta nu permitea, în practică, obținerea reparării prejudiciului cauzat prin ordinele de confiscare de bunuri imobile care, deși erau legale și urmăreau scopuri legitime, le-au creat reclamanților o povară individuală excesivă. Curtea Constituțională a constatat încălcarea și le-a acordat reclamanților despăgubiri pentru prejudiciul moral, dar nu le-a acordat nicio sumă pentru prejudiciul material și nu a anulat ordonanța de expropriere forțată și de evacuare a locatarilor, considerând că persoanele în cauză erau cele care trebuiau să inițieze o procedură în acest scop. Astfel, chiar presupunând că fiecare dintre căile de atac invocate de Guvern să fi putut aduce reparația corespunzătoare, și ținând seama de faptul că deja instanțele constituționale au avut nevoie de mai mult de 5 ani (în două grade de jurisdicție) ca să soluționeze capetele de cerere formulate de reclamanți, se putea considera în mod rezonabil că vor fi necesari alți 5 ani (și două grade de jurisdicție) pentru ca instanțele civile să soluționeze restul capetelor de cerere. Nu se poate cere unui reclamant care a suferit o încălcare de lungă durată să exercite o nouă cale de atac pentru a obține repararea prejudiciului său. În plus, inițierea mai multor proceduri succesive i-ar fi obligat pe reclamanți să suporte cheltuieli de judecată suplimentare.

253. În cauza *Marshall și alții împotriva Maltei**, 2020 (pct. 70-81), Curtea a concluzionat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 întrucât procedura contenciosului constituțional efectiv în teorie, nu exista în practică cu privire la capete de cerere justificabile referitoare la legislația chiriilor care impunea o sarcină individuală excesivă reclamanților ținând cont de diferența flagrantă dintre prețul încasat al chiriei și valoarea locativă a bunului imobil pe piață. De fapt, consecventă practicii sale, Curtea Constituțională a considerat că nu era competenă să dispună evacuarea unui locatar. Printre altele, aceasta a estimat că dispoziția Codului civil modificată în 2009 care permitea proprietarilor să-și recupereze imobilele nu se putea aplica decât la finalul perioadei de tranziție care lua sfârșit în 2028. Aceasta a stabilit totuși că legislația în litigiu cu privire la încadrarea chiriilor nu se putea aplica cu privire la ocuparea imobilelor respective. Or, în lipsa unei compensații cu titlul chiriilor viitoare până în 2028, singura măsură aptă să repare în mod prompt și adecvat prejudiciul cauzat reclamanților din această cauză era evacuarea locatarilor. Între timp, nicio procedură de evacuare nu a fost inițiată (sau finalizată) iar locatarii nu părăsiseră imobilul din proprie inițiativă. Inacțiunea celor două părți s-a tradus așadar printr-un *statu quo* de la momentul hotărârii pronunțate de Curtea Constituțională datând de mai mult de trei ani. Cu toate acestea, puține elemente puteau să justifice decizia de a întârzia acordarea unei reparații în cauză, întrucât : i) în mod contrar cauzelor similare unde ingerința era justificată de scopul legitim care constituia nevoia de a pune la dispoziție locuințe

sociale, ingerința constatată în prezenta cauză era în favoarea unei bănci, entitate comercială ; ii) în stadiul actual al legislației, banca ar pierde în orice stadiu al cauzei orice drept de a fi protejată de legea în chestiune și ar trebui să evacueze imobilul la finalul închirierii, în 2028. În plus, reparația financiară acordată reclamantilor nu era adecvată . Curtea își exprimă preocuparea cu privire la faptul că adesea instanțele malteze i) pierdeau din vedere obiectivul reparației prejudiciului material prin care să repună reclamantul într-o situație echivalentă celei în care se găsea dacă încălcarea nu ar fi avut loc; ii) nu însoțeau menționatele reparații cu sume acordate cu titlu de prejudiciu moral suferit și/sau nu dispuneau plata cheltuielilor de judecată .

254. Cu privire la acordarea de despăgubiri în urma dezastrelor, în cauza *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004 (pct. 156-157), reclamantul a fost pus în imposibilitatea exercitării unei căi de atac efective care i-ar fi permis să invoce încălcarea dreptului său în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1 în legătură cu faptul că decizia privind despăgubirea destinată să compenseze distrugerea casei sale din cauza autorităților publice, și anume explozia unui sit industrial public, a fost emisă după mult timp, iar suma acordată nu a fost plătită niciodată. De asemenea, beneficiile care i-au fost acordate reclamantului sub forma unei locuințe alternative s-au dovedit incapabile să îl priveze pe acesta de statutul de victimă a unei pretense încălcări a art. 1 din Protocolul nr. 1, și cu atât mai mult nu îl pot priva de dreptul său de a dispune de o cale de atac efectivă pentru a obține repararea respectivei încălcări. Curtea a considerat așadar că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1.

255. În cauza *Boudaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008 (pct. 196-198), CEDO a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1, întrucât refuzul instanțelor de a acorda reclamantilor despăgubiri pentru partea din prejudiciu care nu era acoperită de prestațiile primite de aceștia cu titlu de victime ale unui dezastru natural nu putea fi considerat nerezonabil sau arbitrar. Reclamantii au avut posibilitatea să intenteze la instanțele competente o acțiune în despăgubiri. Neacordarea unei despăgubiri s-a bazat pe faptul că reclamantilor li s-a acordat o locuință alternativă și o sumă de bani, în lipsa oricărui element care să fi permis stabilirea răspunderii civile a statului în ceea ce privește diferența dintre despăgubirea acordată și pierderile suferite concret. Pe de altă parte, nu ar fi indicat să i se impună statului o obligație absolută de a evalua prejudiciul material și de a-și asuma răspunderea civilă în condițiile în care acesta pusese în aplicare planul de salvare de urgență pentru victimele daunelor materiale cauzate de alunecări de teren.

256. În cauza *Nuri Kurt împotriva Turciei*, 2005 (pct. 118-122), caracterul necorespunzător al anchetei privind un incendiu care a distrus câteva case a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 8 din Convenție și cu art. 1 din Protocolul nr. 1. Existau lacune grave în ancheta efectuată de autorități, în special faptul de a însărcina un jandarm să ancheteze activitățile altor jandarmi, precum și alte aspecte care au pus serios sub semnul întrebării credibilitatea anchetei, care nu a fost nici detaliată, nici efectivă.

257. Cu privire la plata unei creanțe, în cauza *Saggio împotriva Italiei*, 2001 (pct. 42-44), Curtea a constatat încălcarea art. 13 în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1, dat fiind că, în urma deschiderii procedurii de administrare extraordinară față de societatea care nu și-a plătit salariatul timp de aproximativ 6 luni, acesta din urmă, timp de aproximativ 4 ani și 2 luni, nu a putut să sesizeze nicio autoritate pentru a revendica dreptul de a-și recupera creanțele sau pentru a contesta actele administratorului judiciar și nu dispunea de niciun alt mijloc efectiv pentru a solicita examinarea dosarului. Normele privind procedura de administrare extraordinară, cumulate cu lunga durată a verificării situației creanțelor, au îngreunat în mod nejustificat dreptul persoanei în discuție de a dispune de o cale de atac efectivă.

N. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1¹⁸

Art. 2 din Protocolul nr. 1 - Dreptul la instruire

„Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Dreptul la instruire (P1-2) – Respectarea convingerilor religioase ale părinților (P1-2) – Respectarea convingerilor filozofice ale părinților (P1-2)

258. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 2 din Protocolul nr. 1 în diferite cauze.

259. În cauza *Olsson împotriva Suediei (nr. 1)*, 1988 (pct. 98), CEDO a constatat că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 2 din Protocolul nr. 1 deoarece reclamantii aveau la dispoziție diferite căi de atac efective împotriva încălcării Protocolului care ar decurge din faptul de a oferi o educație religioasă unuia din copiii luați în îngrijire de către autoritatea publică. Pe lângă posibilitatea de a sesiza prefectura, un părinte putea, după intrarea în vigoare a Legii din 1980, să atace în fața Tribunalul Administrativ Departamental o decizie de plasament adoptată de un consiliu social. Înainte și după această perioadă, chestiunea formării religioase a unui copil putea fi sesizată, și apoi examinată, în cadrul unei cereri de preluare în îngrijire.

260. În cauzele *Efstratiou împotriva Greciei* 1996 (pct. 48-50) și *Valsamis împotriva Greciei* 1996 (pct. 47-49), Curtea a constatat încălcarea art. 13 coroborat cu art. 2 din Convenție și art. 9 din Protocolul nr. 1 în lipsa unei căi de atac efective pentru a expune capetele de cerere legate de o zi de suspendare a cursurilor unei eleve pentru neparticiparea sa la o paradă școlară pe motivul convingerilor religioase ale părinților săi, martori ai lui Iehova. Reclamantii nu puteau să obțină o hotărâre judecătorească de constatare a nelegalității măsurii disciplinare de suspendare, prealabilă introducerii unei cereri de reparație. Acțiunile în despăgubiri nu le erau așadar de niciun folos. În ceea ce privește celelalte căi de atac invocate, întrucât Guvernul nu a citat niciun caz de aplicare similară acestei spețe, caracterul lor efectiv nu era așadar stabilit.

261. În cauza *Sampanis și alții împotriva Greciei*, 2008 (pct. 58-59), Guvernul nu a menționat nicio cale de atac efectivă pentru a obține o reparație pentru pretinsa omisiune a administrației de a proceda la înregistrarea copiilor de etnie rromă neînscșiși la școală. În consecință, a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 14 din Convenție coroborat cu art. 2 din Protocolul nr. 1.

¹⁸ . A se vedea [Ghid privind art. 2 din Protocolul nr. 1](#) (Dreptul la instruire).

O. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1¹⁹

Art. 3 din Protocolul nr. 1 – Dreptul la alegeri libere

„Înaltele Părți contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Dreptul la alegeri libere (P1-3) – Libera exprimare a opiniei poporului (P1-3) – Alegerea corpului legislativ (P1-3) – Vot (P1-3) – A candida la alegeri (P1-3)

262. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1 în diferite cauze.

263. În cauzele în care conflictul postelectoral având ca obiect drepturi electorale fusese examinat de instanțele naționale, Curtea a ales să examineze plângerea doar în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1 și nu se ridică nicio problemă separată din perspectiva art. 13 (*Gahramanli și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2015, pct. 56; *Riza și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 95; *Davidov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 200). Cu toate acestea, în cauzele în care conflictul postelectoral având ca obiect drepturi electorale nu fusese examinat de instanțele naționale, Curtea a efectuat o examinare separată a plângerii în conformitate cu art. 13 (*Grosaru împotriva României*, 2010, pct. 55-57; *Paunović și Milivojević împotriva Serbiei*, 2016, pct. 68-73).

264. Comisia de la Veneția a Consiliului Europei, în al său [Cod de bună conduită în materie electorală](#), pledează pentru un control judecătoresc al aplicării normelor electorale, eventual pentru a completa căile de atac în fața comisiilor electorale sau în fața parlamentului. Deși mai multe state membre ale Consiliului Europei au adoptat un control judecătoresc, numai câteva state mențin încă un control pur politic al alegerilor (*Grosaru împotriva României*, 2010, pct. 56).

265. În cazul în care autoritățile, prin acțiuni și omisiuni intenționate, împiedică un candidat la alegerile parlamentare să încerce să obțină voturile alegătorilor, acest fapt nu poate fi reparat exclusiv prin acordarea unei despăgubiri pentru încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1. Dacă statele ar putea să își limiteze răspunsul la astfel de incidente prin simpla plată a unei despăgubiri, fără să instituie proceduri efective capabile să asigure buna desfășurare a procesului democratic, autorităților le-ar fi permis, în anumite cazuri, să priveze în mod arbitrar candidații de drepturile lor electorale și chiar să denatureze alegerile. Dreptul de a candida la alegerile parlamentare, care, la fel ca celelalte drepturi garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1, este de o importanță esențială pentru crearea și menținerea bazelor unei democrații veritabile, nu ar fi astfel efectiv în practică (*Petkov și alții împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 79).

266. Cu privire la dreptul de a candida la alegeri, în cauza *Petkov și alții împotriva Bulgariei* (2009, pct. 80-83), acțiunea în despăgubire menționată de Guvern, pentru a soluționa capetele de cerere referitoare la nerespectarea de către autoritățile electorale a hotărârilor judecătorești definitive și nereînscierea reclamanților pe listele de candidați la alegerile parlamentare, nu oferea decât o reparație pecuniară. Având în vedere constrângerile de timp impuse în perioada pre-electorală, pentru situația în litigiu ar putea constitui o reparație numai o cale de atac post-electorală, care să permită candidaților să își exercite dreptul de a candida la alegerile parlamentare în fața unei instanțe

¹⁹. A se vedea [Ghid privind art. 3 din Protocolul nr. 1](#) (Dreptul la alegeri libere).

competente de ultim grad să anuleze rezultatele scrutinului. Cu toate acestea, în lipsa unor dispoziții clare, nu era clar definită întinderea controlului exercitat de Curtea Constituțională, competentă să judece acțiuni în contestarea corectitudinii alegerilor parlamentare. Sesizarea Curții Constituționale fiind rezervată anumitor categorii de persoane și de instituții, părțile implicate în procesul electoral nu puteau să intenteze, ele însele, o acțiune în fața acestei instanțe. Astfel, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1.

267. Lipsa unei căi de atac efective care să permită repararea deciziei Comisiei Electorale Centrale de a exclude un partid și unul din candidații acestuia de la candidarea la alegeri a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1 în cauza *Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei*, 2007 (pct. 86-89). Instanțele naționale au respins acțiunea cu motivarea că ele considerau că decizia de supraveghere pronunțată de prezidiul Curții Supreme era definitivă și că nu era posibilă nicio altă examinare a chestiunii. În plus, Codul de procedură civilă nu prevedea nicio cale de atac împotriva deciziilor pronunțate în cadrul procedurilor de supraveghere. Aceste decizii nu puteau fi anulate decât printr-o nouă decizie de acest tip; cu toate acestea, competența de a deschide o procedură de supraveghere era discreționară, numai reprezentantul statului în discuție putea decide dacă o anumită cauză corespundea sau nu cerințelor. Astfel, nu ar fi fost posibil ca una dintre părți să inițieze o nouă procedură de supraveghere.

268. În ceea ce privește termenele scurte pentru introducerea acțiunilor în anularea de candidaturi, la alegerile regionale, în cazul unor grupuri electorale care desfășurau activitățile unor partide declarate ilegale și dizolvate ca urmare a legăturilor lor cu o organizație teroristă, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1 în cauza *Etxeberria și alții împotriva Spaniei*, 2009 (pct. 78-82). Deși termenele de 2 zile pe care grupurile în litigiu le aveau la dispoziție pentru exercitarea căilor de atac erau scurte, în special în raport cu standardele stabilite de Comisia de la Veneția, care consideră de dorit un interval de 3 până la 5 zile în primă instanță, acest fapt nu constituia o soluție vădit nerezonabilă în comparație cu majoritatea celorlalte state europene. În orice caz, reclamanții nu au demonstrat că aceste termene i-au împiedicat pe reprezentanții grupurilor în litigiu să exercite căile de atac în fața Curții Supreme sau a Curții Constituționale și să își prezinte observațiile și să își apere interesele în mod corespunzător.

269. În ceea ce privește litigiile post-electorale, în cauza *Grosaru împotriva României*, 2010 (pct. 62), lipsa unei căi de atac efective față de refuzul autorităților de a acorda persoanei în cauză un mandat de deputat pentru minoritatea italiană a dus la o încălcare a art. 13 în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1. Capătul de cerere formulat de candidatul la alegerile parlamentare se referea la lipsa unui control judecătoresc pentru interpretarea legislației electorale în litigiu. Aceasta din urmă nu prevedea în mod clar modalitățile de urmat pentru atribuirea mandatului parlamentar corespunzător organizației câștigătoare reprezentante a unei minorități naționale. Curtea Supremă de Justiție a respins contestația ca inadmisibilă, considerând că deciziile Biroului Electoral Central erau definitive. Prin urmare, Curtea Constituțională s-a limitat la a informa reclamantul că nu era competentă în materie electorală.

270. Lipsa unei căi de atac efective în fața Curții Supreme și a Curții Constituționale, în încercarea de a obține anularea deciziei Parlamentului de revocare a mandatului de deputat al reclamantului, a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 3 din Protocolul nr. 1 în cauza *Paunović și Milivojević împotriva Serbiei*, 2016 (pct. 72-73). Ambele instanțe au respins plângerea depusă de reclamant fără să examineze fondul cauzei. Și chiar presupunând că reclamantul ar fi reușit să obțină anularea „demisiei în alb” în cadrul procesului civil, acest lucru nu ar fi constituit o cale de atac efectivă deoarece nu exista nicio sugestie făcută de Guvern cum că anularea ar fi dus la restabilirea mandatului său parlamentar. De asemenea, Guvernul nu a fost în măsură să citeze un exemplu din jurisprudența internă în care o plângere a fost soluționată favorabil în instanță într-un caz similar acestei spețe.

271. În cauza *Strack și Richter împotriva Germaniei*, 2016 (dec.), capătul de cerere referitor la lipsa unei căi de atac efective, dat fiind refuzul de a pune în discuție mandatul europarlamentarilor aleși prin intermediul unui prag de eligibilitate declarat neconstituțional, a fost considerat inadmisibil ca vădit lipsit de temei. Parlamentul Federal și Curtea Constituțională Federală aveau competența de a îndrepta anumite erori care au viciat scrutinul. Modul în care s-au desfășurat aceste proceduri a garantat reclamantilor o cale de atac efectivă pentru a-și susține capătul de cerere întemeiat pe art. 3 din Protocolul nr. 1.

P. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 2 din Protocolul nr. 4

Art. 2 din Protocolul nr. 4 – Libertatea de circulație

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui Stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Libertatea de circulație (P4-2-1)

272. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 2 din Protocolul nr. 4 în două cauze.

273. În cazul în care există un capăt de cerere justificabil, potrivit căruia o măsură adoptată de autorități îi poate încălca unui reclamant dreptul de circulație garantat de art. 2 din Protocolul nr. 4 sau dreptul la respectarea vieții private și de familie protejat de art. 8 din Convenție, art. 13 impune ca sistemele naționale să ofere persoanelor în cauză posibilitatea de a beneficia de o procedură contradictorie în fața instanțelor naționale, care să ofere garanții corespunzătoare de independență și de imparțialitate (*Riener împotriva Bulgariei*, 2006, pct. 138).

274. În cauza *Riener împotriva Bulgariei*, 2006 (pct. 138-143), lipsa unei căi de atac efective în ceea ce privește interzicerea deplasărilor din cauza impozitelor neplătite a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 8 din Convenție și art. 2 din Protocolul nr. 4. Constatând că persoana în cauză nu și-a plătit datoria, instanțele și autoritățile administrative au confirmat în mod automat măsura interzicerii deplasărilor care i se aplicase: toate celelalte circumstanțe ale cauzei au fost considerate lipsite de relevanță și nu s-a făcut niciun demers pentru a stabili dacă menținerea restricțiilor după trecerea unui anumit interval de timp a fost o măsură proporțională și adecvată pentru a păstra un echilibru just între interesul general și drepturile reclamantei. Procedura nu a fost efectivă deoarece nu a oferit posibilitatea de a aborda fondul unui „capăt de cerere justificabil” în sensul Convenției și nu a oferit o reparație corespunzătoare.

275. În cauza *De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017 (pct. 181-185), CEDO a constatat că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 2 din Protocolul nr. 4 întrucât reclamantul a putut să exercite o cale de atac efectivă la curtea de apel ca să susțină că măsura de supraveghere specială complementară arestului la domiciliu a fost aplicată în mod nelegal. După ce a reevaluat condițiile de aplicare și proporționalitatea măsurii de supraveghere specială, curtea de apel a anulat măsura în litigiu.

Q. Art. 13 din Convenție coroborat cu sau în raport cu art. 4 din Protocolul nr. 4²⁰

Art. 4 din Protocolul nr. 4 – Interzicerea expulzărilor colective de străini

„Expulzările colective de străini sunt interzise.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Interzicerea expulzărilor colective de străini (P4-4)

276. Curtea a hotărât că a fost încălcat sau că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 4 din Protocolul nr. 4 în câteva cauze.

277. Cu privire la dreptul la o cale de atac efectivă în raport cu interzicerea expulzărilor colective de străini, Curtea a precizat necesitatea unei căi de atac suspensive (*Čonka împotriva Belgiei*, 2002, pct. 79 și urm.). În special, Curtea a subliniat că eficacitatea căilor de atac impuse de art. 13 presupune ca acestea să poată împiedica executarea unor măsuri care sunt contrare Convenției și ale căror consecințe pot fi ireversibile. În consecință, art. 13 se opune ca astfel de măsuri să fie executate chiar înainte de soluționarea, de către autoritățile naționale, a examinării compatibilității măsurilor cu Convenția. Cu toate acestea, statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere în privința modului lor de a se conforma obligațiilor pe care li le impune art. 13.

278. Lipsa unor căi de atac suspensive pentru a judeca lipsa unei examinări a situației particulare a fiecăruia dintre reclamanții expulzați colectiv a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4 în cauza *Čonka împotriva Belgiei*, 2002 (pct. -85). Consiliul de Stat era obligat, în termen de 45 de zile, să examineze pe fond capetele de cerere formulate de reclamanți în cadrul acțiunii lor în anularea deciziei de refuz de acordare a dreptului de ședere, deși știau că reclamanții nu dispuneau decât de 5 zile pentru părăsirea teritoriului țării. Or, între altele, acțiunile în suspendare, cea ordinară și cea de extremă urgență, nu erau suspensive.

279. În cauza *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012 (pct. 201-207), în contextul trimiterii către țara de origine a unor migranți resortisanți somalezi și eritreeni, lipsa oricărei căi de atac suspensive accesibile acestor migranți interceptați în marea liberă și returnați în țara de origine, demers care să le fi permis să adreseze unei autorități competente capetele lor de cerere și să obțină un control atent și riguros cu privire la cererile lor anterior executării măsurii îndepărtării lor, a determinat Curtea să constate că a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție și art. 4 din Protocolul nr. 4. Verificarea situațiilor individuale ale reclamanților nu era posibilă la bordul navelor militare în care au fost imbarcați. Personalul de bord nu era de altfel alcătuit nici din interpreți, nici din consilieri juridici. Reclamanții nu au primit nicio informație din partea militarilor italieni, care i-ar fi

²⁰. A se vedea [Ghid privind art. 4 din Protocolul nr. 4](#) (interzicerea expulzărilor colective de străini).

lăsat să creadă că se îndreptau spre Italia și nu le-ar fi dat informații despre procedura care trebuia urmată pentru a împiedica returnarea acestora în Libia.

280. Cu toate acestea, atunci când un reclamant susține că procedura urmată pentru a dispune expulzarea sa a avut un caracter „colectiv” fără să susțină concomitent că aceasta l-ar expune unui prejudiciu ireversibil cauzat de o încălcare a art. 2 sau art. 3 din Convenție care ar putea surveni în țara de destinație, îndepărtarea sa de pe teritoriul statului pârât nu necesită să fie considerată ca expunând persoana în cauză unui prejudiciu potențial ireversibil: în acest caz, Convenția nu impune așadar statelor obligația absolută de a garanta o cale de atac a cărei exercitare este suspensivă de drept, ci impune doar ca persoana în cauză să aibă posibilitatea efectivă de a contesta decizia de expulzare, obținând o examinare suficient de detaliată a doleanțelor sale de către o instanță națională independentă și imparțială [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 279].

281. În cauza *Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016 (pct. 272-281), Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 13 coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4, în lipsa unui efect suspensiv al căii de atac împotriva unei expulzări colective, în lipsa invocării unui risc de tratamente contrare art. 2 sau art. 3. Decretele de returnare precizau în mod explicit că persoanele în cauză aveau posibilitatea de a le contesta prin intermediul unei căi de atac în fața unui judecător de pace, care trebuia exercitată în termen de 60 de zile. Nu există niciun motiv de îndoială cu privire la faptul că, în acest context, judecătorul de pace poate să examineze o eventuală doleanță în legătură cu omisiunea de a lua în considerare situația personală a migrantului în cauză și deci, în esență, cu caracterul colectiv al expulzării.

282. În cauza *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* [MC], 2020 (pct. 241-243), cu ocazia returnării imediate și forțate a străinilor de la o frontieră terestră, ca urmare a încercării unui număr mare de migranți de a o traversa în mod ilegal și în masă, Curtea a concluzionat neîncălcarea art 13 coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4 cu privire la absența unei căi de recurs împotriva îndepărtării reclamanților. De fapt, absența procedurii individualizate a îndepărtării era consecința comportamentului reclamanților care nu utilizaseră procedurile de intrare oficială existente în acest sens. Si capătul de cerere referitor la riscurile din țara de destinație a fost exclus chiar de la începutul procedurii.

R. Art. 13 din Convenție și art. 46

Art. 46 din Convenție – Forța obligatorie și executarea hotărârilor

„1. Înaltele părți contractante se obligă să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții, pronunțate în cauzele în care sunt părți.

2. Hotărârea definitivă a Curții se transmite Comitetului Miniștrilor care supraveghează executarea acestora.

3. În cazul în care Comitetul Miniștrilor consideră că supravegherea executării unei hotărâri definitive este împiedicată de o dificultate de interpretare a acestei hotărâri, el poate sesiza Curtea pentru a se pronunța asupra acestei probleme de interpretare. Decizia cu privire la sesizarea Curții se ia prin vot cu o majoritate de două treimi din numărul reprezentanților cu drept de a participa la lucrările Comitetului Miniștrilor.

[...]”

Cuvinte-cheie HUDOC

Hotărâre-pilot (46) – Problemă structurală (46) – Măsuri generale (hotărâre-pilot) (46) – Măsuri individuale (hotărâre-pilot) (46) – A se conforma hotărârii (46-1) – Executarea hotărârii (46-2) – Măsuri individuale (46-2) – Măsuri generale (46-2) – Modificări legislative (46-2) – Modificare a reglementării (46-2) – Modificare a jurisprudenței (46-2)

1. Procedura hotărârii-pilot

283. În cadrul procedurii hotărârii-pilot²¹, Curtea identifică tipul de reparație care trebuie să fie instituită de statele părți la Convenție pentru a soluționa problema structurală sau sistemică ori deficiența constatată.

284. Cu privire la încălcarea art. 13 în raport cu art. 3 (aspect procedural), în cauza *Ananyev și alții împotriva Rusiei*, 2012 (pct. 210-231), Curtea a solicitat statului pârât să instituie căi de atac interne, atât preventive cât și compensatorii, pentru a face plângere privind condițiile de detenție din centrele de arestare preventivă. Căile de atac preventive trebuie să permită deținuților să obțină o examinare rapidă și efectivă a plângerilor lor de către o autoritate sau o instanță independentă care are competența să dispună măsuri reparatorii. Căile de atac compensatorii trebuie să ofere deținuților cazați în condiții inumane sau degradante în așteptarea procesului o reparație reparatorie care poate lua forma unei reduceri a pedepsei sau a unei despăgubiri într-un quantum comparabil cu cel al despăgubirilor acordate de Curte în cazuri similare. De asemenea, Curtea a cerut ca statul pârât să acorde despăgubiri tuturor victimelor aflate în condiții de detenție inumane sau degradante în centrele de arestare preventivă.

285. În cauza *Neshkov și alții împotriva Bulgariei*, 2015 (pct. 282-283), statul pârât a fost obligat să ia măsuri generale sub forma unei căi de atac preventive care putea oferi o reparație rapidă persoanelor încarcerate în condiții necorespunzătoare. Curtea a sugerat că cea mai bună soluție ar fi înființarea unei autorități speciale de control a unităților penitenciare. Alte soluții ar fi intentarea unei acțiuni în fața instanțelor existente, ca de exemplu procurorii publici, sau adaptarea acțiunilor preventive existente astfel încât acestea să devină disponibile pentru capetele de cerere referitoare la condiții necorespunzătoare de detenție.

²¹ . A se vedea art. 61 din [Regulamentul Curții](#).

286. În cauza *Varga și alții împotriva Ungariei*, 2015 (pct. 106-113), Curtea a invitat statul pârât să introducă o cale de atac sau o serie de căi de atac preventive și compensatorii efective pentru a face plângere privind supraaglomerarea penitenciarelor. Curtea a subliniat că cea mai bună soluție ar consta în reducerea numărului de deținuți prin creșterea numărului de pedepse neprivative de libertate și prin scăderea frecvenței cu care se recurge la arestarea preventivă. Curtea a indicat, de asemenea, că reducerile de pedeapsă oferă o reparație corespunzătoare în caz de condiții materiale de detenție, cu condiția ca acestea să fie acordate în mod expres și cuantificabil.

287. În cauza *Sukachov împotriva Ucrainei*, 2020 (pct. 153-160), Curtea a invitat statul pârât să introducă o cale de atac sau o serie de căi de atac preventive și compensatorii efective pentru a face plângere privind supraaglomerarea penitenciarelor. În ceea ce privește calea de atac preventivă, Curtea a sugerat că cea mai bună soluție ar fi înființarea unei autorități speciale de control a unităților penitenciare. În ceea ce privește, calea de atac compensatorie, o formă de compensație ar putea reprezenta reducerea proporțională a pedepsei persoanei interesate în raport cu fiecare zi petrecută în condiții de detenție neadecvate. O altă formă de compensație ar putea fi reprezentată de acordarea unei compensații bănești, singura opțiune posibilă pentru persoanele care nu se mai aflau în detenție.

288. Cu privire la încălcarea art. 13 în raport cu art. 6 § 1 în legătură cu lipsa unei căi de atac efective în dreptul intern pentru a face plângere privind durata unui proces civil, în cauza *Rutkowski și alții împotriva Poloniei*, 2015 (pct. 211-222), Curtea a solicitat statului pârât să ia măsuri noi pentru a garanta încetarea principiului de „fragmentare a procesului” și acordarea unei „reparații corespunzătoare și suficiente”.

289. Cu privire la încălcarea art. 13 coroborat cu sau în raport cu art. 6 § 1 în legătură cu lipsa unor căi de atac efective în dreptul intern pentru a face plângere privind durata unui proces civil, Curtea a solicitat statelor pârâte să introducă o cale de atac efectivă sau o combinație de căi de atac efective de tip preventiv și compensatoriu care să garanteze o reparație corespunzătoare în următoarele cauze: *Rumpf împotriva Germaniei*, 2010, pct. 73; *Ümmühan Kaplan împotriva Turciei*, 2012, pct. 75; *Glykantzis împotriva Greciei*, 2012, pct. 81; *Gazsó împotriva Ungariei*, 2015, pct. 39.

290. Cu privire la încălcarea art. 13 în raport cu art. 6 § 1 în legătură cu lipsa unor căi de atac efective în dreptul intern pentru a face plângere privind durata unui proces penal în cauza *Michelioudakis împotriva Greciei*, 2012 (pct. 74-78), Curtea a solicitat statului pârât să instituie o cale de atac sau o combinație de căi de atac – cale de atac preventivă de accelerare a procedurii și cale de atac compensatorie de despăgubire sau de reducere a pedepsei –, care să garanteze o reparație efectivă.

291. Cu privire la încălcarea art. 13 în raport cu art. 6 § 1 în legătură cu lipsa unor căi de atac efective în dreptul intern pentru a face plângere privind durata unui proces administrativ, în cauza *Vassilios Athanasiou și alții împotriva Greciei*, 2010 (pct. 54-57), Curtea a solicitat statului pârât să instituie o cale de atac sau o combinație de căi de atac interne efective.

292. Pe de altă parte, Curtea a amintit criteriile esențiale care fac posibilă verificarea caracterului efectiv al căilor de atac compensatorii în materie de durată a procedurii [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 99; a se vedea, de asemenea, *pct. 156* din prezentul ghid] și prezumția solidă, deși relativă, potrivit căreia durată excesivă a unui proces cauzează un prejudiciu moral [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 203-204; *Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 100; a se vedea, de asemenea, *pct. 162* și *pct. 163* din prezentul ghid].

293. Cu privire la încălcarea art. 13 în raport cu art. 6 § 1 în legătură cu lipsa unor căi de atac efective în dreptul intern pentru a face plângere privind prelungirea neexecutării unor hotărâri judecătorești definitive în cauza *Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 138-141, Curtea a solicitat statului pârât să introducă o cale de atac efectivă care să asigure despăgubiri pentru neexecutarea sau executarea cu întârziere a hotărârilor judecătorești. Situația a fost identică în cauzele următoare: *Yuriy*

Nikolayevich Ivanov împotriva Ucrainei, 2009, pct. 91-94; *Manushaqe Puto și alții împotriva Albaniei*, 2012, pct. 110-118; *Gerasimov și alții împotriva Rusiei*, 2014, pct. 219-226.

294. Cu privire la încălcarea art. 13 coroborat cu art. 8 în legătură cu lipsa unei căi de atac efective pentru a face plângere privind nesoluționarea problemei șederii persoanelor care au fost „radiate” din Registrul rezidenților permanenți după restabilirea independenței Sloveniei, în cauza *Kurić și alții împotriva Sloveniei* (MC), 2012 (pct. 415), Curtea a solicitat statului pârât să instituie un sistem de despăgubiri *ad hoc*.

2. Executarea hotărârilor

295. În cadrul executării hotărârilor, Curtea poate solicita statului pârât să adopte măsuri generale și/sau individuale.

296. Cu privire la încălcarea art. 13 în raport cu art. 2 (aspect procedural), în cauza *Abakarova împotriva Rusiei*, 2015 (pct. 114), Curtea a solicitat statului pârât să ia măsuri care trebuiau să asigure faptul că drepturile reclamantei sunt protejate în mod corespunzător în orice nouă procedură, prin garanția că persoana în cauză are acces la căi de atac care permit obținerea unei reparații pentru prejudiciul suferit din cauza rănirii sale în copilărie și a uciderii restului familiei sale în timpul unui atac aerian mortal desfășurat asupra satului său.

297. Cu privire la încălcarea art. 13 în raport cu art. 3 (aspect procedural), în cauza *Tomov și alții împotriva Rusiei*, 2019 (pct. 190-197), Curtea a solicitat statului pârât să remedieze lipsa unor căi de atac efective, de tip atât preventiv, cât și compensatoriu, în legătură cu condițiile inumane de transport de deținuți. Curtea a precizat modalitățile de soluționare a plângerilor, autoritățile care ar reprezenta căile de atac efective și calea de atac compensatorie.

298. În cauza *Sukachov împotriva Ucrainei*, 2020 (pct. 316-160), Curtea a invitat statul pârât să introducă o cale de atac sau o serie de căi de atac preventive și compensatorii efective pentru a face plângere privind supraaglomerarea penitenciarelor.

299. Cu privire la încălcarea art. 13 în raport cu art. 6 § 1 în legătură cu lipsa unor căi de atac efective pentru a face plângere privind durata unui proces penal în cauza *Dimitrov și Hamanov împotriva Bulgariei*, 2011 (pct. 131), și privind durata unui proces civil în cauza *Finger împotriva Bulgariei*, 2011 (pct. 133), Curtea a solicitat statului pârât să se doteze cu căi de atac efective compensatorii.

300. În cauza *Lukenda împotriva Sloveniei*, 2005 (pct. 98), statul pârât a fost îndemnat să modifice căile de atac existente ori să instituie unele noi, pentru a asigura o reparare efectivă a încălcărilor dreptului la un proces echitabil.

34. Încălcarea art. 13 coroborat cu art. 6 § 1 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1.

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” semnalează că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile unei camere care nu sunt „definitive” în sensul art. 44 din Convenție, la data acestei actualizări, sunt marcate în lista de mai jos cu un asterisc (*). Art. 44 pct. 2 § Convenție prevede următoarele: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43.” În cazul în care Colegiul Marii Camere admite cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei devine caducă, iar Marea Cameră va pronunța ulterior o hotărâre definitivă.

Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota informativă privind jurisprudența), precum și baza de date a Comisiei (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri. Unele decizii ale Comisiei nu apar în baza de date HUDOC și sunt disponibile numai în format tipărit, în volumul corespunzător al Anuarului Convenției europene a drepturilor omului.

—A—

- A. Pretty împotriva Regatului Unit*, nr. 35373/97, CEDO 2002-X
- A.B. împotriva Țărilor de Jos* (dec.), nr. 37328/97, 29 ianuarie 2002
- A.B. Vassis și alții împotriva Franței*, nr. 11593/12, marți, 12 iulie 2016
- A.C. împotriva Spaniei*, nr. 6528/11, marți, marți, 22 aprilie 2014 *împotriva Țărilor de Jos* (dec.), nr. 29094/09, marți, 5 iulie 2016
- Abakarova împotriva Rusiei*, nr. 16664/07, 15 octombrie 2015
- Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei*, nr. 30471/08, 22 septembrie 2009
- Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit*, 28 mai 1985, seria A nr. 94
- Abramiuc împotriva României*, nr. 37411/02, 24 februarie 2009
- Abuhmaid împotriva Ucrainei*, nr. 31183/13, 12 ianuarie 2017
- Airey împotriva Irlandei*, 9 octombrie 1979, seria A nr. 32
- Navalnyy împotriva Rusiei**, nr. 30616/05, joi, 12 iunie 2008
- Akdivar și alții împotriva Turciei*, 16 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV*
- Aksoy împotriva Turciei*, 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-VI*
- Al-Nashif împotriva Bulgariei*, nr. 50963/99, 20 iunie 2002
- Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, nr. 61498/08, CEDO 2010
- Al-Shari și alții împotriva Italiei* (dec.), nr. 57/03, 5 iulie 2005
- Albanese împotriva Italiei*, nr. 77924/01, 23 martie 2006
- Aleksandr Andreyev împotriva Rusiei*, nr. 2281/06, 23 februarie 2016

Alekseiev împotriva Rusiei, nr. 4916/07 și alte 2, 21 octombrie 2010
Allanazarova împotriva Rusiei, nr. 46721/15, marți, 14 februarie 2017
Altun împotriva Germaniei, nr. 10308/83, decizia Comisiei din 3 mai 1983, Decizii și rapoarte (DR) 36
Amann împotriva Elveției [MC], nr 27798/95, CEDO 2000-II
Ananyev și alții împotriva Rusiei, nr. 42525/07 și 60800/08, 10 ianuarie 2012
Anne-Marie Andersson împotriva Suediei, 27 august 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-IV
Assenov și alții împotriva Bulgariei, 28 octombrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VIII
Atanasov și Apostolov împotriva Bulgariei (dec.), nr. 65540/16 și 22368/17, 27 iunie 2017
Ataman împotriva Turciei, nr. 46252/99, 27 aprilie 2006
Athanassoglou și alții împotriva Elveției (MC), nr. 27644/95, CEDO 2000-IV
Aydın împotriva Turciei, joi, 25 septembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VI

—B—

B.A.C. împotriva Greciei, nr. 11981/15, joi, 13 octombrie 2016
Bączkowski și alții împotriva Poloniei, nr. 1543/06, 3 mai 2007
Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției, 26 august 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-IV
Bamouhammad împotriva Belgiei, nr. 47687/13, 17 noiembrie 2015
Bastys împotriva Lituaniei, nr. 80749/17, 4 februarie 2020.
Baumann împotriva Franței, nr. 33592/96, CEDO 2001-V
Bazorkina împotriva Rusiei, nr. 69481/01, 27 iulie 2006
Batı și alții împotriva Turciei, nr. 33097/96 și 57834/00, CEDO 2004-IV
Baissaieva împotriva Rusiei, nr. 74237/01, marți, joi, 5 aprilie 2007
Beck împotriva Norvegiei, nr. 26390/95, 26 iunie 2001
Benediktov împotriva Rusiei, nr. 106/02, joi, 10 mai 2007
Bensaid împotriva Regatului-Unit, nr. 44599/98, CEDO 2001-I
Bergmann împotriva Republicii Cehe, nr. 8857/08, 27 octombrie 2011
Beizaras și Levickas împotriva Lituaniei, nr. 41288/15, 14 ianuarie 2020
Beshiri și alții împotriva Albaniei (dec.), nr. 29026/06 și 11, 17 martie 2020
Boudaieva și alții împotriva Rusiei, nr. 15339/02 și alte 4, CEDO 2008
Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2), nr. 33509/04, CEDO 2009
Bottaro împotriva Italiei, nr. 56298/00, 17 iulie 2003
Boychev și alții împotriva Bulgariei, nr. 77185/01, 27 ianuarie 2011
Boyle și Rice împotriva Regatului Unit, 27 aprilie 1988, seria A nr. 131
Brincat și alții împotriva Maltei, nr. 60908/11 și alte 4, 24 iulie 2014
Brualla Gómez de la Torre împotriva Spaniei, 19 decembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VIII
Brudan împotriva României, nr. 75717/14, 10 aprilie 2018
Bubbins împotriva Regatului-Unit, nr. 50196/99, CEDO 2005-II
Bucur și Toma împotriva României, nr. 40238/02, 8 ianuarie 2013
Büyükdağ împotriva Turciei, nr. 28340/95, 21 decembrie 2000

—C—

C. X. împotriva Regatului Unit, nr. 9276/81, decizia Comisiei din 17 noiembrie 1983, DR 35
C.N. împotriva Regatului Unit, nr. 4239/08, 13 noiembrie 2012
C.N. și V. împotriva Franței, nr. 67724/09, 11 octombrie 2012
Çaçan împotriva Turciei, nr. 33646/96, 26 octombrie 2004
Camenzind împotriva Elveției, 16 decembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-VIII*
Campbell și Fell împotriva Regatului Unit, 28 iunie 1984, seria A nr. 80
Caraher împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 24520/94, CEDO 2000-I
Cataldo împotriva Italiei (dec.), nr. 45656/99, CEDO 2004-VI
Çelik și İmret împotriva Turciei, nr. 44093/98, 26 octombrie 2004
Genbauer împotriva Croației (dec.), nr. 73786/01, 5 februarie 2004
Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României (MC), nr. 47848/08, CEDO 2014
Chahal împotriva Regatului Unit (MC), 15 noiembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-V*
Chamaiev și alții împotriva Georgiei și Rusiei, nr. 36378/02, CEDO 2005-III
Charzyński împotriva Poloniei (dec.), nr. 15212/03, CEDO 2005-V
Chernega și alții împotriva Franței, nr. 74768/10, 18 iunie 2019
Chiragov și alții împotriva Armeniei (MC), nr. 13216/05, CEDO 2015
Chitaiev împotriva Rusiei, nr. 59334/00, 18 ianuarie 2007
Chizzotti împotriva Italiei (dec.), nr. 15535/02, 26 mai 2005
Chizzotti împotriva Italiei (dec.), nr. 15535/02, 2 februarie 2006
Christine Goodwin împotriva Regatului Unit (MC), nr. 2895/95, CEDO 2002-VI
Cipru împotriva Turciei (MC), nr. 25781/94, CEDO 2001-IV
Clasens împotriva Belgiei, nr. 26564/16, marți, 28 mai 2019
Cocchiarella împotriva Italiei (MC), nr. 64886/01, CEDO 2006-V
Colozza și Rubinat împotriva Italiei, nr. 9024/80 și 9317/81, decizia Comisiei din 9 iulie 1982, DR 28
Čonka împotriva Belgiei, nr. 51564/99, CEDO 2002-I
Costello-Roberts împotriva Regatului Unit, 25 martie 1993, seria A nr. 247-C
Council of Civil Service Unions și alții împotriva Regatului Unit, nr. 11603/85, decizia Comisiei din 20 ianuarie 1987, DR 50
Crociani și alții împotriva Italiei, nr. 8603/79 și alte 3, decizia Comisiei din 18 decembrie 1980, DR 22
Csepyová împotriva Slovaciei (dec.), nr. 67199/01, 14 mai 2002
Csüllög împotriva Ungariei, nr. 30042/08, 7 iunie 2011

—D—

D.M. împotriva Greciei, nr. 44559/15, 16 februarie 2017
D.M. împotriva Poloniei, nr. 13557/02, 14 octombrie 2003
D.P. și J.C. împotriva Regatului Unit, nr. 38719/97, 10 octombrie 2002
Daddi împotriva Italiei (dec.), nr. 15476/09, 2 iunie 2009
Davydov și alții împotriva Rusiei, nr. 75947/11, 30 mai 2017
De Clerk împotriva Belgiei, nr. 34316/02, 25 septembrie 2007
De Jong, Baljet și Van Den Brink împotriva Țărilor de Jos, 22 mai 1984, seria A nr. 77
De Souza Ribeiro împotriva Franței (MC), nr. 22689/07, CEDO 2012

De Tommaso împotriva Italiei (MC), nr. 43395/09, 23 februarie 2017
De Wilde, Ooms și Versyp împotriva Belgiei, 18 iunie 1971, seria A nr. 12
Delle Cave și Corrado împotriva Italiei, nr. 14626/03, 5 iunie 2007
Di Sante împotriva Italiei (dec.), nr. 56079/00, 24 iunie 2004
Dimitrov împotriva Bulgariei (dec.), nr. 55861/00, 9 mai 2006
Dimitrov și Hamanov împotriva Bulgariei, nr. 48059/06 și 2708/09, 10 mai 2011
Djavit An împotriva Turciei, nr. 20652/92, CEDO 2003-III
Doğan Altun împotriva Turciei, nr. 7152/08, 26 mai 2015
Domján împotriva Ungariei (dec.), nr. 5433/17, 14 noiembrie 2017
Doran împotriva Irlandei, nr. 50389/99, CEDO 2003-X
Đorđević împotriva Croației, nr. 41526/10, CEDO 2012
Driza împotriva Albaniei, nr. 33771/02, CEDO 2007-V
Džinić împotriva Croației, nr. 38359/13, 17 mai 2016

—E—

E. și alții împotriva Regatului Unit, nr. 33218/96, 26 noiembrie 2002
Edward și Cynthia Zammit Maempel împotriva Maltei, nr. 3356/15, 15 ianuarie 2019
Efstathiou împotriva Greciei, 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-V*
Mitropolia Basarabiei și alții împotriva Moldovei, nr. 45701/99, CEDO 2001-XII
Ekşi și Ocak împotriva Turciei, nr. 44920/04, 23 februarie 2010
El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (MC), nr. 39630/09, CEDO 2012
Esposito împotriva Italiei (dec.), nr. 34971/02, 5 aprilie 2007
Etxeberria și alții împotriva Spaniei, nr. 35579/03 și alte 3 cauze, 30 iunie 2009

—F—

Ferre Gisbert împotriva Spaniei, nr. 39590/05, 13 octombrie 2009
Finger împotriva Bulgariei, nr. 37346/05, 10 mai 2011
Frasik împotriva Poloniei, nr. 22933/02, CEDO 2010
Frérot împotriva Franței, nr. 70204/01, 12 iunie 2007

—G—

*G.B. și alții împotriva Turciei**, nr. 4633/15, 17 octombrie 2019
G.H.H. și alții împotriva Turciei, nr. 43258/98, CEDO 2000-VIII
Gahramanli și alții împotriva Azerbaidjanului, nr. 36503/11, 8 octombrie 2015
Galanopoulos împotriva Greciei, nr. 11949/09, 19 decembrie 2013
*Galea și Pavia împotriva Maltei**, nr. 77209/16 et 77225/16, 11 februarie 2020
Gazsó împotriva Ungariei, nr. 48322/12, joi, 16 iulie 2015
Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței, nr. 25389/05, CEDO 2007-II
Gerasimov și alții împotriva Rusiei, nr. 29920/05 și alte 10, 1 iulie 2014

Giuliani și Gaggio împotriva Italiei (MC), nr. 23458/02, CEDO 2011
Giuseppina și Orestina Procaccini împotriva Italiei (MC), nr. 65075/01, 29 martie 2006
Glas Nadejda EOOD și Elenkov împotriva Bulgariei, nr. 14134/02, 11 octombrie 2007
Glykantzi împotriva Greciei, nr. 40150/09, marți, 30 octombrie 2012
Gökçe și Demirel împotriva Turciei, nr. 51839/99, 22 iunie 2006
Golder împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1975, seria A nr. 18
*Gömi și alții împotriva Turciei**, nr. 35962/97, joi, 21 decembrie 2006
Gongadze împotriva Ucrainei, nr. 34056/02, CEDO 2005-XI
Gorlov și alții împotriva Rusiei, nr. 27057/06 și 2/08, marți, 2 iulie 2019
Gouarré Patte împotriva Andorei, nr. 33427/10, 12 ianuarie 2016
Grosaru împotriva României, nr. 78039/01, CEDO 2010
Gusinskiy împotriva Rusiei (dec.), nr. 70276/01, 22 mai 2003
Gustafsson împotriva Suediei, joi, 25 aprilie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-II

—H—

Halford împotriva Regatului Unit (MC), miercuri, 25 iunie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-III
Hartman împotriva Republicii Cehe, nr. 53341/99, CEDO 2003-VIII
Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei (MC), nr. 30985/96, CEDO 2000-XI
Hatton și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 36022/97, CEDO 2003-VIII
Înaltul Consiliu Spiritual al comunității musulmane împotriva Bulgariei, nr. 39023/97, 16 decembrie 2004
Hiernaux împotriva Belgiei, nr. 28022/15, 24 ianuarie 2017
Hilal împotriva Regatului Unit, nr. 45276/99, CEDO 2001-II
Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC), nr. 27765/09, CEDO 2012
Hokkanen împotriva Finlandei, 23 septembrie 1994, seria A nr. 299-A
Horvat împotriva Croației, nr. 51585/99, CEDO 2001-VIII
Hugh Jordan împotriva Regatului Unit, nr. 24746/94, 4 mai 2001
Hüseyin Esen împotriva Turciei, nr. 49048/99, 8 august 2006
Hüsniye Tekin împotriva Turciei, nr. 50971/99, 25 octombrie 2005

—I—

I.M. împotriva Franței, nr. 9152/09, joi, 2 februarie 2012
Iatridis împotriva Greciei (MC), nr. 31107/96, CEDO 1999-II
İçyer împotriva Turciei (dec.), nr. 18888/02, CEDO 2006-I
İlhan împotriva Turciei (MC), nr. 22277/93, CEDO 2000-VII
Ilyushkin și alții împotriva Rusiei, nr. 5734/08 și 28/08, marți, marți, 17 aprilie 2012
Imakaieva împotriva Rusiei, nr. 7615/02, CEDO 2006-XIII
Iordache împotriva României, nr. 6817/02, marți, 14 octombrie 2008
Iorgov împotriva Bulgariei, nr. 40653/98, joi, 11 martie 2004
Iovtchev împotriva Bulgariei, nr. 41211/98, joi, 2 februarie 2006
İrfan Güzel împotriva Turciei, nr. 35285/08, marți, 7 februarie 2017
Ismayilov împotriva Azerbaidjanului, nr. 4439/04, 17 ianuarie 2008

Issaieva împotriva Rusiei, nr. 57950/00, 24 februarie 2005

Ivan Atanasov împotriva Bulgariei, nr. 12853/03, 2 decembrie 2010

—J—

J.M.B. și alții împotriva Franței, nr. 9671/15 și 31/08, 30 ianuarie 2020

Jabari împotriva Turciei, nr. 40035/98, CEDO 2000-VIII

James și alții împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1986, seria A nr. 98

Janowiec și alții împotriva Rusiei (dec.), nr. 55508/07 și 29520/09, 5 iulie 2011

Jaremowicz împotriva Poloniei, nr. 24023/03, 5 ianuarie 2010

*Januškevičienė împotriva Lituaniei**, nr. 69717/14, 3 septembrie 2019

Jeronovičs împotriva Letoniei (MC), nr. 44898/10, 5 iulie 2016

Johnston și alții împotriva Irlandei, nr. 9697/82, raportul Comisiei din 5 martie 1995, seria B nr. 95

—K—

Kadiķis împotriva Letoniei (nr. 2), nr. 62393/00, 4 mai 2006

Kadubec împotriva Slovaciei, 2 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VI

Kaić și alții împotriva Croației, nr. 22014/04, 17 iulie 2008

Kamasinski împotriva Austriei, 19 decembrie 1989, seria A nr. 168

Karabeyoğlu împotriva Turciei, nr. 30083/10, 7 iunie 2016

Karaçay împotriva Turciei, nr. 6615/03, 27 martie 2007

Karácsony și alții împotriva Ungariei (MC), nr. 42461/13 și 44357/13, 17 mai 2016

Kaya împotriva Turciei, 19 februarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I

Kaya și Seyhan împotriva Turciei, nr. 30946/04, 15 septembrie 2009

Kayasu împotriva Turciei, nr. 64119/00 și 76292/01, 13 noiembrie 2008

Kangasluoma împotriva Finlandei, nr. 48339/99, 20 ianuarie 2004

Karandja împotriva Bulgariei, nr. 69180/01, 7 octombrie 2010

Keegan împotriva Regatului Unit, nr. 28867/03, CEDO 2006-X

Keenan împotriva Regatului Unit, nr. 27229/95, CEDO 2001-III

Kelly și alții împotriva Regatului Unit, nr. 30054/96, vineri, 4 mai 2001

Kenedi împotriva Ungariei, nr. 31475/05, joi, vineri, 26 mai 2006

Khachiev și Akaieva împotriva Rusiei, nr. 57942/00 și 57945/00, 24 februarie 2005

Khadissov și Tsetchoiev împotriva Rusiei, nr. 21519/02, 5 februarie 2009

Khan împotriva Regatului Unit, nr. 35394/97, CEDO 2000-V

Khider împotriva Franței, nr. 39364/05, 9 iulie 2009

Khlaifia și alții împotriva Italiei (MC), nr. 16483/12, 15 decembrie 2016

Kılıç împotriva Turciei, nr. 22492/93, CEDO 2000-III

Kiril Zlatkov Nikolov împotriva Franței, nr. 70474/11 și 68038/12, 10 noiembrie 2016

Klass și alții împotriva Germaniei, 6 septembrie 1978, seria A nr. 28

Konstas împotriva Greciei, nr. 53466/07, 24 mai 2011

Konti-Arvantini împotriva Greciei, nr. 53401/99, 10 aprilie 2003

Kontrová împotriva Slovaciei, nr. 7510/04, 31 mai 2007

Kopczynski împotriva Poloniei, nr. 28863/95, decizia Comisiei din 1 iulie 1998
Krasuski împotriva Poloniei, nr. 61444/00, CEDO 2005-V
Kudła împotriva Poloniei (MC), nr. 30210/96, CEDO 2000-XI
Kudlička împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 21588/12, 3 martie 2015
Kuppinger împotriva Germaniei, nr. 62198/11, 15 ianuarie 2015
Kurić și alții împotriva Sloveniei (MC), nr. 26828/06, CEDO 2012
Kurt împotriva Turciei, 25 mai 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-III

—L—

Lashmankin și alții împotriva Rusiei, nr. 57818/09 și 14/08, 7 februarie 2017
Leander împotriva Suediei, 26 martie 1987, pct. 51, seria A nr. 116.
Liberty și alții împotriva Regatului Unit, nr. 58243/00, 1 iulie 2008
Lindberg împotriva Suediei (dec.), nr. 48198, 15 ianuarie 2004
Lithgow și alții împotriva Regatului Unit, 8 iulie 1986, seria A nr. 102
Lonić împotriva Croației, nr. 8067/12, 4 decembrie 2014
Lukenda împotriva Sloveniei, nr 23032/02, CEDO 2005-X
Loulouïev și alții împotriva Rusiei, nr 69480/01, CEDO 2006-XIII

—M—

M. Boychev și alții împotriva Bulgariei, nr. 41416/08, 26 iulie 2011
M.A. M. A. împotriva Ciprului, nr. 41872/10, CEDO 2013
M.S. împotriva Suediei, 27 august 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-IV
M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), nr. 30696/09, CEDO 2011
Macready împotriva Republicii Cehe, nr. 4824/06 și 15512/08, 22 aprilie 2010
Mahmut Kaya împotriva Turciei, nr. 22535/93, CEDO 2000-III
Makaratzis împotriva Greciei (MC), nr. 50385/99, CEDO 2004-XI
Mandić și Jović împotriva Sloveniei, nr. 5774/10 și 5985/10, 20 octombrie 2011
Manushaqe Puto și alții împotriva Albaniei, nr. 604/07 și alte 3, 31 iulie 2012
Margareta și Roger Andersson împotriva Suediei, 25 februarie 1992, seria A nr. 226-A
Marshall și alții împotriva Croației, nr. 79177/16, 11 februarie 2020
Martins Castro și Alves Correia de Castro împotriva Portugaliei, nr. 33729/06, 10 iunie 2008
Maskhadova și alții împotriva Rusiei, nr. 18071/05, 6 iunie 2013
Matos e Silva, Lda., și alții împotriva Portugaliei, 16 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-IV
Maurice împotriva Franței (MC), nr. 11810/03, CEDO 2005-IX
McDonnell împotriva Regatului Unit, nr. 19563/11, marți, 9 decembrie 2014
McFarlane împotriva Irlandei (MC), nr. 31333/06, 10 septembrie 2010
McGlinchey și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 50390/99, CEDO 2003-V
McKerr împotriva Regatului Unit, nr. 28883/95, CEDO 2001-III
McMichael împotriva Regatului Unit, 24 februarie 1995, seria A nr. 307-B

Membrii Congregației Martorilor lui Iehova din Gldani și alții împotriva Georgiei, nr. 71156/01, 3 mai 2007

Mendrei împotriva Ungariei (dec.), nr. 54927/15, marți, 19 iunie 2018

Menecheva împotriva Rusiei, nr. 59261/00, CEDO 2006-III

Menteș și alții împotriva Turciei, 28 noiembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-VIII*

Metaxas împotriva Greciei, nr. 8415/02, 27 mai 2004

Metin Turan împotriva Turciei, nr. 20868/02, 14 noiembrie 2006

Michelioudakis împotriva Greciei, nr. 54447/10, 3 aprilie 2012

Mifsud împotriva Franței (dec.) (MC), nr. 57220/00, CEDO 2002-VIII

Mir Isfahani împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 31252/03, 31 august 2008

Mosendz împotriva Ucrainei, nr. 52013/08, 17 ianuarie 2013

Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei (MC), nr. 11138/10, 23 februarie 2016

Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei, nr. 13178/03, CEDO 2006-XI

Müller împotriva Austriei, nr. 5849/72, decizia Comisiei din 16 decembrie 1974, DR 1

Murray împotriva Regatului Unit, vineri, 28 octombrie 1994, seria A nr. 300-A

Musa și alții împotriva Bulgariei, nr. 61259/00, joi, 11 ianuarie 2007

Müslim împotriva Turciei, nr. 53566/99, 26 aprilie 2005

—N—

N. N. împotriva Suediei, nr. 11366/85, decizia Comisiei din 16 octombrie 1986, DR 50

N.D. și N.T. împotriva Spaniei [MC], nr. 8675/15 et 8697/15, 13 februarie 2020

Nada împotriva Elveției (MC), nr. 10593/08, CEDO 2012

Nasr și Ghali împotriva Italiei, nr. 44883/09, 23 februarie 2016

Nastou împotriva Greciei (nr. 2), nr. 16163/02, 15 iulie 2005

Neshkov și alții împotriva Rusiei, nr. 36925/10 și 5/08, 27 ianuarie 2015

Nikolova împotriva Bulgariei (MC), nr. 31195/96, CEDO 1999-II

Nogolica împotriva Croației (dec.), nr. 77784/01, CEDO 2002-VIII

Norbert Sikorski împotriva Poloniei, nr. 17599/05, 22 octombrie 2009

Nuri Kurt împotriva Turciei, nr. 37038/97, 29 noiembrie 2005

Nuvoli împotriva Italiei, nr. 41424/98, 16 mai 2002

—O—

O'Keeffe împotriva Irlandei (MC), nr. 35810/09, CEDO 2014

Olisov și alții împotriva Rusiei, nr. 10825/09 și 2/08, 2 mai 2017

Olivieri și alții împotriva Italiei, nr. 17708/12 și alte 3, 25 februarie 2016

Olsson împotriva Suediei (nr. 1), 24 martie 1988, seria A nr. 130

Öneryıldız împotriva Turciei (MC), nr. 48939/99, CEDO 2004-XII

Orhan împotriva Turciei, nr. 25656/94, 18 iunie 2002

Özgür Radyo-Ses Radyo Televizyon Yayın Yapım Ve Tanıtım A.Ş. împotriva Turciei (nr. 1), nr. 64178/00 și alte 4 cauze, 30 martie 2006

Özpınar împotriva Turciei, nr. 20999/04, 19 octombrie 2010

—P—

Paksas împotriva Lituaniei (MC), nr. 34932/04, CEDO 2011
Panju împotriva Belgiei, nr. 18393/09, 28 octombrie 2014
Panteleyenکو împotriva Ucrainei, nr. 11901/02, 29 iunie 2006
Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei, nr. 55066/00 și 55638/00, CEDO 2007-I
Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit, nr. 46477/99, CEDO 2002-II
Paulino Tomás împotriva Portugaliei (dec.), nr. 58698/00, CEDO 2003-VIII
Paunović și Milivojević împotriva Serbiei, nr. 41683/06, 24 mai 2016
Payet împotriva Franței, nr. 19606/08, 20 ianuarie 2011
Peck împotriva Regatului-Unit, nr. 44647/98, CEDO 2003-I
Peev împotriva Bulgariei, nr. 64209/01, 26 iulie 2007
Petkov și alții împotriva Rusiei, nr. 77568/01 și 2/08, 11 iunie 2009
Pine Valley Developments Ltd și alții împotriva Irlandei, nr. 12742/87, decizia Comisiei din 3 mai 1989, DR 61
Pine Valley Developments Ltd și alții împotriva Irlandei, 29 noiembrie 1991, seria A nr. 222
Pizzetti împotriva Italiei, nr. 12444/86, raportul Comisiei din 10 decembrie 1991
Plattform „Arzte für das Leben” împotriva Austriei, 21 iunie 1988, seria A nr. 139
Poghosyan și Baghdasaryan împotriva Armeniei, nr. 22999/06, CEDO 2012
Posevini împotriva Bulgariei, nr. 63638/14, 19 ianuarie 2017
Powell și Rayner împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1990, seria A nr. 172
Prințul Hans-Adam II de Liechtenstein împotriva Germaniei (MC), nr. 42527/98, CEDO 2001-VIII

—R—

R. împotriva Regatului Unit, nr. 10496/83, decizia Comisiei din 14 mai 1984, DR 38
Ramadhi și alții împotriva Albaniei, nr. 38222/02, 13 noiembrie 2007.
Ramirez Sanchez împotriva Franței (MC), nr. 59450/00, CEDO 2006-IX
Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 52391/99, CEDO 2007-II
Ratushna împotriva Ucrainei, nr. 17318/06, 2 decembrie 2010
Reynolds împotriva Regatului Unit, nr. 2694/08, 13 martie 2012
Riccardi Pizzati împotriva Italiei (MC), nr. 62361/00, 29 martie 2006
Riener împotriva Bulgariei, nr. 46343/99, 23 mai 2006
Rišková împotriva Slovaciei, nr. 58174/00, 22 august 2006
Riza și alții împotriva Rusiei, nr. 48555/10 și 48377/08, 13 octombrie 2015
Rizvanov împotriva Azerbaidjanului, nr. 31805/06, 17 aprilie 2012
Roche împotriva Regatului Unit (MC), nr. 32555/96, CEDO 2005-X
Roman Zakharov împotriva Rusiei (MC), nr. 47143/06, CEDO 2015
Rotaru împotriva României (MC), nr. 28341/95, CEDO 2000-V
Rumpf împotriva Germaniei, nr. 46344/06, 2 septembrie 2010
Ruslan Yakovenko împotriva Ucrainei, nr 5425/11, CEDO 2015
Rutkowski și alții împotriva Poloniei, nr 72287/10, 7 iulie 2015

—S—

S.K. împotriva Rusiei, nr. 52722/15, 14 februarie 2017
Sabou și Pîrcălab împotriva României, nr. 46572/99, 28 septembrie 2004
Saccoccia împotriva Austriei (dec.), nr. 69917/01, 5 iulie 2007, nr. 41879/98, 25 octombrie 2001
Sakkal și Fares împotriva Turciei (dec.), nr. 52902/15, 7 iunie 2016
Salah Sheek împotriva Țărilor de Jos, nr. 1948/04, 11 ianuarie 2007
Salman împotriva Turciei (MC), nr. 21986/93, CEDO 2000-VII
Sampanis și alții împotriva Greciei, nr. 32526/05, 5 iunie 2008
Sargsyan împotriva Azerbaidjanului (MC), nr. 40167/06, CEDO 2015
SARL Amat-G și Mébaghichvili împotriva Georgiei, nr. 2507/03, CEDO 2005-VIII
Saygılı împotriva Turciei (dec.), nr. 42914/16, 11 iulie 2017
Šečić împotriva Croației, nr. 40116/02, 31 mai 2007
Segerstedt-Wiberg și alții împotriva Suediei, nr. 62332/00, CEDO 2006-VII
Scoppola împotriva Italiei (nr. 2) (MC), nr. 10249/03, 17 septembrie 2009.
Scordino împotriva Italiei (nr. 1) (MC), nr. 36813/97, CEDO 2006-V
Shanaghan împotriva Regatului Unit, nr. 37715/97, 4 mai 2001
Shmelev împotriva Rusiei (dec.), nr. 41743/17, 17 martie 2020
Silver și alții împotriva Regatului Unit, 25 martie 1983, seria A nr. 61
Simaldone c. împotriva Italiei, nr. 22644/03, 31 martie 2009
Singh și alții împotriva Bulgariei, nr. 33210/11, 2 octombrie 2012
Sitkov împotriva Rusiei (dec.), nr. 55531/00, 9 noiembrie 2004
Slaviček împotriva Croației (dec.), nr. 20862/02, CEDO 2002-VII
Slimani împotriva Franței, nr. 57671/00, CEDO 2004-IX
Smith și Grady împotriva Regatului Unit, nr. 33985/96 și 33986/96, CEDO 1999-VI
Soering împotriva Regatului Unit, 7 iulie 1989, seria A nr. 161
Söylemez împotriva Turciei, nr. 46661/99, 21 septembrie 2006
Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei, 23 septembrie 1982, seria A nr. 52
Stanev împotriva Bulgariei (MC), nr. 36760/06, CEDO 2012
Stella și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 49169/09 și alte 10, 16 septembrie 2014
Stewart-Brady împotriva Regatului Unit, nr. 27436/95 și 28406/95, decizia Comisiei din 2 iulie 1997, DR 90-B
Stoica împotriva României, nr. 42722/02, 4 martie 2008
Strack și Richter împotriva Germaniei (dec.), nr. 28811/12 și 50303/12, 5 iulie 2016
Stratégies et Communications și Dumoulin împotriva Belgiei, nr. 37370/97, 15 iulie 2002
*Sultan Öner și alții împotriva Turciei**, nr. 73792/01, 17 octombrie 2006
Sukachov împotriva Ucrainei, nr. 14057/17, 30 ianuarie 2020
Sunday Times împotriva Regatului Unit (nr. 2), 26 noiembrie 1991, seria A nr. 217
Sürmeli împotriva Germaniei (MC), nr. 75529/01, CEDO 2006-VII
Sindicatul Suedez al Mecanicilor de Locomotivă împotriva Suediei, 6 februarie 1976, seria A nr. 20
Syrkin împotriva Rusiei (dec.), nr. 44125/98, 25 noiembrie 1999

—T—

T.I. împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 43844/98, CEDO 2000-III
T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit, nr. 28945/95, CEDO 2001-V
Tagayeva și alții împotriva Rusiei, nr. 26562/07 și 6/08, 13 aprilie 2017

Tanrikulu împotriva Turciei (MC), nr. 23763/94, CEDO 1999-IV
Tchember împotriva Rusiei, nr. 7188/03, CEDO 2008
Times Newspapers Ltd și Andrew Neil împotriva Regatului Unit, nr. 14644/89, raportul Comisiei din 8 octombrie 1991
Tomov și alții împotriva Rusiei, nr. 18255/10 și 5/08, 9 aprilie 2019
Torreggiani și alții împotriva Italiei, 43517/09 și alte 6, 8 ianuarie 2013
Tregoubenko împotriva Ucrainei (dec.), nr. 61333/00, 21 octombrie 2003
Tsirlis și Kouloumpas împotriva Greciei, 29 mai 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-III
Tsonyo Tsonev împotriva Bulgariei, nr. 33726/03, 1 octombrie 2009
Tüm Haber Sen și Çınar împotriva Turciei, nr. 28602/95, 21 februarie 2006

–U–

Ulemek împotriva Croației, nr 21613/16, 31 octombrie 2019
Ümmühan Kaplan împotriva Turciei, nr 24240/07, 20 martie 2012

–V–

Valada Matos das Neves împotriva Portugaliei, nr. 73798/13, 29 octombrie 2015
Valsamis împotriva Greciei, 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-VI
Varga și alții împotriva Rusiei, nr. 14097/12 și 5 alte cauze, 10 martie 2015
Vasilev și Doycheva împotriva Bulgariei, nr. 14966/04, 31 mai 2012
Sampanis Vassilios Athanasiou și alții împotriva Greciei, nr. 50973/08, 21 decembrie 2010
Velikovi și alții împotriva Bulgariei, nr. 43278/98 și alte 8, 15 martie 2007
Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs și Gubi împotriva Austriei, 19 decembrie 1994, seria A nr. 302
Verein Alternatives Lokalradio Bern și Verein Radio Dreyeckland Basel împotriva Elveției, nr. 10746/84, decizia Comisiei din 16 octombrie 1986, DR 49
Vidas împotriva Croației, nr. 40383/04, 3 iulie 2008
Vilvarajah și alții împotriva Regatului Unit, 30 octombrie 1991, seria A nr. 215
Vlad și alții împotriva României, nr. 40756/06 și alte 2, 26 noiembrie 2013
Vučković și alții împotriva Serbiei (excepție preliminară) (MC), nr. 17153/11 și alte 29, 25 martie 2014

–W–

W împotriva Regatului Unit, 8 iulie 1987, seria A nr. 121
Wainwright împotriva Regatului Unit, nr 12350/04, CEDO 2006-X
Walter împotriva Italiei (dec.), nr. 18059/06, 11 iulie 2006
Wasserman împotriva Rusiei (nr. 2), nr. 21071/05, CEDO 2009
Wendenburg și alții împotriva Germaniei (dec.), nr. 71630/01, CEDO 2003-II
Wille împotriva Liechtensteinului (MC), nr. 28396/95, CEDO 1999-VII

—X—

X și alții împotriva Rusiei, nr. 78042/16 și 66158/14, 14 ianuarie 2020,

X. și Y. Împotriva Țărilor de Jos, 26 martie 1985, seria A nr. 91

—Y—

Yarashonen împotriva Turciei, nr. 72710/11, 24 iunie 2014

Yaşa împotriva Turciei, 2 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VI

Yassar Hussain împotriva Regatului-Unit, nr. 8866/04, CEDO 2006-III

Yengo împotriva Franței, nr. 50494/12, 21 mai 2015

Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei, nr. 10486/10, 20 decembrie 2011

Young, James și Webster împotriva Regatului Unit, nr. 7601/76 și 7806/77, raportul Comisiei din 14 decembrie 1979, seria B nr. 39

Younger împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 57420/00, CEDO 2003-I

Yuriy Nikolayevich Ivanov împotriva Ucrainei, nr. 40450/04, 15 octombrie

2009 *Youri Romanov împotriva Rusiei*, n° 69341/01, 25 octombrie 2005

—Z—

Z și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29392/95, CEDO 2001-V

Z. și E. împotriva Austriei, nr. 10153/82, decizia Comisiei din 13 octombrie 1986, DR 49

Zarakolu și Belge Uluslararası Yayıncılık împotriva Turciei, nr. 26971/95 și 37933/97, 13 iulie 2004

Zavoloka împotriva Lituaniei, nr. 58447/00, 7 iulie 2009

Zazanis împotriva Greciei, nr. 68138/01, 18 noiembrie 2004

Zelilof împotriva Greciei, nr. 17060/03, 24 mai 2007